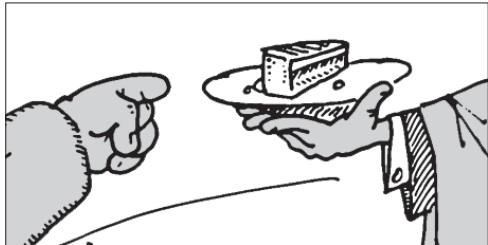

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Е Т А

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выдання газеты «Наша Ніва». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

Вінаватымі аказаліся немцы

Віталь Сіліцкі, Валерка Булгакаў, Яраслаў Раманчук, Адам Глёбус, Васіль Сёмуха, Сяргей Харэўскі, Аляксандар Адамянц пра «Нямецкую хвалю» і беларускую нашу мову. А таксама: мэмарандум Рады БНР у гэтым пытаньні, заява партыі Аляксандра Казуліна, палеміка і грамадзянская салідарнасьць.

Старонкі 3, 14—17.

НАВІНА Ў НУМАР

MTV па-беларуску

У верасьні ў Беларусі пачне вяшчаньне найвядомейшы сусьветны музычны канал MTV. Дзяржава стане 165-й краінай вяшчаньня каналу, а беларуская мова — 19-й па ліку працоўнай мовай тэлеканалу. Паводле слоў аднаго з кіраўнікоў праекту, музыканта Валіка Грышка, усе праграмы, зробленыя ў Менску, будуць ісьці па-беларуску, а беларускае MTV стане ў краіне адзінай тэлепраграмай, дзе вядоўцы будуць размаўляць выключна па-беларуску. Прымаць канал на першым часе будуць абанэнты «Космас-TV», а таксама карыстальнікі менскіх кабэльных сетак, затым плянуецца пакрыць усю Беларусь. **Старонка 3.**

З УСЕЙ КРАІНЫ

Помнік Яну Паўлу II

На Спленьне ў Мосары быў асьвячоны помнік Яну Паўлу II. **Старонка 8.**

ГРАМАДЗТВА

Пена на піўных хвалях

Закон пра забарону расьпіцьця піва ў грамадзкіх месцах будзе ўхвалены, але пакіне шмат пытаньняў. Піша Руслан Равяка. **Старонка 5.**

ЛІТАРАТУРА

Краіна зэлак

Юрась Паццопа. Фрагмэнты бясконцай паэмы. «Здаўна дабро гуманізмам людзі завуць між сабою, Зьмеі ж, напэўна, зьмяізмам празвалі б, каб ведалі словы». **Старонка 20.**

Дык падпісвайся!

На любой пошце можна аформіць падпіску на верасень—сьнежань. Падпісны індэкс газеты «Наша Ніва» 63125. Падпіска для прыватных асобаў будзе каштаваць 4510 рублёў у месяц, для арганізацыяў — 5631 рубель. Падпіска на шапікі «Белсаюздруку» таньнейшая: 3340 рублёў на месяц. «Наша Ніва» — гэта 24 старонкі без чужога слова штотыдзень.

Рэпартаж зь Вялікага Княства

Акуратныя мястэчкі з памаранчавымі хатамі і дыхтоўнымі крыжамі па канцох. Гладкая, нібы люстэрка, шаша. Мокрыя буслы на слупах. Гэта Івейшчына, радзіма **Зянона Пазьняка**. Мы выправіліся сюды, маючы з сабою ягоную новую пазму «Вялікае Княства», што толькі-толькі выйшла ў Нью-Ёрку. Мы едем на Івейшчыну, у мястэчка Суботнікі, шукаць сьлядоў Зянонавага Вялікага Княства. Рэпартаж **Андрэя Скурка, Барыса Тумара**. **Старонка 10.**

У КДБ за LLL-мульти

Затрыманы аўтар мультфільмаў пра Лукашэнку. «На аўторак выклікаў тэлемайстра, раницю — званок у дзьверы. «Хто?» — пытаю. «Тэлемайстар!» — у адказ. У кватэру зайшлі прадстаўнікі КДБ, паказаўшы пасьведчаньні, адразу з «панятымі».

«Не баюся перасьледу, а вось да чаго маральна не падрыхтаваны, дык гэта да няшчаснага выпадку. Ці абвесьцяць «наркадылерам» або «гандлярм зброі». Яны ж разумныя», — казаў у мінулым нумары «НН» Віктар Базукевіч, стваральнік палітычных LLL-мультфільмаў.

У аўторак шэсьць супрацоўнікаў гарадзенскага ўпраўленьня КДБ уварваліся ў ягоную кватэру а 8-й раніцы. **Старонка 2.**

У гушчарах

Павал Севярынец прыбыў на «хімію». Беларуская Сібір — гэта лесспрамгас на станцыі Алёшча.

Жыць ён будзе ў інтэрнаце для «хімікаў» у вёсцы Малое Сігна Полацкага раёну, за пяць кілямэтраў ад станцыі. Алёшча — апошняя беларуская станцыя на чыгуначнай лініі Полацк—Невель. Месьціцца яна за 4 км ад расейскай мяжы і за 40 км ад Полацку. Рэпартаж **Алесь Аркуша**. **Старонка 6.**

50 РАДКОЎ РЕДАКТАРА

Як пры клятым царызьме

Гаварылі пра вяртаньне сталінскіх часоў, а вярнуліся царскія. Палата-Дума ізражае дэмакратыю. Народ веруе ў цара-бацьку. Апазыцыйныя палітыкі сядзяць у Шушанскіх або Лонжюмо. «Наша Ніва» выходзіць. Багдановічы-Хадановічы пішучь. Царскай міласьцю Трапчанок змагаецца з шляхецкім уплывам. І самадзяржаўе, і праваслаўе, і народнасьць — усё ў наяўнасьці. І адпаведная дыскусія западнурсаў зь беларусамі.

Хваля абурэння

Найлепшы адказ «Нямецкай хвалі» дало, вядома, MTV (старонка 1). На жаль, гурток радыёаматараў парашуў падставовы прынцып нацыянальнага адзінства: адраджэньне мовы і нацыянальнай культуры стаіць па-за абмеркаваньнем. Выбухнула дыскусія. Рапэньне «Нямецкай хвалі» разбурыла незалежнага грамадства. Для мяне гэтага досыць, каб яно было перагледжанае. А вось як ставіць пытаньне Сяргей Харэўскі: грамадства вернецца да нармальнасьці, калі сталецца пакаяньне за адраджэньне ад мовы. Калі ж усё сысьваецца на «аб'ектыўнасьць» працаў, застаецца правапераемнасьць старых русіфікатарскіх традыцый. Старонка 16. Бліскучы адказ зарасейшчыкам дае Віталь Сіліцкі (старонка 14). Для мяне ж важна было пачуць меркаваньне Васіля Сёмухі — культывага перакладчыка зь нямецкай (старонка 3). У цяперашняй сытуацыі вінаватая ня столькі Нямецчына (старонка 3). Таму важна ўнікаць крайнасьцяў, антынямецкая рыторыка недарэчная. Важна аднаўляць і будаваць нямецка-беларускі давер. Нямецчына, без сумневу, будзе стратэгічным партнэрам Беларусі пасля вяртаньня краіны ў мэйнстрым эўрапейскай гісторыі. Галоўны аргумэнт, якім карыстаюцца прыхільнікі расейскай мовы «Нямецкай хвалі», — вынікі сацыялягічных апытаньняў НІСЭПД. Даўнейшых рэвалюцыянэраў называлі нявольнікамі і дзяў, цяперашнія — тожа мне дысыдэнтны — рабы сацыялёгіі. А беларусы — мы ж народ асаблівы. Мы яшчэ ня вызначыліся, не сфармаваліся да канца. У нас пытаюць: ты за што? А мы кажам: я і за тое, і за тое. Мы за саюз з Расеяй і ўваходжаньне ў Эўропу шасьцю губэрніямі. За беларускую мову і расейскую таксама. Эх, ня можна, шкада, галасаваць за некалькіх кандыдатаў адразу. І як ты да нас падьдзеш з сацыялягічным мярылам?

Драма Тозіка

Арышт дырэктара «Джэм-банку» агаліў канфлікт, які тлее ў Лукашэнкавым атачэньні. Зьявіліся публікацыі аб тым, што дырэктар «Джэм-банку» Аляксандар Татарынцаў «зьязаны» з кіраўніком Адміністрацыі прэзыдэнта Віктарам Шэйманам. Між тым справу «Джэму» ўзбудзіў Камітэт фінансавых сьледстваў Дзяржкантролю.

У КДБ за LLL-мульты

Працяг са старонкі 1.

Сканфіскавалі вінчэстэр, манітор, сканэр, клявіятуру, усе CD, дыскеты, нават нататнікі. Затры-малі і гаспадара кватэры. Пра гэта паведаміла Віктарава жонка. «Майго мужа абвінавчаюць па артыкуле «паклёп у дачыненні да прэзыдэнта» (арт. 367, ч.1) і правялі ператрус. Калі яго вызваліць — невядома», — сухія радкі электроннага ліста, які я атрымаў удзень.

Падрабязнасьці расказаў Віктар увечары, калі яго адпусьцілі пад падпіску аб нявыезьдзе. «Усё выйшла нечакана: на аўторак выклікаў тэлемайстра, раніцою — званок у дзьверы. «Хто?» — пытаю. «Тэлемайстар!» — у адказ. У кватэру зайшлі прадстаўнікі КДБ, паказалі пасьведчаньні, адразу са «сьведкамі». А ў мяне на экране манітора якраз сьцена з новай сэрыі «Мульт-клубу», так што адпірацца не выпадала».

Аніматара, на абсягах Байнэту вядомага як Віктар Базукевіч, насамрэч завуць Алег. Каля шасьці гадзін яго трымалі на допыце ў КДБ. Рэспубліканская пракуратура завяла справу па артыкуле «зьязвага прэзыдэнта». У якасьці доказу будучь прадстаўлены 28 сэрыі мультфільмаў, выкладзеныя на сайце www.mult.3dway.org, і асабі-

стая перапіска Віктара/Алега.

На допыце Алегу казалі, што яму мінімум «сьвеціць» «хімія». Максимум па гэтым артыкуле — чатыры гады пазбаўленьня волі. «Я ў шоку, але мяне не запужалі», — кажа хлопец. Сьледчы Валянцін Талочка ў тэлефоннай размове адмовіўся пацьвярджаць гэтую інфармацыю: «Я магу з вамі размаўляць тады, калі ўбачу ваша пасьведчаньне».

Той жа раніцай у Менску супрацоўнікі менскага ўпраўленьня КДБ завіталі на кватэру да Паўла Марозава — каардынатора грамадзкай ініцыятывы «Трэці шлях». На яе сайце зьявіліся ўсе мультфільмы. Павал апавядае, што супрацоўнікі КДБ паказалі санкцыю пракурора Менскай вобласьці на вобшук кватэры, канфіскавалі ў яго сыстэмны блэк кампутара, усе дыскі і паперы ды выклікалі на допыт, які праводзіўся ў будынку менскага ўпраўленьня КДБ.

«Пыталі пра «Трэці шлях» і «Мульт-клуб», пра маё дачыненне да гэтай справы. Я ім шчыра ўсё расказаў». Павал запікавіўся мульт-праектам, як толькі ён зьявіўся, і ў кастрычніку 2004 г. прапанаваў яго стваральніку інтэрнэт-пляцоўку — сайт «Трэцяга шляху» — і тэхнічную падтрымку. «Але я ніколі ня бачыў гэ-

тага Віктара, бо толькі перапісваўся зь ім. І мне не было чаго хваць», — кажа Павал.

Пэратрэсьлі і кватэру праграміста Андрэя Абозава, які сайт з мультамі абслугоўвае. Праграміста Андрэя прадчуваньне не пакідала зь вечара панядзелка, ён нават цьвёрды дыск са свайго кампутара зьяў, але не пасьпеў занесці да знаёмых. Андрэй займаецца рамонтам кампутарнага абсталяваньня, і супрацоўнікі КДБ канфіскавалі 11 сыстэмных блэкаў.

«Сьмеху будзе, калі судзьдзя палічыць галоўную сьвінню ў сэрыі «Ўлада сьвіней» прэзыдэнтам. Я ж пішу, што супадзеньні пэрсанажаў з рэальнымі асобамі выпадковыя», — жартаваў у тым самым апошнім лісьце Віктар. Калі ўлады яго пакараюць, то дадуць тым самым моцны штуршок да разьвіцьця беларускай флэш-анімацыі. «Мульты ўсё роўна будучь зьяўляцца, нават, калі іх будзе ня Віктар маляваць». У сэрду быў вырублены сайт «Мульт-клубу», але ў Байнэце ўжо некалькі чалавек заявілі, што працягнуць справу. Салідарнасьць зь беларускім аніматарам ужо выказалі яго польскія калегі і стваральнік украінскіх палітычных флэш-фільмаў Міхаіл Баркоўскі.

Сяргей Будкін

Першыя сэрыі сваіх флэш-фільмаў Віктар намаляваў пасля заявы Лукашэнка аб падаўжэньні сваіх паўнамоцтваў праз плебісцыт. За першыя ж два тыдні з дапамогай Інтэрнэту іх паглядзелі пад 10 000 чалавек. Героі мультфільмаў — найперш прэзыдэнт і яго каманда, журналісты дзяржаўных СМІ і некаторыя апазыцыйныя дзеячы. Парадзіруюцца праграмы «Контурь», «Посткрыптур», «Панарам». За год існаваньня праекту яго наведалі 170 000 чалавек. Выпуск мультфільмаў запланаваны на вiдэа.

Элегантная перамога

З 28-й сэрыі «Мульт-клубу»

Мульты збудаваныя на сюжэтах наступнага кшталту:

Чалавек, падобны да прэзыдэнта, у сваім кабінэце гуляе ў настольны хакей: «Люблю гуляць сам з сабой!» Уваходзіць начальнік КДБ, і чалавек хуценька займае сваё працоўнае месца. Той дакладвае: «Мае хлопцы толькі што з Варшавы. Дзеці расейскіх дыпляматаў зьбіты. Скандал набывае абароты. Ваша заданьне выканалі».

— Вас не засяклі?

— Расейцы абвінавацілі ва ўсім палякаў.

— Выдатна, выпішы сваім хлопцам прэмію. Усё — ты вольны.

Камічны эфэкт ствараецца за кошт парадыхнае перадачы мовы пэрсанажаў, гратэскавых малюнкаў і вясёлае музыкі.

Павал Марозаў, каардынатар ГА «Трэці шлях», на сайце якой зьявляюцца ўсе LLL-мульты, і праграміст Андрэй Абозаў, які абслугоўвае сайт.

СЛАВАМІР АДАМОВІЧ

Тацяна Сямірская

Ой, жанчына, любі мяне,
ой любі, пакуль я жывы!
Не чакай ад мяне ямнага,
бо пры мне толькі ранаў шы.

А ня любіш — пільнуй надзейнага,
а ня хочаш — свайго знайдзі,
рабачая і дабрадзейнага,
каб з табою заўжды хадзіў.

Не маё, не маё правіла —

жыць-пражыць, як што набяжыць.
А калі ж, калі мяне спанаравіла,
не спрабуй, ня думай адваражыць.

Палюбі вазьмі безумоўнага,
пасьцялі пасьцелю на двух,
пасьцялі з таго, што ё, — зь невымоўнага,
я зайду у твай абарог.

Во як гэтая птушка кнігаўка,
заплі мне раніцай: мілы, піць!..
Абачнуся і ціха выгукну:
як жа файна з каханай быць!

Осла

100 ГАДОЎ З ВАМІ

Цэны на збожжа.

Вільня.	Жыта пуд	70—74 кап.	Рыга.	Жыта пуд	83—87 кап.
	Ячмень	75 кап.	Авёс		67—68 кап.
	Авёс	83—84 кап.			

2 верасня 1910 г. №36.

Цана асобнага нумару Нашай Нівы 5 кап.

Максіму Горкаму. Італія. Капры. Дзякуем за сымпатычны ліст. Аб музыцы беларускай адпісалі вам асобна. Кніжкі скоры вышлем, а газету ўжо пачалі выслаць.

21 кастрычніка 1910 г. №43.

Вінаватымі аказаліся немцы й нацыяналісты

Пасольства Нямеччыны:

«Лісты з выказваньнем пратэсту ня стануць для «Нямецкай хвалі» падставай для адмовы ад плянаванага радыёстанцыяй беларускага праграмнага элементу».

Рашэнне Эўракамісіі падтрымаць беларускую праграму «Нямецкай хвалі», што будзе выходзіць па-расейску, выклікала бурную дыскусію. Таварыства беларускай мовы распачало збор подпісаў за «беларускі фармат» радыё. Палітолаг **Віталь Сіліцкі** заклікаў да байкоту станцыі, пакуль яна не пачне вяртацца па-беларуску.

Яскрава абазначыліся лягеры «абаронцаў» і «крытыкаў». Прычым ад мовы карыстальніка ніяк не залежыць прыналежнасць да таго ці іншага лягера. Так, Віталь Сіліцкі свае лісты напісаў па-расейску.

В.Сіліцкаму і **А.Трусаву** ў «БДГ» адказаў адзін з аўтараў канцэпцыі расейскамоўнае «Хвалі» **Уладзімер Дорахаў**. Ён зачашўся за выказваньне А.Трусавы: «Калі немагчымая праграма «Нямецкай хвалі» на беларускай мове, тады ня трэба наагул ніякай». На думку До-

рахава, гэтую аналогію варта працягнуць і выступіць, у такім разе, супраць «БДГ» і «Прэсболла». Як аргумэнт на карысць расейскай мовы СМІ падаецца статыстыка наведваньняў інтэрнэт-старонак «па стане на 15.50»: папулярнасць расейскамоўных сайтаў у некалькі разоў вышэйшая, чым беларускіх. Праўда, сацыёлаг Дорахаў ня лічыць некарэктным параўноўваць сайты, якія маюць стужку навін, напрыклад «Bdg.by», з сайтам зачыненай «Пагоні», а таксама залічваць дзвюхмоўныя сайты ў лік расейскамоўных. Урэшце, гэта дазваляе яму абыйсці той факт, што не да статыстыкі апэлююць пратэстоўцы.

Цікава, што, акрамя У.Дорахава, адкрыта падтрымалі рашэнне ЭЗ толькі аўтар сайту «Наше мнение» **Аляксандар Адамянц** і дэкан філзафскага факультэту ЭГУ **Рыгор Мінянкоў**. Астатнія меркаваньні больш стрыманыя.

Журналіст **Аляксандар Тамковіч**, уключыўшыся ў дыскусію, міжволі правёў такое параўнаньне: «Адным з «зацітых» прыхільнікаў адраджэньня беларускай нацыянальнай самасьведомасці быў Лаўрэнці Берыя, а найбольш яркім «русіфікатарам» лічаць Пятра Машэрава». Цалкам усьведамляючы небяспеку моўнай дыскусіі, ён усё

ж абгрунтоўвае выбар на карысць расейскай: улада пасыпхова гуляе на полі «дзвюхмоўя», а расейская сёньня — асноўная мова. Вінаватыя, маўляў, самі: «Колькі ёсьць сёньня зваротаў у дзяржструктуры менавіта на беларускай?»

Янаў Палескі ў камэнтары на «Нашем мненні», які выдае на рэдакцыйны, мяркуе, што наша краіна стаіць на мяжы палітычнага і эканамічнага каляісу. Ён называе прыхільнікаў расейскамоўнае партыі «лібэраламі» й «кантыянцамі», а беларусафілаў — «камунітарыстамі». Ён называе беларускі дыскурс «малацікавым» і выказвае засьцярогу, што беларускамоўныя інтэлектуалы прэтэндуюць на панаваньне ў інтэлектуальнай сфэры як «блостители языковых правил».

На ягоную думку, «супрацьстаяньне расейскамоўных і беларускамоўных прыхільнікаў дэмакратычнага ладу жыцця адбівае суткненьне ня проста двух вобразаў чалавека, але двух вобразаў сацыяльнага сьвету — касмапалітычнага парадку правоў чалавека й ласкутнае коўдры нацыянальных дзяржаваў і культураў».

Да запусьчанага сацыялягамі кліпэ «беларускі нацыяналізм размаўляе па-расейску» зьявляецца й палітолаг **Міхаіл Пліска**. Ён падтрымлівае меркаваньне Тамковіча,

што ў выбары нямецкіх «бюракратыяў» вінаваты мы самі. Выбар расейскай мовы вяртаньня — гэта непавага да сувэрэннай Беларусі. Тут ён згодны з Сіліцкім. Тлумачыцца такі выбар тым, што сьвядомыя беларусы ня здолелі растлумачыць Эўропе нашу адрознасьць ад Расеі. Таму немцы, напрыклад, дагэтуль нас называюць не «Belarus» і не «Belarusland», а «Weissrusland», піша М.Пліска.

Аднак беларускім дыскусіантам, здаецца, не ўдалося выклікаць сумневу ў адрасата крытыкі. Пасольства Нямеччыны выступіла з заявай, што «лісты з выказваньнем пратэсту ня стануць для «Нямецкай хвалі» падставай для адмовы ад плянаванага радыёстанцыяй беларускага праграмнага элементу». А таксама зазначыла, што пра стварэньне праграмы па-беларуску «гаворка не ідзе». Так сказаць, дыскусіі быць ня можа.

Алег Трусав заявіў, што ТБМ працягне збор подпісаў пад лістамі на «Нямецкую хвалю» супраць вяртаньня па-расейску. Рашэнне «Нямецкай хвалі» ён называе палітычным: Эўразьвяз падтрымлівае нацыянальныя мовы, і «Нямецкая хваля», фінансаваная з эўрабюджэту, ужо пяць гадоў робіць перадачу па-ўкраінску. «Кожны дзень ТБМ збірае каля сотні подпісаў. Дарэчы, самы бум у зборы подпісаў яшчэ не надыйшоў, яшчэ людзі ўсе ў адпачынак», — аптымістычна заяўляе кіраўнік ТБМ. Прычым ТБМ заклікае пісаць ня толькі на «НХ», але і ў пасольства Нямеччыны ў Беларусі на адрас Менск, Захарава, 26.

Між тым ігнараваньне нямецкім бокам галасоў зь Беларусі радыкалізуе лягер «крытыкаў». Знаны пісьменьнік **Адам Глёбус** у гутарцы на радыё «Свабода» выказаўся безапэляцыйна: «Дзе гаворка не пра нашых палітыкаў, а пра паводзіны і нацыянальную палітыку Германіі. Германія здатная рабіць памылкі, прычым вялікія памылкі... А тое, што яны такое робяць у пытаньні беларускай мовы, гэта проста зьявага маёй культуры, маёй нацыі, маёй дзяржавы нават».

Цяперашняя дыскусія ляжыць на сумленьні нямецкага боку, прызнаюць і «абаронцы» расейскамоўнага фармату. Аляксандар Адамянц кажа, што ў вачах Захаду мы застаёмся толькі аб'ектам палітыкі, а не суб'ектам: «З намі ня лічацца таму, што мы самі не папрабуем, каб з намі лічыліся». Вінаватымі, такім чынам, аказаліся немцы. Беларускія ж лабісты неаддуманна рашэньня застаюцца чыстымі, як жонка Цэзара.

АПЫТАНЬНЕ «НН»

Палітыка

пасольства

пац'вяджае...

1. Як Вы ацэньваеце заяву нямецкага пасольства ў Беларусі ў адказ на просьбы грамадзян наконт мовы вяртаньня «Нямецкай хвалі»?

2. На якой мове, на Вашу думку, будзе вяртацца «Нямецкая хваля»?

Васіль Сёмуха, перакладчык з нямецкай, кавалер ордэна «За заслугі перад Фэдэратыўнай Рэспублікай Нямеччынай»:

1. Немцы ясна далі зразумець, што не паважаюць беларускі народ, і нам ня сьлед навязвацца да іх на дружбу. Але надоўга запомнім гэты фальшывы клопат пра нас. Заява амбасады і прасьвятляе пазыцыю Нямеччыны ў гэтым пытаньні, толькі робіць гэта няўклудна. Як той казаў, «калі ваўку няма чым сраць, дык ён — лыкам!» Мая пазыцыя цалкам супадае з пазыцыяй ТБМ. Я рады, што Таварыства падтрымлівае беларускіх грамадзян.

2. На маю думку, «Нямецкая хваля» будзе вяртацца па расейскай мове, пра што яна заявіла. Толькі я слухаць яе вяртаньня ня буду — брыдка за немцаў, брыдка за Нямеччыну, яе амбасаду ў Менску. Брыдка за тое, што новым заходам пачынаецца дзяленьне моваў і народаў на сарты і гатункі. Застаецца даведацца, каго «Нямецкая хваля» ставіць у разрад *Übermenschen*.

Аляксандар Адамянц, рэдактар сайту www.belintellectuals.com:

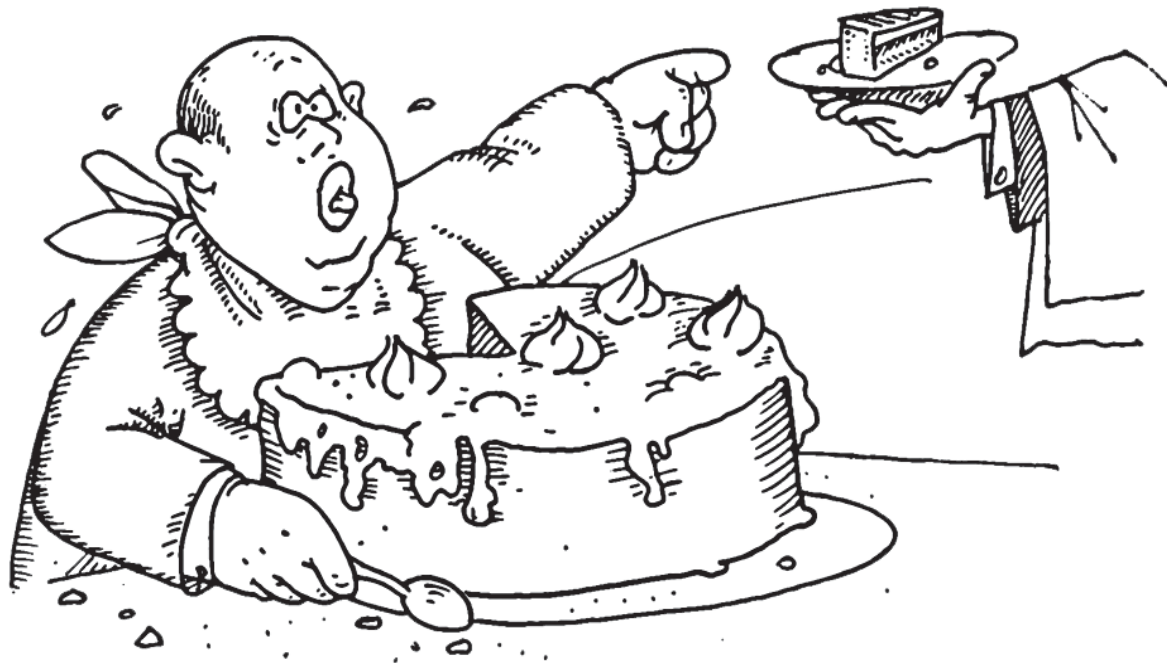
1. Заява нямецкага пасольства — гэта іх пазыцыя. Гэта не зьяўляецца выказваньнем варожасьці да апазыцыі ці да беларускамоўных.

2. Лічу, што «Нямецкая хваля» павінна вяртацца па-расейску. Але гэта ня значыць, што беларуская ня можа быць уведзена як яшчэ адна мова вяртаньня.

Анатоль Сідарэвіч, актывіст сацыял-дэмакратыі:

1. Гэта добрая аплывуха нашым эўрапатымістам. Я ведаю, што ў Нямеччыне ёсьць выдатныя вучоныя-беларусазнаўцы, аднак там ёсьць і палітыкі, што прыносяць беды і самой

Працяг на старонцы 16.

...і тыя паўгадзінкі таксама, калі ласка!

МАЛЮНАК СЯРГЕЯ ХАРЭЎСКАГА

АШ

СЬЦІСЛА

Браць грошы на рэвалюцыю забаронена

А.Лукашэнка падпісаў чарговы ўказ, скіраваны на зьяўленьне замежнага ўплыву на краіну. Ён унёс зьмены і дапаўненьні ва ўказ «Аб міжнароднай тэхнічнай дапамозе, што даецца Беларусі». Забараняецца атрымліваць тэхдапамогу ў антыканстытуцыйных мэтах, для захону ці скіданьня дзяржаўнай улады, умяшальніцтва ва ўнутраныя справы

краіны, прапаганды вайны альбо гвалту. Асабліва ўвага зьявляецца на тое, што такая дапамога ня можа выкарыстоўвацца для правядзеньня выбараў, рэфэрэндумаў, мітынгаў, страйкаў, агітацыйна-масавай працы з насельніцтвам. Указам да міжнароднай тэхнічнай бязвыплатнай аднесена дармовая дапамога ў форме правядзеньня сэмінараў і канфэрэнцый. Арганізатары такіх мерапрыемстваў мусяць падаваць інфармацыю ў дзяржведамствы.

Вайна «шэрым» мабільнікам

МУС Расеі правяло ў сярэдзіну беспрэцэдэнтную акцыю па прадухіленьні незаконнага імпарту мабільных тэлефонаў. Міліцыянт перакрылі ў маскоўскіх аэрапортах незаконныя пастаўкі сотовікаў зь Нямеччыны і Фінляндыі. «Затрымана» каля мільёна мабільных тэлефонаў, якія потым меркавалася рэалізаваць пера з дылерскія сеткі «Сувязьні» і «Эўрасетка», што дзейнічаюць і ў

Беларусі. Спецыялісты мяркуюць, што захады МУС прывядуць да росту цэн на рынку мабільных тэлефонаў на 15%.

Скарачэньне насельніцтва

Насельніцтва Беларусі за першае паўгодзьдзе зьменшылася на 29 тыс. чалавек. Гэта абумоўлена перавышэньнем на 30 тыс. чалавек колькасці тых, хто памёр, над колькасцю, тых, хто нарадзіўся.

АГ; svaboda.by, interfax.by

Адказ Віталія Сіліцкага

Эўрапейскія бюракраты прынялі рашэньне, якое цалкам адпавядае палітыцы афіцыйнага Менску і разыходзіцца з эўрапейскімі каштоўнасьцямі. Таму я лічу яго ганебным. Мае апанэсты павінны прадставіць альтэрнатыўны нацыянальны праект. Замест гэтага мы назіраем авантурныя праекты—«аднадзёнкі». Віталь Сіліцкі адказвае Аляксандру Фядуту, Рыгору Мінянкову, Аляксандру Адамянцу ў справе мовы «Нямецкай хвалі». **Старонка 14.**

Пакаяньне перад мовай

Там, дзе няма гэтага пакаяньня, дзе ўсё сьпісваецца на «аб'ектыўнасьць» працэсаў, застаецца правапераемнасць старых русіфікатарскіх традыцый. Піша Сяргей Харэўскі. **Старонка 16.**

Заява Казуліна, Грыба

«Мы зьявляемся да кіраўніцтва радыёстанцыі з прапановай знайсці магчымасьць арганізаваць вяртаньне беларускай рэдакцыі». **Старонка 16.**

Пасольства ФРН ў Менску

Радыёстанцыя «Нямецкая хваля» ажыццяўляе сваё вяртаньне на мовах, колькасць якіх абмежавана. **Старонка 16.**

Чароўная кніга скаргаў, альбо Дзівоснае лета 2005-га

Усе на лесанарыхтоўкі!
Піша Віталь Тарас.

Дапамажы сабе сам

Пілючы бярвяно падчас пікету ля польскага консульства, сябры БРСМ дэманстравалі сымбалічную падтрымку палітыкі ўраду ў міжнацыянальных дачыненнях. Але яны нават і падумаць не маглі, які глыбокі сэнс набудзе гэты іхны хэпэнінг у стылі рэтра праз пару тыдняў. Пасля жніўняскага ўрагану беларусы ў пацярпелых ад стыхіі раёнах дружна пілавалі паваленыя ветрам дрэвы, рубілі ды цягалі бярвеньне. Пагрозылівыя словы, якія прагучалі на самым версе — «глядзіце, каб не пакралі лес!», — сталі свайго роду сыгналам для насельніцтва. Усе на лесанарыхтоўкі!

Адзін з дачных пасёлкаў пад Менскам у выніку ўрагану цалкам адрэзала ад вонкавага сьвету — ні праехаць, ні прайсьці, ні сьвятла, ні тэлефоннай сувязі. На другі дзень падразьдзяленьні МНС прарэзалі з дапамогай тэхнікі праз павалены лес дарогу. А яшчэ празь дзень на ёй зьявілася аўтамашына Мінсвязі. Дачнікі падумалі: цягнуць тэлефонную сувязь. Але сувязісты проста скарысталі момант, каб запасыцца дрэвамі. Дзеля гэтага й была задзейнічана наяўная аўтатэхніка. Але жыхары лецішчаў, як і навакольных вёсак, на сувязістаў не крыўдавалі — яны першыя пачалі нарыхтоўваць сабе запасы паліва на зіму. Не было б шчасьця, ды няшчасьце дапамагло.

Імем прэзыдэнта

Гараджанам стыхія прынесла адны непрыемнасьці. Пацяклі дахі ў жылых дамах. Пацякла столь і ў знаёмых, у доме з новым капітальным рамонтам. У ЖЭС, куды патэлефанаваў гаспадар, адмаўляцца ад таго, што рамонт давядзецца рабіць за кошт камунальнікаў, ня сталі. Толькі трэба акт скласьці. Але прыслаць супрацоўніка, каб ацаніў нанесеную дажджом шкоду, адмовіліся. «Вы ня ведаеце, што кіраўнік дзяржавы загадаў нам ліквідаваць наступствы ўрагану да заканчэньня заўтрашняга дня? — пагрозыліва запытаўся дзяжурны. — У нас людзей не хапае! На наступным тыдні тэлефануйце». «А вы хіба ня чулі, што кіраўнік дзяржавы загадаў дайсьці да кожнага чалавека?!» — здзіўлена запытаўся адказны кватэраздымальнік. Суразмоўца на тым канцы дроту крыху сумеўся, а потым далікатна папрасіў пачакаць да панядзелка. З кіраўніком дзяржавы не паспрачаеся. Хоць ня ўсе вышэйшыя ўказаныя выконваюцца «своечасова ды ў поўным аб'ёме».

Чароўны куфэрак

Іншыя знаёмыя атрымалі дом у спадчыну. Пасля судоў ды розных інстанцыяў справа трапіла ва ўправу геадэзіі. Усе патрэбныя дакумэнты былі падрыхтаваныя ў належны тэрмін, засталася толькі адправіць поштай у гарвыканкам. Праходзіць месяц, другі, трэці. «Мо' дакумэнты не ў парадку, мо' падпісу якога не хапае?», — турбуецца знаёмы. «Усё ў парадку, усяго хапае, — супакойваюць у адказ ва ўстанове. — Чакайце».

Стаміўшыся чакаць, знаёмец у адцаі пайшоў ва ўстанову, дзе запатрабаваў кнігу скаргаў. «У нас яе няма», — кажа чыноўніца. «Як няма, ёсьць жа ўказ!», — абурасца наведнік.

Кніга была, але начальнік загадаў ніко-

му яе не даваць. Тут у галаву знаёмцу прыходзіць думка. «Сёньня будзе прэсканфэрэнцыя вашага міністра, то я ў яго запытаюся, хто й чаму ў яго ведамстве выдае падобныя загады», — сказаў ён і выйшаў. Не паспеў з чацьвертага павярху спусьціцца на першы, як яго ўнізе чакала чыноўніца й ласкава прасіла вярнуцца, каб залатвіць справу.

Падобных гісторыяў безліч. І кніга скаргаў фігуруе амаль у кожнай, але, хутчэй, яна зьяўляецца прадметам казачным, нібы чароўны куфэрак. Распавядаючы аб розных бюракратычных праблемах ці аб выпадках звычайнага хамства — у краме, у міліцыі, на дарозе, у міністэрстве, у ЖЭС, суразмоўца амаль ніколі не абміне тэму гэтай кнігі.

Але калі пачынаеш высьвятляць, што далей, аказваецца, што адзін тую кнігу і ў руках ніколі не трымаў, другі атрымаў, але ў апошні момант перадумаў пісаць скаргу ды напісаў... падзяку, трэці напісаў нешта й чакае вынікаў. Дарэчы, правараць скаргі мусіць дзяржкантроль. А з КДК жарты, як вядома, кепскія.

Таварыш скаржнік

Калі існуе падвойная бухгалтэрыя, чаму б не завесьці дзьве-тры кнігі скаргаў на розныя выпадкі жыцьця? Не на гербайвай паперы тыя кнігі друкуюцца. Тым больш, што ў наш час і кніга адрадылася, і вера ў яе жыве. Культурны чалавек як бы й разумее, што насамрэч існуе толькі адна Кніга. Яна завецца Бібліяй. Нават калі гэты чалавек атэіст, то і ён дапускае, што недзе ёсьць Кніга лёсаў, дзе запісаныя ўсе нашыя ўчынкы — блага і добрыя. Але ж расплата ці наадварот — узнагарода за іх чакае ўжо ў іншым жыцьці. А чалавеку ж хочацца ўведаць вынік сваіх зямных клопатаў. І ўбачыць свайго ворага пакараным за дрэнныя ўчынкы. А жыцьцё кароткае. Вось і хочацца верыць, што адным росчыткам пярэ можна вырашыць усе праблемы, якімі будзе займацца нехта на вышэйшым, строга ды

справядлівы. А галоўнае — ананімны. Бо немагчыма паверыць, што нейкі Іван Іванавіч альбо Пятро Валяр'янавіч на сваіх высокіх пасадах, пры сваім узроўні інтэлекту, манерах і пачварным выглядзе твара здольны дапамагчы чалавеку ў прынцыпе. А калі скаргаў займаецца абстрактная дзяржава альбо нехта невядомы, усюдысны ды ўсёмагутны, бесстаронні й бездакорны, як прыёмная камісія ва ўнівэрсытэце, дык тады справядлівасьць абавязкова павінна перамагчы. А скаржнік будзе сьціпла зьбіраць яе плады.

Ахвярай гэткага мэханізму справядлівасьці заўсёды будуць, канечне, ворагі й зласьліўцы, а звычайныя грамадзяне-скаржнікі — ніколі! Гэта й будзе ідэальная дзяржава, Горад-Сонца, выспа Ўтопія! Утопія, як вядома, была рэалізаваная на практыцы й звалася яна краінай Саветаў. (гісторыкі Некрыч і Гельлер кнігу пра СССР так і назвалі — «Утопія ва ўладзе»). Мільёны савецкіх грамадзянаў рэгулярна пісалі адзін на аднаго скаргі, дакладней — даносы. Можна, больш правільна было б назваць кнігу скаргаў кнігай даносаў?

Парадак у галовах

Вядомы бюракратычны прынцып «дзеля таго, каб скараціць, трэба павялічыць» ёсьць насамрэч законам фізыкі: нішто зь нічога не зьяўляецца і нікуды бязь сьледу не зьнікае. Камуністычныя ідэі, нават самамя манючы, таксама нікуды не знікаюць. Некалі Маскву абвесьцілі ўзорным камуністычным месцам. Цяперашні Менск вырашаў ні ў чым не саступаць колішняй Маскве і стаць адным з найпрыгажэйшых — і найдаражэйшых — гарадоў Эўропы. Праблема дэфіцыту харчу цяпер не стаіць — цэны ў менскіх крамах амаль ні ў чым не саступаюць маскоўскім. Што тычыць чысьціні на вуліцах беларускай сталіцы, дык бліжэй да ідэалаў Гораду-Сонца знаходзіцца хіба што Пхэньян. Праўда, згаданы вышэй ураган папсаваўткі карціну дабрабыту на вуліцах Менску.

Але ж парадак быў наведзены сапраўды ўдарнымі тэмпамі, і толькі пянькі ў дварох цяпер нагадваюць пра навалніцу.

Навесьці парадак на вуліцах і ў дварох, асабліва калі ў гэтым зацікаўленыя самі жыхары, значна прасьцей, чым у галовах грамадзянаў. А галава сёлета нават у самага выпрабаванага менчука можа пайсьці кругам. Хоць і кажуць, што ад перамены назваў вуліц зьмест (інакш кажучы, іхны выгляд) не мяняецца, ад гэтага не лягчэй. Галоўны праспэкт сталіцы хоць і перастаў насіць імя Скарыны, але ж застаўся праспэкт, хоць і з назвай Незалежнасьці. А вось ці стала вуліца Варвашэні праспэкт пасля перайменаванья яе ў Машэрава?

Цікава, дарэчы, што ў Варвашэні — у адрозьненне ад Машэрава, не знайшлося актыўных абаронцаў сярод жыхароў Менску. Барэльэф з выявай аднаго з былых савецкіх кіраўнікоў партызанскага руху Беларусі прыбралі з вуліцы ў цэнтры гораду ў іншае месца «бяз шуму й пылу».

На мапе Менску яшчэ застаюцца вуліцы Камуністычная, Інтэрнацыянальная, Калініна, Куйбышава, Ландара, Мясьнікова, іншых дзеячаў, якія ў лепшым выпадку ня маюць ніякага дачынення да Беларусі, а ў горшым — спрычыніліся да рэпрэсіяў супраць беларусаў. Але гэтыя імёны мала што гавораць менчукам, і ўсе перайменаваныя спатрэбіліся адно толькі дзеля самога працэсу перайменаванья. Рух ёсьць усё, канчатковая мэта — нішто. Пры адсутнасьці зрухаў у грамадзкім жыцьці, калі самай высокай марай становіцца запіс у кнізе скаргаў, функцыю аздаравленьня грамадзкай атмасфэры часам бярэ на сябе прырода. Жніўняская віхура ня толькі дазволіла частцы беларускага насельніцтва назапасіць дрэваў, а камунальнікаў прымусіла наводзіць «парадак на зямлі». Яна таксама праветрыла мазгі некаторых грамадзянаў, разьвясцішы непатрэбныя ілюзіі ды марныя спадзяваньні.

Крок да СГА, ці Подых навалыніцы

Падпісаньне ўказу А.Лукашэнкам аб далучэньні Беларусі да Кіецкага пратаколу — істотны крок на шляху да ўступленьня ў Сусьветную гандлёвую арганізацыю. А вось усе размовы пра пакупку квотаў выглядаюць несур'ёзна, бо квоты будуць купляцца найперш у краін Эўразьвязу. Піша Уладзіслаў Белавусаў.

Кіецкі пратакол ёсьць дакумэнт да Рамачнай канвэнцыі ААН аб зьмяненні клімату. Кампраміс аб гэтым быў дасягнуты яшчэ ў снежні 1998 году ў Кіёта, аднак

дамова набрала моц толькі сёлета, 16 лютага.

У адпаведнасьці зь ёй прамыслова разьвітыя краіны да 2012 году павінны зьнізіць супольныя выкіды парніковых газаў, што выклікаюць глябальнае пацяпленьне, у сярэднім на 5,2% у параўнаньні з 1990-м. Доля супольных выкідаў прамыслова разьвітых краін, якія ратыфікавалі пратакол, складае 44,2% агульнага аб'ёму выкідаў парніковых газаў. Раней ад ратыфікацыі пратаколу адмовіліся такія індустрыяльныя ваўкалакі, як ЗША, на долю якіх прыпадае 38% выкідаў, ды Аўстралія.

Кіецкі пратакол — гэта таксама і палітычнае пагадненьне для разьвіцьця міжнароднага супрацоўніцтва пад эгідай ААН пра дэдухільны глябальнага зьмя-

неньня клімату, а таксама першы інструмэнт міжнароднага права, што прадугледжвае ўдзел прыватнага сэктару ў выкананьні міжнародных абавязаньстваў. Такім чынам, без залішняга патасу можна сьцьвярджаць: Кіецкі пратакол да рамачнай Канвэнцыі ААН аб зьмяненні клімату — адзін з найважнейшых экалягічных дакумэнтаў сучаснасьці.

А ўсё ж ці патрэбен ён Беларусі? Паводле інфармацыі Мінпрыроды, аб'ём выкідаў парніковых газаў у Беларусі знаходзіцца на ўзроўні 50—55 млн т CO₂. Пачынаючы з 1995 г., эканоміка краіны разьвіваецца бяз росту спажываньня паліўна-энергетычных рэсурсаў.

Працяг на старонцы 9.

Марыюш Машкевіч: Якая апазыцыя ў Беларусі

Журналістка радыё «Свабода» Вольга Караткевіч зьвярнулася да былога пасла Польшчы ў Беларусі Марыюша Машкевіча з пытаньнем: «Прадстаўнікі беларускіх апазыцыйных сілаў вырашылі зьвярнуцца да Аляксандра Лукашэнкі з просьбаю, каб ён даў памяшканьне для правядзеньня Кангрэсу дэмакратычных сілаў. Што, на Вашую думку, значыць гэты крок?» Вось што адказаў польскі дыплямат-беларусіст.

ММ: «Апазыцыйныя палітыкі паказваюць, што гуляюць чыста, паводле тых правілаў, якія хацелі б мець у краіне, дзе ўжо будзе поўная дэмакратыя.

У 1999-м годзе я сутыкнуўся з такім на вуліцах Менску. Была апазыцыйная дэманстрацыя. Сабраліся 3—4 тысячы людзей. Яны ішлі праспектам Скарыны і, як загарэлася чырвонае сьвятло сьвятлафора, уся дэманстрацыя спынілася.

Гэта мне дапамагло зразумець, якая апазыцыя ў Беларусі. Яны хочуць быць такімі прыстойнымі людзьмі, якія шануюць літаральна ўсе законы, прытрымліваюцца ўсіх правілаў гульні. У гэтым руху няма дынамікі, харызмы... Такое ўражаньне, быццам ёсьць выгнаньне сьцежкі, па якіх толькі й можна хадзіць. Але, як будзе чырвонае сьвятло, трэба спыніцца. І яны спыняюцца...

Ва Ўкраіне такой праблемы не было. Людзі сабраліся на Майдане Незалежнасьці, сядзелі, стаялі, хаця ім гаварылі, што трэба разьсьціся, што іхны сход нелегальны. Але яны легальнасьць фактычна самі ўстанавілі. У Беларусі такой сілы яшчэ няма.

Патрэбны харызматычны палітык... Раскіданая стружка ляжыць на сталі. Але надарэцца момант — і зьявіцца магнэс. І аказваецца, што ўся куча ўкладаецца ўсэнсоўную канструкцыю. Патрэбны харызматычны палітык, які будзе ўлічваць усе беларускія каштоўнасьці. Праўда, я думаю, прыходу такога харызматыка нельга прадбачыць».

ДЗЯРЖАЎНЫ КЛОПАТ

Пена на піўных хвалях

Закон пра забарону расьпіцьця піва ў грамадзкіх месцах будзе ўхвалены, але пакіне шмат пытаньняў. Піша Руслан Равяка.

Адмяжоўваючыся ад Захаду, урад набліжае законы да заходніх стандартаў. Забарона піць піва ў грамадзкіх месцах павінна зрабіць Беларусь бліжэйшай па ўзроўні культуры да Эўропы і ЗША.

Сапраўды, ніхто ня п'е на вуліцах Чэхіі з рыльца, бо лёгка знайсці гасподу з вольным месцам, кандыцыянэрам, музыкай і рознымі зручнасьцямі да бурштынавага напою, накіпталт прыбіральні. Пляшкі й бляшанкі — гэта для дому, гасьцей ці якога летніку ў гарах.

У Беларусі пасьля ўвядзеньня пастановы сям-там сутыкнуцца зь непрыемнай рэчаіснасьцю. Так, у Баранавічах улетку цяжка знайсці вольнае месца сярод піўных навесаў, асабліва пасьля 17-й, калі стомлены электрат вяртаецца з працы. Пра зіму і казаць няма чаго — навесы знікаюць пасьля 1 кастрычніка, а піўніц у горадзе з антонаву сьлязу. Пакуль няма ў беларусаў і звычкі (а магчыма, і грошай) купляць піва загадзя скрынямі ды захоўваць у лядоўні.

Магчыма, што закон будзе жыць сваім жыцьцём, а пляшкі піва ў руках цячы сваім. Дзейнічае ж даўно ў нас закон пра забарону п'янства ў грамадзкіх месцах. Але парушаюць яго штодня сотні грамадзян. А ёсьць нават сьвяточныя дні, калі закон той ня дзейнічае зусім. Моладзь тады п'е гэта п'яная па вуліцах, гарэлка прадаецца на плошчах пад вокнамі выканкамаў.

Міліцыянты ў парадных мундзірах лагодна пазіраюць на ўсё гэта, разганяючы толькі ўдзельнікаў боек. У гэтыя сьвяточныя дні гандлю дні крамы адбываюць мясячныя выручкі й сплываюць у людзей мясячныя заробкі. Такія дні цяперака стануцца гэтакімі ж вольнымі для піва. А ў астатнія будні за пляшку піва ў руцэ будучы затрымліваць міліцыянты.

Закон будзе ўхвалены, але пакіне шмат пытаньняў. Напрыклад, пра пакуначкі для бутэлек. Ці будучы яны прадавацца, ці бровары будучы іх прыкладаць да пляшкі? Ці магчыма будзе з тых пакуначкаў піць у грамадзкіх месцах, ці давацца выцягваць бутэльку й паказваць пільнаму міліцыянту свой «Дзюшэс»?..

Баранавічы

ГАСПАДАРКА СЬЦІСЛА

Весткі з палёў

Старшыня Менаблвыканкаму М.Дамашкевіч сьцьвярджае, што ў вобласці сабралі 1 млн т зерня. Сярэдняя ўраджайнасьць складае 32,2 ц/га. Найвышэйшая — на Гарадзеншчыне — 45,2 ц/га, на Гомельшчыне — звыш 29 ц/га. Праўда, эканамісты выказваюць засьпярогі, што на вёсцы назіраюцца масавыя прыпіскі.

Насуперак палітычнаму пахаладаньню

За студзень—ліпень экспарт энэргіі ў Польшчу павялічыўся, склаўшы 101,7% да аналягічнага леташняга пэрыяду і перавысіўшы 500 млн кВт/г. Пра гэта заявіў дарадца гендырэктара канцэрну «Белэнэрга» Мінэнэргетыкі У.Кардуба.

Рост заробкаў

Паводле Мінстату, у чэрвені заробак работнікаў склаў Br476 355. У валютным эквіваленце налічаная зарплата (без уліку выплатаў падаткаў) павялічылася з \$200,4 до 221,6 са студзеня па ліпень.

АГ, afn.by, belapan.com, interfax.by

КУРСЫ ВАЛЮТ

на 18 жніўня:
 | амэрыканскі даляр — 2 150 рублёў.
 | эўра — 2 643,86 рубля.
 | латвійскі лат — 3 797,92.
 | літоўскі літ — 765,60.
 | польскі злоты — 657,05
 | расейскі рубель — 75,51.
 | украінская грыўна — 432,20.

Паводле Нацбанку

У гушчарах

АЛЕКС. АРКУШ

Працяг са старонкі I.

15 жніўня Севярынец прыбыў у Ветрынскую папраўчую ўстанову адкрытага тыпу №15. З гэтага часу пачаўся адлік яго тэрміну пакарання.

У Ветрына едзем разам з Вінцэсам Мудровым. Вінцэс дамовіўся сустрэцца з Севярынецам каля чыгуначнага вакзалу. Спачатку знаходзім новы тутэйшы касцёл, пабудаваны летась. Пляцк белага спакою і ўтульнасці. Затэм трапляем і на вакзал — зусім невялічкі. Вакол ціха і бязьлюдна. Відавочна, гадоўнай транспартнай артэрыяй

мястэчка зьяўляецца дарога Полацак—Глыбокае, старадаўні віленскі тракт. Надвор'е пачынае паляпшацца: выглянула сонца і зухавата ўзялося растапляць «свінец» неба. Колькі ні спрабуем мабіламі датэлефанавацца да Севярынца, не ўдаецца. Нашы «эмтээсы» не фурычаць. Няма сувязі. (Пазней нам паказалі месца, адкуль можна званіць.) Вырашаем шукаць камэндатуру мясцовай папраўчай установы і там чакаць «высылнага».

Камэндатура месціцца ў невялікім двухпавярховым цагляным будынку насупраць першага аўтобусага прыпынку ў Ветры-

На хімію Паўла Севярынца праводзілі віцебскія дысыдэнты.

не. Севярынца каля яе не знаходзім. На аўтобусным прыпынку знаёмімся з двума хлопцамі — як высвятляецца, мясцовымі «хімікамі». Вядома, распытваем пра тутэйшае жыццё-быццё. Кажуць, што «хімія» сама сабою някепская, ня дужа строга, але працы нармальнай у мястэчку няма. А калі што і знойдзеш, дык плацяць «капейкі». «Хімію» мусяць сам сабе зарабляць на жыццё — харчаваньне, адзеньне, цыгарэты. Ніякага «дзяржпайку» няма — харчусься з уласных запа-

саў і кішэні. Самая «каронная» мясцовая прафэсія — пастух. Але чыстымі больш за 100 тысяч не заробіш. Дый сезонная гэтая праца. Добра, калі ёсьць каму памагчы харчамі — інакш зубы на паліцу.

Хлопцы спачатку апавядаюць асьцярожна, але, даведаўшыся, што мы апазыцыйныя журналісты, пачынаюць «наводзіць крытыку». Ваду п'юць іржавую, лэтам душу няма, не гавораць ўжо пра лэзны, — грэюць ваду ў тазах і абмываюцца, зімой кантрасны душ — то цёплая ідзе вада з крана, то халодная. У пакоях, дзе сьпяць (па 10—14 чалавек), цесна, не выконваюцца санітарныя нормы. На працы кожны імкнецца «хіміка» абдурчыць — не дадаць, не даплаціць або накарміць пратэрмінаванымі харчамі. Пытаемся: «А чаго маўчыце, ня скардзіцеся?» Адказваюць: «А навошта непрыемнасцяў шукаць?» Адзін з хлопцаў раскавае сваю гісторыю-крыўду. Атрымаў «хімію» за бойку — засудзілі ажно шасьцірач. Адзін апынуўся ў Менску і ўладкаваўся на трактарны, дык атрымлівае 350 баксаў і адхрышчваецца ад усіх амністыяў — маўляў, буду цягнуць лямку «да канца». Згадзіўся б, напэўна, «хімічыць» да пэнсіі. Другі трапіў у Віцебск і таксама някепска зарабляе — 400—500 тыс. рублёў. А вось яму не пашанцавала.

Зь Севярынецам прыехалі бацькі, Валеры Шчукін і Вадзім Баршчэўскі. Адрэзку вядзём Паўла фатаграфавалі да шылды папраўчай установы. Павал жартуе, усміхаецца. Кажуць, што месцам «высылкі» задаволены, бо мясціна гераічная і легендарная. З камэндатуры на ганак выскокваюць два правахоўнікі: маўляў, што тут робіце? Бацька Паўла, Канстанцін Севярынец, адказвае за ўсіх: «Прывезьлі вам выхаванца, здаваць будзем. Толькі па-

чакайце, мы яшчэ кавы пап'ём». Супакойвае міліцыянтаў і Шчукін: «Не хвалойцеся, узрываць вашай канторы ня будзем». Міліцыянты сыходзяць.

Вінцэс бярэ інтэрвію ў Паўла, а я размаўляю са старэйшым Севярынецам. Пачуўшы ад мяне пра сынавы пэрспэктывы пастуха, ён усміхаецца: «Я яму ўжо пра тое гаварыў — ну і не трагічна, філязофская прафэсія». Вінцэсу Павал кажа, што ўжо ведае пра мясцовага краязнаўца Віктара Карасёва і нават мае ягоную кнігу «Мая любоў — Ветрына». Трэба меркаваць, празь нейкі час павінна зьявіцца кніга пра Ветрына і ад Паўла Севярынца.

Але Паўла накіроўваюць на іншае месца працы, нашмат больш глухое. Гэта леспрамгас на станцыі Алёшча. Жыць ён будзе ў інтэрнаце для «хімікаў» у вёсцы Малое Сітна Полацкага раёну, за пяць кілямэтраў ад станцыі.

Алёшча — апошняя беларуская станцыя на чыгуначнай лініі Полацак — Невель. Месціцца яна за чатыры кілямэтры ад расейскай мяжы і ў сарака кілямэтрах ад Полацку. Гэта самы дзікі край Полаччыны — Мэка паляўнічых, ягаднікаў і грыбнікоў. Вакол цудоўныя азёры — Сітна, Чарбамысла, Ізмок, Нядружна, з тых краёў бярэ выток Палата, у 1979 годзе тут быў створаны заказнік Глыбокае-Чарбамысла. Легендарная й сама вёска Малое Сітна, у 1563 годзе тут быў пабудаваны абарончы замак, захавалася замчышча, на якім устаноўлена мэмарыяльная пліта. Месціна гэтая даўно чакае свайго дасьледчыка. Відавочна, Севярынец будзе працаваць у леспрамгасе да пачатку зімы. Зімаваць «хімікаў»-сезоннікаў звычайна вяртаюць на «галоўную базу» папраўчай установы.

Алесь Аркуш, Полацак

СЬЦІСЛА

Правакацыя супраць Гавіна

12 жніўня ў Кастрычніцкім судзе Горадні на 15 сутак асудзілі Тадэвуша Гавіна, якога адмыслова прывезьлі са спэцпрыёмніку. Яго абвінавачалі ў бойцы з сукамернікам Малішэўскім. Тэрмін будзе адлічвацца з 17 жніўня, калі скончыцца тэрмін папярэдняга выраку.

Кепскі настрой Фарыны

Намеснік міністра адукацыі Казімер Фарына 3 жніўня наведаў Смургоні. Апаратарам тэлеканалу «Окс-ТВ» адмовілі ў здымаках сюжэту: намесніца старшыні райвыканкаму Святлана Шмыга заявіла рэдактару тэлеканалу Тацяне Карашкавай, што «ў намесніка міністра кепскі настрой».

У Смургонях выдалілі прэсу

У Смургонскай школе мастацтваў 4 жніўня адбылася сустрэча раённага кіраўніцтва з чальцамі Саюзу палякаў і выбары дэлегатаў на паўторны зьезд. 3 ініцыятывы старшыні раённай філіі СПБ Тэрэзы Пятровай старшыня райвыканкаму Мечыслаў Гой выдаліў з залі прэсу — карэспандэнтку «Местной газеты» Святлану Станкевіч, карэспандэнтку Ганну Шатурку, апаратара Аляксандра Бу-

рава з тэлеканалу «Окс-ТВ», карэспандэнтку «раёнкі» Іну Дабрыдзень.

«Палац» забаранілі

Упраўленьне культуры Менгарвыканкаму не дазволіла гурту «Палац» выступіць з канцэртамі 18 жніўня ў клюбе «Белая вежа». Гурту ня выдалі гасцёрольнага пасьведчаньня без тлумачэньня прычын. Журналістам чыноўнікі кажучь, што да іх не звярталіся.

Клімаў будзе сядзець

9 жніўня Менскі гарадзкі суд пакінуў бязь зьмен прысуд суду Цэнтральнага раёну Андрэю Клімаву за арганізацыю акцыі 25 сакавіка. Суд прызначыў Клімаву 1,5 году абмежаваньня волі. З улікам адседкі ў следчым ізалятары пакараньне цяпер складзе 1 год і 3 месяцы.

Свабодны прафсаюз выселілі

Гаспадарчы суд Менску 9 жніўня прыняў рашэньне пра выселеньне з офісу Свабоднага прафсаюзу Беларускага. Пазоў падавала ЖРЭТ Партизанскага раёну Менску. Пасяджэньне адбылося без адказчыка, старшыня прафсаюзу Геннадзь Быкаў даведаўся пра дату суду й вырак толькі 11 жніўня.

Сядзіба Саюзу палякаў

Міліцыянты не дазволілі групе журналістаў 9 жніўня зьбірацца каля сядзібы Саюзу палякаў у Горадні. Пад пагромай магчымага штрафу ў 30 базавых велічынь (765 тыс.) журналісты разышліся.

Кіраўніцу СПБ Анжаліку Борыс 10 жніўня выклікалі ў міліцыю, дзе яна дала паказаньні па скарзе Тадэвуша Кручкоўскага: ён заявіў, што зь сядзібы зьніклі сьцягі й пячатка арганізацыі. Паўторны допыт 15 жніўня цягнуўся 1,5 гадзіны. Па факце крадзяжу распачалі крымінальную справу.

Затрыманы журналістаў

На гарадзёнскай мытні 10 жніўня затрымалі журналіста польскага тэлебачаньня «ТVP-3» Міколу Ваўранюка: не зважаючы на акрэдытацыю, у яго забралі відэакасы з матэрыяламі пра падзеі вакол Саюзу палякаў, а самога ня выпусцілі ў Польшчу. Ён выехаў у Польшчу толькі 11 жніўня. Дырэкцыя Беларускага філіялу Польскага тэлебачаньня накіравала ў той самы дзень пратэст на імя генконсула Беларусі ў Беластоку Леаніда Каравайкі.

11 жніўня беларускія памежнікі затрымалі карэспандэнта газэты «Rzeczpospolita» Пятра Касьцінскага пры заездзе ў

Беларусь на дзьве гадзіны на памежным пераходзе Брузгі: у яго правярылі акрэдытацыю, агледзелі машыну. Паводле слоў памежнікаў, аўтамабіль быў «падобны да таго, на якім павінны былі везьці кантрабанду».

«Медзьвяжатнікі» vs АГП

Ад 11 жніўня штодня адбываюцца перабоі ў рабоце сайту АГП. Невядома хакеры за расейскамоўным подпісам «патрыоты» заяўляюць, што гэтакім чынам патрабуюць пачаць рэальную працу на перамогу ў 2006 г., а не імітаваць дзейнасьць. Зь першага ж дня на «хакнутым» сайце быў вывешаны бел-чырвона-белы сьцяг.

«Дню» растлумачылі

11 жніўня дырэктар ТДА «Дзеньпресс» Мікола Маркевіч атрымаў адказ з пракуратуры Дубровенскага раёну на сваю скаргу: выдавец цікавіўся прычынай канфіскацыі Дубровенскім РАУС газэты «Дзень» 26 траўня, калі яе везьлі са Смаленскай друкарні. Намеснік пракурора раёну А.Бузікаў сьцьвярджае: канфіскацыя законная, бо «ўказаны ў газэце адрас рэдакцыі не адпавядаў сапраўднасьці» й шэраг апублікаваных артыкулаў «утрымлівалі зьвесткі пра падзеі, якія адбыліся пасля падпісаньня».

Пратэстанты безь зямлі

Менская гарадзкая землеўпарадкавальная геадэзічная служба 11 жніўня заявіла пра незаконанасьць выкарыстаньня зямельнага ўчастку пратэстанцкай грамадой Поўнага эвангельля «Новае жыццё».

Завадзкая абскарджвае

Святлана Завадзкая 12 жніўня падала скаргу пракурору Цэнтральнага раёну Менску на адмову ў адкрыцьці крымінальнай справы па факце яе зьбіцьця.

Падтрымка журналістаў у Барысаве

У Барысаве 12 жніўня адбылася акцыя падтрымкі мясцовых недзяржаўных газэт «Барысаўскія навіны» і «Курьер из Барысова»: ім сьпярыша адмовілі ў распаўсюдзе празь дзяржаўную сетку, а потым забаранілі продаж на вуліцы. Удзел у акцыі прынялі некалькі дзясяткаў чалавек — супрацоўнікі выданьняў, актывісты незарэгістраваных моладзевых арганізацый.

Штраф за летнік

Берасьцейскі раённы суд 12 жніўня аштрафаваў старшыню абласной філіі Свабоднага прафсаюзу Беларускага Валлянціна Лазарэнкава і актывіста БХК Ігара Маслоўскага

на 20 б.в. кожнага (па 510 тыс. руб.) за «арганізацыю несанкцыянаванага сходу». Гэтак суд кваліфікаваў дзейнасьць летніка для Беларускай і Украінскай моладзі на базе адпачынку «Белае возера» пры канцы ліпеня.

Севярынец паехаў на «хімію»

15 жніўня асуджаны Павал Севярынец зьехаў на «хімію» — у пасёлак Ветрына за 20 км ад Полацку.

Прэса ў Пінску

Рэдактар пінскай недзяржаўнай газэты «Мясцовы час» Віктар Ярашук 15 жніўня атрымаў адмову з гарвыканкаму: ён прасіў дазволу наладзіць у гарадзкім парку бардаўскі канцэрт з нагоды выхаду сомага нумару выданьня.

Рэгістрацыя прафсаюзу

Пасьля шасьці месяцаў намаганьняў 15 жніўня была перарэгістраваная нізавая арганізацыя прафсаюзу РЭП на ААТ «Рытм» (Рэчыца).

Страйкі ў ліпені

У ліпені стыхійныя страйкі адбыліся на васмі менскіх прадпрыемствах, паведамляе АГП, у тым ліку на МАЗЕ, «Інтэграле», мотавэлязаводзе.

АШ

Дамініканцы прызямліліся ў Горадні

25 ліпеня — 6 жніўня адбыўся навуковы летнік, прысьвечаны гісторыі дамініканцаў у Беларусі. Піша Пётра Рудкоўскі ОП.

Манахі і «Басовішча»

Вечар, 24 ліпеня. Стаім учатырох — Генадзь Семянчук, айцец Марак, брат Яцэк і я — на гарадзенскім чыгуначным вакзале і чакаем групу польскіх дамініканцаў, што мусяць прыехаць цягніком Кузьніца—Горадня. Зазвычай чакаеш, што зь яго пачнуць выбягаць «чаўнакі» і навыперадкі бегчы на прапускны пункт.

Сёння інакш: зь цягніка вывальваецца натоўп моладзі з заплечнікамі — «Басовішча» скончылася. «Нашых» пакуль не відаць. І вось айцец Марак усклікае: «Нарэшце! Бачу Дзядка!», — («Дзядка» — гэта сяброўская мянушка аднаго з чаканых «нашых») і пачынае «Дзядку» махаць рукой. Той — у адказ. Высветлілася, што Марак памахаў не Дзядку, а якомусь хлопцу, што вяртаўся з «Басовішча», падобнаму да Дзядка. Але якая розьніца: тут усё свае, чужых няма. Неўзабаве зьявіўся і сапраўдны Дзядак разам з братамі.

Археалгічна-дамініканскі хаўрус

Навуковы лягер складаўся з дзвюх частак — вандроўна-археалгічнай (першы тыдзень) ды стацыянарна-гістарычнай (другі тыдзень). Ладзіўся дамініканцамі, студэнтамі Філязофска-багаслоўскага калегіюму дамініканцаў у Кракаве, у супрацоўніцтве з доктарам гісторыі, археолягам Генадзем Семенчуком.

У панядзелак, 25 ліпеня, выехалі ў Канюхі — мясцовасць у Ваўкавыскім раёне, на мяжы зь Берасьцейшчынай. У 1735 г. сюды на запрашэньне Яна і Тарэсы Шыпіён дэ Камп прыбылі дамініканцы і пабудавалі драўляны касцёл ды мураваны кляштар. Нашай задачай было знайсці месцазнаходжаньне будынкаў, правесці раскопкі і дасьледаваць знойдзенае.

Экспэдыцый зь дзевяці чалавек кіраваў згаданы ўжо сп. Семянчук і яго памочнік Шыман, студэнт археалгіі зь Ягелёнскага ўнівэрсытэту. Да нас далучыліся аматары-краязнаўцы з Ваўкавыску (бацька зь двума сынамі). Іх прысутнасьць была важная й тым, што прыяжджалі на «бусіку». Таму мы паездзілі па ваколіцах.

«Грыбоў там не зьбіраю»

Спачатку мы зьбіралі «міты і легенды», спрабуючы высветліць, ці засталася ў памяці людзей хоць нешта, што навяло б нас на сьлед дамініканскіх пабудоў. Чалавек, бывае, глядзіць у адказ няўцяма, не разумеючы, хто мы такія і што насамрэч тут робім.

Неўзабаве распаўсюдзілася па вёсцы чутка, што шукаем схаваныя скарбы або нават саму залатую карэту, якая, як вераць абарыгены, тоіцца дзесьці паблізу іхняе вёскі. «Касьцёл тут калісьці быў, — тлумачым, — і кляштар дамініканскі. Шукаем месца, дзе гэта было». «А-а, касьцёл, — адказвае суразмоўнік, глядзячы з падазрэньнем. — Дык вы схадзеце да Марыі Дуброўскай, яна тут у нас самая старая».

Марыя Дуброўская, працадольная, добрая і глыбока веруючая праваслаўная кабета, пайшла разам зь намі, каб паказаць нам «касьцёлішча». «Касьцёл праваліўся пад зямлю, — расказвае па дарозе. — Засталася вялікая яма, дзе заўсёды поўна грыбоў. Але я не бяру іх, бо ж гэта сьвятое месца». На жаль, не ўдалося знайсці таго «касьцёлішча».

Задаволіліся толькі апаведані і легендамі. Пра дамініканскі кляштар пісалі гісторыкі, але ніхто не падае нават намёку на канкрэтнае яго месцазнаходжаньне. Спрабавалі капаць то тут, то там, але ніякай інфармацыі «выкапаць» не ўдалося. Шыман жартаваў: «Што, ізноў павядзём рыдлёўкі на шпацыр?»

Я люблю Беларусь

Пошукі не былі стратай часу. Вандроўкі па Канюхах і навакольных вёсках, зносіны зь людзьмі, пошук гістарычных артафактаў надта даспадобы прыйшліся дамініканцам-палякам — ледзь ня ўсе зь іх былі ў Беларусі ўпершыню. Дзядак ужо на другі дзень сказаў, што Беларусь захапіла яго ўсрэд і што сутнасна зьмянілася ягонае ранейшае ўяўленьне пра гэтую краіну. «Так і напішы ў «Нашу Ніву» пра мяне, — загадвае мне Дзядак, — я люблю Беларусь». Вось я і пішу.

Побыт у Канюхах быў узбагачаны і прыездом шэрагу гасьцей. Паглядзець, як працуем, прыехала сямю аўтастопам Райка ОП («ОП» — пазнака належнасьці да дамініканскага ордэну, ордэну прапаведнікаў, гэта сталы элемент яе аўтаідэнтыфікацыі і адначасова паказьнік ступені яе любові да ордэну) — гісторык, пэдагог, мянчанка. Прыбыла таксама Юлька-Валацуга, аспірантка псыхалёгіі ў БДУ, мянушка якой сама сабою гаворыць, што яе зацягнула ў Канюхі не археалёгія, а стыхійная натура, любоў да прыгодаў і папросту цікавасьць да жыцьця. Да Семенчука прыехалі знаёмыя геалігі зь Менску і археоляг з Кракава. Былі, праўда, і няпрошаныя госьці. Напрыклад, адзін канюховец, няблага падпіты, зайшоў у нашу сялібу і ўсяляк намагаўся засьпяваць для палякаў нейкую польскую песню. У сераду 27 ліпеня наша «інтэрнацыянальная» група дружна сьвяткавала беларускае нацыянальнае сьвята — гадавіну прыняцьця Дэкларацыі аб сувэрэнэітэце Беларусі.

ПЕТРА РУДКОЎСКІ

Кляштар на вуснах

І вось пасля гэтага сьвята, у чацьвер, удалося нам здабыць важную для нашае справы інфармацыю. З чарговае размовы зь выскоўцамі даведаліся, што касьцёл знаходзіўся на месцы старой школы, якая згарэла ў 1977 г. Цікава тое, што ў сьведомасьці людзей замацавалася назва «кляштар» на абазначэньне месцазнаходжаньня касьцёлу. Да сёння захаваўся ўстойлівы выраз «пайду за кляштар», г.зн. «хутка памру», паколькі трохі далей ад колішняга касьцёлу быў праваслаўны могільнік.

Пра дамініканцаў ніхто нічога ня памятаў, але «кляштар» быў увесь час на вуснах. На наступны дзень, у пятніцу, амаль выпадкова даведаліся ад адной спадарыні, што ў 1928 г. на месцы знаходжаньня касьцёлу рабілі раскопкі палякі і адкапалі нейкія абразы. Хто гэта капаў і куды вывезлі абразы, застаецца пакуль загадкаю.

Гэтыя канстатацыі і сталіся асноўным дасягненьнем нашае археалгічнае экспэдыцыі. А ў міжчасьці мы выканалі крыху складаны, але пасьпяховы манэўр — завіталі ў Ружаны, Мала-Мажэйкава і Ліду, а потым паехалі ў Канвельшкі на фэст сьвятой Ганны — бабулі Хрыста.

Гістарычная сесьія

Адбылася яна ў Горадні, у будынку Вышэйшай духоўнай сэмінарыі, і трывала 1—6 жніўня. З раніцы пачыналіся лекцыі, слухачамі якіх былі і браты-дамініканцы, і выкладчыкі з Гарадзенскага ўнівэрсытэту, і сьвецкія студэнты. Пару лекцый працягтаў айцец Марак Мілавіцкі ОП, тэалёг і гісторык, суаўтар аднаго з артыкулаў нядаўна выдадзенага тому энцыклапэдыі «Вялікае Княства Літоўскае». У лекцыях ён параўнаў духоўнасьць дамініканцаў, францішканцаў і кармэлітаў, зрабіў нарыс гісторыі дамініканскага ордэну, расказаў пра бласлаўнага Віта — даміні-

канца, які прапаведаваў у Беларусі ў часы Міндоўга, — і пра Магнушэўскага, настаўніка Паўлюка Багрыма. Прадставіў таксама гісторыю ліквідацыі ордэну ў часы Расейскай імперыі.

Генадзь Семянчук чытаў лекцыі пра пачаткі манастыцтва ў Беларусі, прафэсар Сьвятлана Марозава — пра базылянскі ордэн і стасункі паміж уніятамі ды рыма-каталікамі, а я — на тэму «Дамініканцы ў Вялікім Княстве Літоўскім».

На жаль, не змагла прыехаць згаданая Райка ОП (Рая Зянюк), якая рыхтавала лекцыю на тэму культурнай і асьветніцкай дзейнасьці дамініканцаў. Была таксама магчымасьць пахадзіць па Горадні разам зь выдатнымі яе знаўцамі Альбінай Семянчук і Людмілай Госьцевай.

У апошні дзень летніка вырашылі наведаць Наваградак, Мір і Нясьвіж. Па дарозе заехалі ў адну невялікую мясцовасьць, касьцёл паглядзець. І якое ж было наша здзіўленьне, калі спаткалі дзяржаўнага ідэоляга, які, сабраўшы ў касьцёле мясцовых палякаў, тлумачыў ім (парасейску) «сутнасьць дзяржаўнае палітыкі» ў дачыньні да польскае меншасьці. І што на гэта было сказаць гасьцям з Польшчы? На шчасьце, нічога казаць не давялося — і так зразумелі...

Нутро Беларусі

Нам, дамініканцам, важна было «дакрануцца» да сваіх каранёў, запушчаных у Беларусі і запущаных у нутро Беларусі. Яны дрэмлюць дзесь у нетрах нашае зямлі, схаваныя ад людзкога вока двума тоўстымі напластаваньнямі — расейска-імперскім і бальшавіцкім.

Ажыўленьню каранёў не спрыяе і беларуская нацыянальная гістарыяграфія. Для Караткевіча дамініканец — гэта сымбаль рэакцыі і цемрашальства. Адзін з герояў яго прытчы «Хрыстос прызямліўся ў Горадні» дамініканец

Фларыян Бясяцкі — свайго роду «сынтэз» усякага зла і крывадушша. Такім чынам, лягер стаўся карыснай прыгодай і для сьвецкіх людзей (каталікоў, праваслаўных, агностыкаў), што прыходзілі на нашы лекцыі або ўдзельнічалі ў археалгічных пошуках.

Міндоўга каранаваў дамініканец

Для беларусаў, мабыць, немагаварна тое, што Міндоўга каранаваў дамініканец, кульмскі біскуп Гайнрых. Што дамініканцы ўдзельнічалі ў Луцкім зьездзе, на якім была прынята пастанова каранаваць князя Вітаўта. Немагаварна, пэўна, і тое, што менавіта дамініканскі Collegium Generale, што існаваў у XVIII ст. у Горадні і Вільні, быў прыраўнаваны да ўнівэрсытэту ў Балёньні. Міцкевіч і Чачот — выпускнікі дамініканскіх школаў, а Паўлюк Баграм — вучань дамініканца Мацея Магнушэўскага.

Генадзь Семянчук жартаваў, што мы, дамініканцы, схіляемся ў бок нарцысізму, бо ўвесь час «шукаем толькі саміх сябе». Сапраўды, мы заняліся інтэнсіўнымі «пошукамі саміх сябе», бо нам цяпер пагражае не нарцысізм, а амнэзія, самазабыцьцё. Наша задача — ня проста «ўспомніць» пра саміх сябе, а перш за ўсё ўсьвядоміць духоўна-рэлігійны і грамадзка-культурны кантэкст, у які мы былі і застаёмся ўпісаны ў Беларусі. Часткова нам дапамагае ў гэтым «Наша вера», у якой час ад часу друкуюцца вартасныя артыкулы пра дамініканскую мінуўшчыну ў ВКЛ. Але гэтага замала. Літоўскі філэзаф Раманас Плечкайшэ з болей канстатэ: «Дамініканцы пакінулі ў Вялікім Княстве Літоўскім агромністую філязофскую і багаслоўскую спадчыну, якая часткова захавалася ў архівах, але дагэтуль не дасьледавана і ня вывучана». Таму сёння мы дзякуем Госпаду, што змаглі, прынамсі, запачаткаваць працэс адкрываньня тае спадчыны.

«Святая пчалы» сабрала менчукоў на Мядовы Спас каля Мастацкага музэю.

Сабраць свой род

Выкладчык Віцебскага тэхналягічнага ўніверсітэту, былы ваенкам Ілья Кісьляк вырашыў зьдзівіць землякоў. У мястэчку Лявонпаль (Мёршчына) ён наладзіў вялікую сустрэчу — «Святая роду Кісьлякоў». Зьехалася больш за 80 чалавек з розных куткоў Беларусі, а таксама — Расеі і Украіны. Сустрэча была прызначаная каля мясцовай царквы, потым прайшло набажэнства аб здароўі Кісьлякоў ды іх родзічаў, паніхіда аб памерлых, наведаньне могілак, дзе пахаваныя іх дзяды й прадзеда. «Такой колькасці людзей у царкве не было ад святкаваньня тысячагодзьдзя мястэчка», — кажа сьвятар Лявонпальскай царквы

а.Мікалай.

Радавод Ілья Кісьляк пачынае ад прадзеда, які жыў у Барсуках за тры кілямэтры ад мястэчка і насіў прозьвішча Бараноўскі.

Сабраць народ

Болей як тыдзень доўжыўся пленэр у Лявонпалі. Прыехалі маладыя мастакі з Полацку й Віцебску, Алякс Пушкін, паэтка Лера Сом. Ганаровым госьцем і — адначасова — гасьцінным гаспадаром быў паэт, перакладчык і краязнавец Сяргей Панізьнік. Ён пусьціў мастакоў колькі дзён пажыць у створаным ягонымі высылкамі музэі-сядзібе «Хата бабкі Ядзьвінны». Багатае на даўнія пабудовы мястэчка стала некалі перспэктыўнай вёскай, зь

якой адны ехалі ў цэнтар калгасу ды сельсавету, другія — у райцэнтар, трэція — у Віцебск, Рыгу ці Ленінград. Але тут было на што паглядзець. Засталася ў мястэчку сьведка даўняй велічы драўляная царква 1774 г. — былая ўніяцкая, зь якой гадоў 60 таму сплівалі сьпічакі ды пасадзілі «цыбуліну». Вялікі палац графаў Лапацінскіх з рэшткамі шыкоўнага тэраснага парку, які каталікі пераабсталёўваюць пад касцёл. Калёна на беразе Дзьвіны, прысьвечаная польскай Канстытуцыі, пабудаваная «на від у грознага праціўніка, каб ведалі, што тут ёсьць закон», як пісаў адзін з Лапацінскіх. Захавалася колькі жыдоўскіх дамоў з крамамі, былы

папоўскі дом канца XIX ст. Да мастакоў прыходзілі людзі рознага веку, мясцовы люд і прыезджыя дачнікі зь беларускіх местаў, Піцэру, Масквы, Латвіі. Усе гаварылі пра ўнікальнасьць мястэчка, мінуўшчыну, разважалі пра дзень сёньняшні... У будучыню зазіраць не імкнуліся.

Уладзімер Пучынскі, Лявонпаль — Менск

Юбілей Ф.В.

165-гадавіна з дня народзінаў Францішка Багушэвіча прайшла ў Менску непрыкметна. Хліпка адгукнуўся з нагоды гэтай падзеі наш друк, а то і зусім не адгукнуўся. Ніяк не адгукнулася з нагоды Багушэвічавага юбілею сёлета, як гэта ні дзіўна, і

менская бібліятэка імя Багушэвіча, чаго раней ніколі не было. Затое на паэтавай радзіме ў падвіленскіх Сьвіраных дзень народзінаў Ф.В. адзначаны ўзнісла, са сьвятарамі, з малітвамі, з прэзэнтацыямі кніжкі «Сьвятые той куточак фальварак Сьвіраны». Сёлета ў другой палове верасьня, як паведаміў Юрась Гіль, заснавальнік сьвіранскага народнага мэмарыялу ў гонар Багушэвіча, мяркуецца працяг ушанаваньня. У Вільні на вуліцы Коннай будзе ўсталявана мэмарыяльная дошка на гонар Ф.В. Менавіта тутка жыў Беларускі Прарок з 1884 году.

Уладзімер Содаль, Сьвіраны—Менск

НОВЫЯ КНІГІ

Эквівалент: Зборнік эміграцыйнай гістарычнай прозы / Укл. Л. Юрэвіч. — Менск: Бел. кнігазбор, 2005. — 412 с.

Сэмай кнігай у сэрыі «Бібліятэка Бацькаўшчыны» стала кніга «Эквівалент». У кнігу ўвайшлі 15 твораў — апавяданьні У.Сядуры, Я.Юхнаўца, У.Дудзіцкага, М.Целеша, ужо хрэстаматыйныя эсы С.Хмары «Аб багох крывіцкіх сказы» і Ю.Віцьбіча «Мы дойдзем», а таксама навэля А.Адамовіча «Афрадыта—ОСТ». Надрукавана й адзіная вядомая частка раманаў Уладзімера Шнэка (Случанскага) «Драбы». У якасьці загалюўка выкарыстана назва апавяданьня Васіля Быкава.

Укладальнік кнігі Лявон Юрэвіч у прадмове да зборніка цытуе старшыню Амэрыканскага ПЭН-цэнтру Салма-на Рушдзі: «Эміграцыя — гэта свайго кшталту рэвалюцыя, гэта як бясконцы парадокс: глядзячы наперад, увесь час азірацца назад. Выгнаннік быццам завісае, умірае ў часе, трансфармаваным у фатаздымак. Адмаўляючы рух, спыняючы неверагоднае над сваёй бацькаўшчынаю, ён чакае таго непазьбежнага моманту, калі фатаздымак пачне ажываць, і бацькаўшчына верне страчанае».

«Сабраныя тут творы... нарэшце вяртаюцца ў Беларусь. Толькі яны ніколі яе не пакідалі», — дапаўняе праклятага ісламістамі пісьменьніка Л.Юрэвіч.

Рассадин С.Е. Северные соседи Великой Скифии. — Мінск: Право і экономика, 2005. — 264 с.

Паводле вялікай колькасці крыніц аўтар рэканструюе этнагеаграфічную сытуацыю на поўнач і паўночны ўсход ад прычарнаморскіх стэпаў у I тысячагодзьдзі да н.э. Усе звесткі, якія маюць дачыньне да тэрыторыі Беларусі, трапляюць у сфэру ўвагі дасьледчыка.

АГ, ADz

НАД ШУМАМ ДЗЁН

Street style «Беларусі трэба»

СЯРГЕЙ БАЛАХОНАЎ

Адночы, выехаўшы з Украіны рабочай гарадзкой у цэнтар, я быў уражаны: нядаўна адрамантаваныя фасады будынкаў па Савецкай былі спляжаны бязглуздымі графіці. Усе гэтыя манаграмы ды завіткі з кропкамі для іх аўтараў уяўляюць сэнс самасьцьвярджэньня. Акурат прага самасьцьвярджэньня прымушае падлетка рызыкаваць, выходзячы з балёнчыкам фарбы ўначы на галоўную вуліцу гораду. Удала зьдзейсьненая апэрацыя гарантуе пагалоску ў тых, чья думка зьяўляецца для падлетка ці ня самай важнай. Бацькам ведаць пра начную героіку неабавязкова, міліцыя — непажадана. Праўда, некаторыя зь юных падпольшчыкаў умудраюцца разграфіціць пастарунак. Чыстая рызыка. Большага альярму здатныя нарабіць толькі асэнсаваныя надпісы.

Сапраўдным заповеднікам палітычных графіці зьяўляецца мікрарайён Стары аэрадром. Крочыш па яго цяністых вуліцах ды толькі дзівісься на сьцены. Значная колькасць графіці захавалася тут з эпохі выбараў-2001. Гэта ня значыць, што іх не выдалялі ды не зафарбоўвалі. Але надпісы ўсё адно аднаўляюцца. Ёсьць там і пра *жыве*, і пра *бароў нашых славу*. За такое, як зловяць, будучь доўга мазгі паласкаць. Могучь нават з БРСМ выключыць. Яшчэ адна праява тынэйджарскага вулічнага стылю — хіп-хоп. У Гомелі дастаткова хіп-хопавыя і рэпавыя каманды. Але яны ўсе ўнікаюць беларусьчыны ды цураюцца ў тэкстах «сацыялікі». Падлеткі з гурту «Наглядное пособие» ў песьні «Перамень» разьвітваюцца зь дзійствам ды варожаць, якім будзе дарослае жыцьцё. Яны не выяўляюць ані каліўца юнацкага максымалізму ці нонканфармізму. У намалёванай імі карціне ўсё досыць проста: забыць кепскае, думаць пра лепшае, аддаць належнае бацькам і, галоўнае, *закінуць барацьбу*.

На гэтым кісьельным тле ўражвае беларускамоўны *наўнячок* «Гомель на сувязі» каманды «Рухавік рэпу». Юныя рэпэры цешацца з таго, што прарвалі абалонку стэрэатыпаў русіфікаванага грамадзтва і здолелі сказаць іншым мовам «стоп»: «А калі ты беларус і не прызнаеш роднай мовы, // Вось тады ты забываеш, што ляжала ў твай аснове». Нашы падлеткі — недасканалая мадэль беларускага грамадзтва. Недзе разьяднаныя, у чымсьці дэзарыентаваныя, месцамі гатовыя да рашучых дзеяньняў. Што яны заўтра напишучь нітрафарбай на сьценах ці прачытаюць рэчытатывам са сцэны? Пераадолець размытасьць сацыяльнай сьведомасьці, невыразнасьць этнічнай тоеснасьці юнаму беларускаму гараджаніну вельмі і вельмі няпроста, але магчыма. І дзеля гэтага трэба ім штуршок. Беларусі трэба.

Помнік Яну Паўлу II у Мосары

15 жніўня, на Спленне, у Мосары (Глыбоччына) ля сьцяны касцёлу Сьв.Ганны пры вялікай грамадзе быў асьвячоны помнік Яну Паўлу II. Цырымонія пачалася з набажэнства, затым быў хрэсны ход. Урачысты акт асьвячэньня ў прысутнасьці пробашча Ёзаса Булькі ды айцоў-францішканаў Удзельскага кляштару выканаў ксёндз Ян Крэміс, віцэ-рэктар міждыяцэзіяльнай Вышэйшай духоўнай сэмінарыі імя Тамаша Аквінскага ў Пінску.

Уладзімер Скрабатун, Мосар

Крок да СГА, ці Подых навалыніцы

Праця са старонкі 5.

У выпадку далучэння да Кіецкага пратаколу Беларусь атрымае магчымасць гандляваць вольнымі квотамі на выкіды парніковых газаў (эфект т.зв. «мэханізму гнуткасці» пагаднення). Аб'ём вольных квотаў для нашае краіны ацэньваецца ў 65—70 млн т эквіваленту CO₂, што з улікам сённяшніх цэнаў — ад \$5 да 25 за тону — можа забяспечыць Беларусь даход ад \$325 млн да 1,75 млрд. Афіцыйная схема, усё гранічна проста: «раніцай — квоты, увечары — грошы!». Усё гранічна проста. Але гэта толькі звонку. Паводле незалежных экспертаў, усё размовы пра пакупку квотаў выглядаюць несур'ёзна, бо квоты будуць

купляцца найперш у краін Эўразвязу. Беларусь жа ня мае найперш уласнага рынку гэтых квотаў. А ня маючы рынку, немажліва вызначыць у сябе цаны. У іншых краінах тыя прадпрыемствы, якія надта забруджваюць навакольнае асяроддзе, плацяць за гэта тым, хто забруджвае менш.

Ці можна такое ўявіць у нашых гушчарах? Дадайце незайздросны імідж краіны ды «прыязныя» дачыненні з індустрыяльна развітымі краінамі — і лютасць паменее, як чыстага паветра.

З другога боку, без Кіета няма СГА... Падпісанне тут — абавязковая ўмова. Пытанне ў іншым: ці апраўдае ён тыя надзеі на атрыманне прыбытку з па-

ветра? Уласна набыццё сілы пратаколам сёлета ў лютым можна лічыць невяліччай перамогай экалагічнае супольнасці ўсёй планеты. Штогод больш за 5,5 млрд т двухвокісу вугляроду выкідаецца ў атмасферу Зямлі. Паводле звестак Міжрадавай групы па эвалюцый клімату пры ААН, калі ў 1900 годзе ў адным кубамэтры паветра было 280 см³ вуглякіслага газу, то ўтрыманне яго ў 1990 годзе дасягнула 355 см³, а да канца XXI стагоддзя прагназуюць лічбу ў 500 см³. Атмасфера паступова разграецца — усё мы таму сьведкі. Толькі ў Эўропе летасць у выніку беспрэцэдэнтнай сьпёкай загінула 20 тыс. чалавек. Змяненне клімату, паводле слоў прафэсара Лён-

АНДРЭЙ ПЯКЕВІЧ

данскага інстытуту гігіены й трапічнай мэдыцыны Эндру Хайнэса, ужо прыводзіць да сьмерці на плянэце да 160 тысяч чалавек штогод. Вынікі парніковага эфекту і надалей будуць забіраць

жыццё людзей — нават нягледзячы на прагрэс мэдыцыны. Да 2100 г. навукоўцы прадугледжваюць рэзкае павышэнне тэмпературы, пад'ём на 80 см узроўню акіяну. А гэта ўжо

сцэнар катастрофы.

Асноўныя абавязальствы па скарачэнні ўзялі на сябе індустрыяльныя краіны (Эўразвяз мусіць скараціць выкіды на 8%, Японія й Канада — на 6%). Краіны Ўсходняй Эўропы й Балтыі абавязаліся скараціць выкіды ў сярэднім на 8%, Расея і Украіна — захаваць сярэднегадавыя выкіды ў 2008—2012 гадох у сярэднім на ўзроўні 1990 году. Дарэчы, пасля адмовы ЗША ратыфікаваць пратакол умовай набыцця ім сілы з'явілася далучэнне Расеі, на якую прыпадае да 17% сусветнага аб'ёму выкідаў! Ці ня гэты рынак для гандлю квотамі мае на ўвазе цяперашняя адміністрацыя?

Калі пакінуць убаку дыскусію пра эканамічныя выгады, на тле выхаду Штатаў з ліку падпісантаў пратаколу наш уваход выглядае элегантна... Дыхаем на поўныя грудзі ад Кіета да Койданава!

Інтэрнэт: свабода слова vs распальванне нянавісьці

Тыздзень таму Талінскі гарадзкі суд стварыў цікавы прэцэдэнт для разумення эўрапейскага права на свабоду слова. 22-гадовы спадар Олеў Ханула быў прызнаны вінаватым у распальванні міжнацыянальнай варожасці сваімі недарэчнымі выказваннямі на інтэрнэт-форуме ды прысуджаны да выплаты штрафу ў памеры 3000 кронаў (190 эўра).

Прычынай стаўся камэнтар, зроблены хлопцам на форуме папулярнага інтэрнэт-выдання «Delfi.ee», на якім абмяркоўваўся ізраільска-палестынскі канфлікт. Адказнік заявіў у залі суду, што выказванне «juudid ahju» («габрэяў — у печ») — цалкам банальная ды папярэная фраза ў эстонскім сэгмэнце Інтэрнэту і, больш за тое, напісаўшы яе, ён ня меў намеру заклікаць каго-небудзь да гвалту ў дачыненні габрэяў. Антысэмітам сп.Ханула сябе таксама прызнаваць адмаўляўся. Матывацыю ж да падобнага выказ-

вання ён абгрунтоўваў хібама ўнутранай ды замежнай палітыкі Ізраілю.

Загачыца Габрэйскай грамады Эстоніі Цыля Лаўд заявіла, што «ня ведае, чым габрэі яго так разлававалі». «Я наагул не разумею, як можна злавацца на некага праз нацыянальнасць». Цікава, што актыўнай асобай у дадзеным выпадку выступіў і рэдактар інтэрнэт-выдання сп.Март Пук, які заявіў, што сп.Ханула — злачынца і мусіць быць пакараным. «Мы нібы запалкавая фабрыка. Запалкі прызначаны для таго, каб рас-

паліць у печы ды запаліць сьвечкі. Некаторыя падпальваюць хату і павінны быць пакараныя. Вінавата не запалкавая фабрыка, а злачынца».

Як бачым, суд палічыў, што адказнік заклікаў да падпалу ня проста хаты... Такім чынам, Эстонія стварыла істотны судовы прэцэдэнт па размежаванні свабоды слова й ксэнафобскіх выказванняў. А цікавы гэны прэцэдэнт перадусім у катэгорыях эўрапейскага права, бо Эстонія — паўнапраўны чалец Рады Эўропы ды неаднаразова выступала адказніцай у Страсбургу. Дарэчы, Эстонія часыяком выйграе справы ў Эўрапейскім судзе па правах чалавека, што даводзіць узважлівасць ды кампэтэнтнасць тамтэйшых судзьдзяў. Бадай што самай вядомай справай у галіне свабоды слова з удзелам гэтай балтыйскай краіны было слуханне «Тамэр супраць Эстоніі» (справа

журналіста і выдаўца штотдзённай газеты *Postimees*. — «НН»). Тады эстонскі суд філігранна размежаваў катэгорыі «палітычны дзеяч» ды «звычайны грамадзянін» (апошнія валодаюць больш высокай ступенню абароны ад абразлівых выказванняў), што й было пацверджана ў 2001 г. страбурскімі судзьдзямі.

Эстонскі прэцэдэнт цікавы тым, што выказванне, якое відавочна трапляе пад абмежаванне свабоды слова, было апублікавана ў сетцы Інтэрнэт. На форуме! Гэтая справа наўрад ці дойдзе да Эўрапейскага суду, бо пакаранне, да якога прысуджаны эстонскі маладзён, — усяго штраф. На жаль, бо калі гэтае рашэнне было б афіцыйна пацверджана (у чым насамрэч практычна няма сумневаў) у Страсбургу, з'явілася б новая норма эўрапейскага права: «Інтэрнэт-выказванні трапляюць пад абмежаванні ч.2 арт.10

Эўрапейскай канвенцыі».

Для беларускага судзьдзі ў рашэнні на гэтай справе інтэрас палягае акурат у вызначэнні ступені пакарання. Ніякага турэмнага зняволення — нават за антыканстытуцыйнае выказванне, ня кажучы ўжо пра абразу пэўных асобаў... Звычайны грамадзянскі працэс. Нагадаем, што пазыцыя, у тым ліку Эўрапейскага суду па правах чалавека, па гэным пытанні ёсць цалкам акрэсленай: «У вызначэнні канкрэтнай формы пакарання мусіць ацэньвацца перадусім крытэр сувымернасці, крываўнае заканадаўства гэтаму крытэру практычна ніколі не адпавядае, бо спараджае «атмасферу страху» ды перакладае цяжар доказу на абвінавачванага».

Выснова: запалкі трэба выкарыстоўваць па прызначэнні, дарагія грамадзяне й вельмішаноўныя судзьдзі!

УЛБ

Літоўцы супраць Міндоўга

Ці варта лічыць Міндоўга нацыянальным героем? Дыскусія вакол постаці легендарнага караля Літвы абудзіў палітоляг Гедрус Шарканас.

Хрысьціцель Літвы, на думку Шарканаса, быў проста баязліўцам і падступным забойцам. Шарканас нагадвае, што «гістарычныя крыніцы паведамляюць толькі пра тры бітвы, у якіх Міндоўг асабіста кіраваў войскам. У адной з іх стваральнік дзяржавы зазнаў балочую паразу, з дзвюх іншых баязлівых ўдэк». Падступным забойцам Міндоўга прапанавана называць на падставе запісаў у Валынскім летапісе: пра Міндоўга гаворыцца, што ён забіў сваіх братаў і пляменьнікаў, а іншых выгнаў з Літвы. У летапісе апісваецца замах Міндоўга на сваіх пляменьнікаў Таўцівіла і

Эдзівіда, а таксама іхняга дзядзьку.

«Міндоўг называў сябе хрысьціянінам калі дзесяці гадоў да таго часу, пакуль крыжакі былі моцныя, а іхня дапамога — каштоўная», — піша Шарканас. А як толькі крыжакі зазналі паразу ў бітве на возеры Дурбэ, так і Міндоўг адхрысьціянства. З гэтай нагоды літоўскі даследчык лічыць валадара ВКЛ «чалавекам, які гуляў на рэлігійных пачуццях».

Няцяжка заўважыць, што Шарканас выступае з пазыцыі цяперашняе маралі. Укараляванне Міндоўга ён называе бізнэс-пагаднёным, паводле якога за карону й вайсковую дапамогу найгоршыя тагачасныя ворагі Літвы атрымалі частку дзяржавы. У дакор Міндоўгу прыводзіцца... нават сьмерць. Даўмонт забіў караля Літвы за тое, што той забраў у яго жонку. «Мужа, які спрабуе вызваліць сваю жонку, звычайна называюць рыцарам, а ня змоўшчыкам», — вучыць Шарканас.

Падводзячы высновы, палітоляг прапануе «замяніць паганскага бажка». Маўляў, нават гістарычныя заслугі Міндоўга — яшчэ не нагода пагаджацца з тым, што такі «закарanelь нягоднік, у параўнанні зь якім нават Сталін можа выглядаць на вельмі маральную асобу, абвешчаны сымбалам літоўскай дзяржаўнасці».

Шарканасу запярэчыў пасол Сойму Гедзімінас Якавоніс, які вызнае паганства. На ягоную думку, ня варта папікаць Міндоўга здрадай бацькоўскай веры. Прыняцце хрысьціянства, кажа ён, было «ўзважаным крокам хітрага палітыка». Важней тое, што празь Міндоўга Літву сталі шырока ведаць у свеце.

Дырэктар Інстытуту гісторыі доктар Альвідас Нікжэнтайціс нагадаў, што ня варта ацэньваць факты па-за кантэкстам і пераносіць на падзеі XIII ст. ацэнкі нашага часу. У сваім XIII ст. Міндоўг нічым ня розніўся ад іншых тагачасных манархаў.

Вядома, літоўцы Міндоўга не зракуцца. З другога боку, дыскусія літоўцам яшчэ раз нагадае жыццьяпіс караля і верне цікавасць абываталю да гістарычнай асобы. Мэтодыка, варта перайманьня!

Адам Воршыч

Рэпартаж зь Вялікага Княства

Працяг са старонкі 1.

Грунтуючыся на паэме, Галівуд мог бы зняць фільм кшталту «Горца». Замест несмяротнага шатляндца Дункана Маклаўда ў ім фігураваў бы беларускі шляхціц Зянон. Спалены маскоўскімі захопнікамі трыста гадоў таму, ён зноўку нараджаецца ў родных Суботніках у сярэдзіне XX стагоддзя. Праз прыватную гісторыю ягонаў сям'і мы адкрываем гісторыю цэлай краіны. У беларускай літаратуры ўжо ёсць адзін клясычны выпадак вяртання з таго сьвету: шляхціц Гервасій Выліваха з Караткевічавай «Ладзьдзі Роспачы». Аднак, нягледзячы на стагнае падабенства, імі рухалі розныя матывы. І якраз яны родняць Зянона не з жыцццямі і бабдыром Гервасіем, а з непрыкметным Гальяшом-медавараў. Помніце? Ён хацеў вярнуцца з апраметнай на адзін дзень. Ягоны родны горад штурмавалі стральцы. Забіты самай раніцай, ён хацеў бы біцца з імі хоць да вечара — пакуль горад ня будзе захоплены. Усведамляючы, што загіне ізноў праз пару гадзінаў.

Нарадзіўшыся наоў у тым самым месцы, Зянон трапляе ў іншую краіну зь іншай назвай і іншым народам. Ён і не ідэалізуе «старых добрых часоў» — ставіцца да іх з гумарам гісторыка:

Але ж хіба там жыцця
(Ні кіна, ні аспірына).

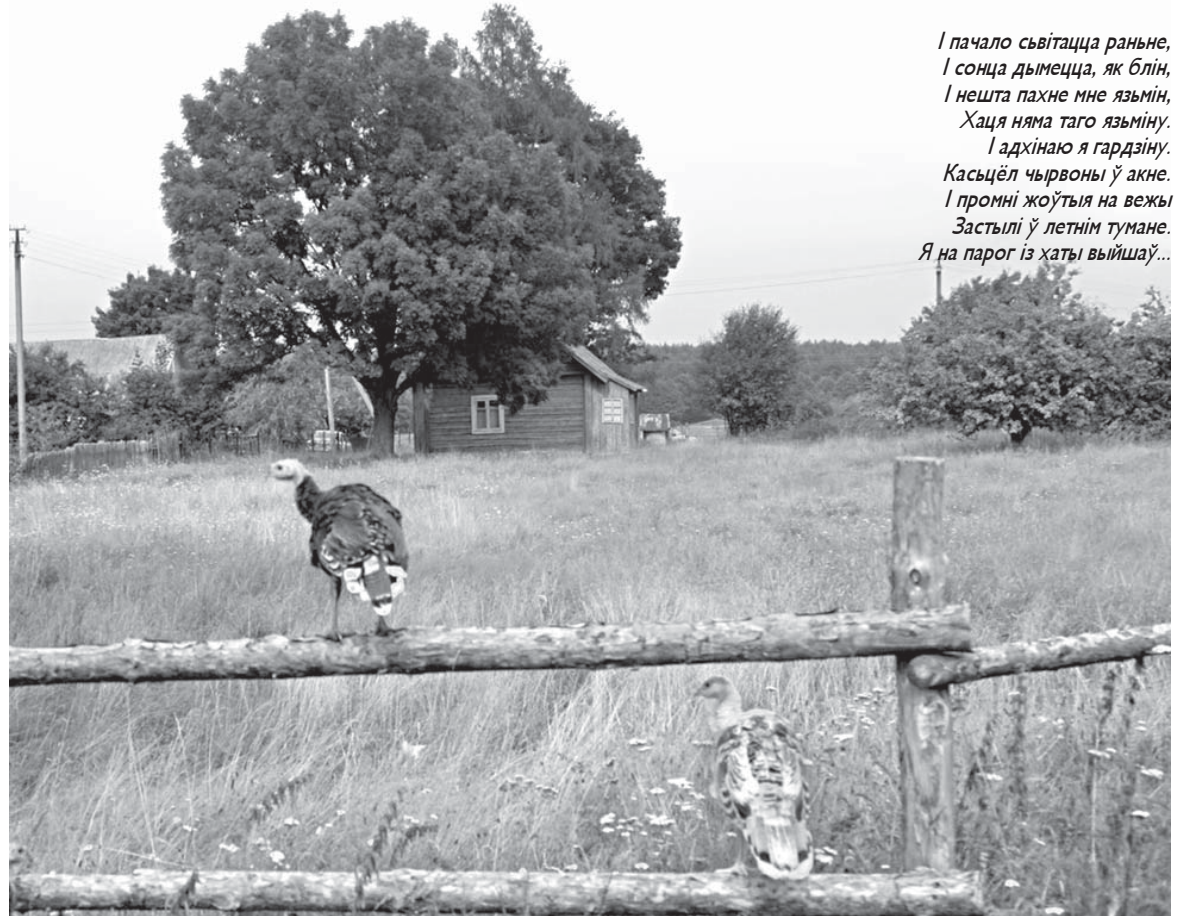
Толькі, праўда, люд інакшы.

Так, сярод ранейшага люду яму было нашмат камфортней. Чаму згінула Вялікае Княства — ідэальная краіна, дзеля якой ён ахвяраваў жыццём? Чаму яго народ пераняў мову і звычаі ворага? Чаму лобіць чужое і не паважае сябе? Цягам усёй паэмы Зянон будзе вяртацца да гэтых пытаньняў. Шукаць ключы да Вялікага Княства.

Моцны замак Геранёнскі

Найперш мы кіруемся ў Геранёны — маленькае мястэчка з руінамі замку і старадаўнім бела-чырвоным касцёлам Сьвятога Мікалая, сьцены якога чулі грэшную споведзь Барбары Радзівіл. Маладая манашка, пачуўшы просьбу пабачыць касцёл зь сярэдзіны, падбегам ляціць у плябань — пытаецца дазволу ў ксяндза. Касцёл прыбіраюць перад імшою. Заўважыўшы, што яе фатаграфуюць, другая сястра кідае месці, сядзе і адварочваецца. Сьцены храму зьнізу ў тон абштыты сайдынгам. Каля аўтара — відэапраектар і экран (паказваць дзецям тэксты малітваў у часе імшы). Побач сынтэзатар. У купе пад абразом зьвіўся пыласос. Мова мадэрнізуецца павольней за тэхніку: сястра-экскурсаводка гутарыць з намі на дзіўнай сумесі польскіх і расейскіх словаў, хоць паходзіць зь Ліды і хадзіла ў школу ўжо за часам незалежнасьці.

На геранёнскай пошце ў купе

І пачало сьвітацца раньне,
І сонца дымецца, як блін,
І нешта пахне мне язьмін,
Хаця няма таго язьміну.
І адхінаю я гардзіну.
Касцёл чырвоны ў акне.
І промні жоўтыя на вежы
Застылі ў летнім тумане.
Я на парог із хаты выйшаў...

панура стаіць кампютар з мадэмам: «Прывезьлі, але яшчэ не падключылі». На суседнім будынку — антэны мабільнае сувязі. Гэта не зьвязана з тым, што налета ў Геранёнах пачнуць рабіць аграгарадок. Папросту сьвет робіцца ўсё меншы і меншы, і Вялікае Княства ўсё цясьней трапляе ў яго абдоймы.

Адна з самых пранікнёных частак «Песьні пра зубра» Міколы Гусоўскага — малітва за родную краіну да Божае Маці. Зянон вырашыў не спакушаць лёс, спрабуючы стварыць нешта лепшае за ўласную ж «Ave, Maria». Хоць у ягонаў паэме ёсць урыўкі, вартыя таго, каб стаць самастойнымі рэлігійнымі гімнамі.

«Хрысьце, Пане, наш Спадару!
Ўніласьціўся над народам,
Не пакінь яго прад Богам
У халоднае юдолі
Каласкі збіраць на полі,
Дзе чужая старана.
Заступіся за краіну,
Нашу мілую шыпыну,
Дай зямлю нам, наша слова,
Дзе наш род і ўся радня,
Дай нам хлеба на штодня.
Захавай нам наша Княства
Наша слаўна гаспадарства,
Захавай і памажы».

Вера — адзін з ключоў ад Вялікага Княства, цьвердзіць Пазьняк.

Веліч пальшчызны

Непадалёк ад шляхоў, якімі ідуць героі Зянонаў паэмы, ляжаць Тракелі — другі па знач-

насьці пасяля Будслава беларускі санктуарый. Там захоўваецца цудатворная ікона Маці Божай Тракельскай. Згодна з паданьнем, яе, некранутую агнём, знайшлі ў попелье спаленага маскоўцамі касцёлу. Новы касцёл таксама драўляны. У сярэдзіне абабіты вагонкай і ўпрыгожаны сьвяцільнікамі з штучнага хрустала, якія ў апошнія савецкія гады былі сымбалам дабрабыту. На ўрачыстую ноту настроівае зьвуленьне цудатворнай іконы. Іншы абраз, які яе захінае, у пэўны момант імшы пачынае падымацца. Цуд мэханікі. Яны падобныя, гэтыя дзьве Марыі, Будслаўская і Тракельская. Даўгаватыя хударлявыя беларускія твары, глыбокія цёмныя вочы.

Субота, сьвята Перамянення. На імшы — 25 чалавек. Дваццаць сталага веку кабэт, двое іх равеснікаў-мужчынаў і тры дзесяціклясьніцы, якія кленчаць у парозе, пакінуўшы ў прытворы фіялетавы парасон з выявай Мікі Маўса. Апроч іх і хлопчыка-міністранта, які пасяля імшы адразу ж ірве дахаты «на мультіку», моладзі ў Тракелях не відаць. Прычашчаюцца пятнаццаць з дваццаці пяці. «Гасанна на высошці...» — лягуць да маці Божай Тракельскай нястройныя малітвы. Няма беларускіх набажэнстваў ня толькі ў Суботніках, але і ў Геранёнах, і ў самым Іўі. Пальшчызна захоўваецца тут у сваёй старадаўняй велічы. Хоць парасткі беларускага ў абвешках, дыяцэзыяльнай газэце «Слова жыцця», нават у мове ксяндзоў.

Кабеткі павольна разыходзяцца, скупіўшыся пад рознакаляровымі парасонамі. Насупраць касцёлу — вялізныя могілкі. За імі, на полі, нягледзячы на ніштаваты дождж, працягваецца бітва за ўраджай.

Паэма Пазьняка нагадвае Шаўчэнкавы — дзе форма ня мае ўлады над эмоцыяй аўтара, а верх зьмяняе хуткасьць, трапляючы на таплякі іншасказаньняў, круціцца, абмінаючы замоўчанае аўтарам, нібы рака Гаўя ў Пазьняковых родных Суботніках. Пазьняк — майстар чорна-белага фатаздымку. Асабліва гэта заўважна ў першай частцы паэмы. Злосныя маскоўцы з сваім «попамачь» блізкія да апэратачнасьці, станючыя героі амаль ідэальныя. Здаецца, аўтар сам як мага хутчэй хоча праскочыць многія неабходныя для цэласьці сюжэту месцы, не зважаючы на мастацкую вартасьць. Галоўнае — данесьці некалькі істотных думак:

Любіць сябе і Бога — раю,
Бяз Бога ты жыцьця ня маеш
Бо сэнс жыцьцёвы не пазнаеш.
Калі ж народ сябе ня любіць —
То ў самагубцах вечных блудзіць,
І паніжэньнем шлях свой мосціць,
І прыйдзе час — сябе загубіць.

Другі страчаны ключ да Вялікага Княства — самапавага. Пазьняк-палітыку закідалі непрымальнае аб'ектыўнай рэчаіснасьці, нежаданьне падстройвацца пад сытуацыю, нават фанабэрыю ў адносінах да электарату. А Зянон хацеў дабіцца ня столькі любові да

Сьцены Геранёнскага касцёлу чулі грэшную споведзь Барбары Радзівіл.

У Суботніках падростаюць новыя Зяноны.

сябе ад народу, колькі павагі да народу — ад сябе. Хацеў, каб народ быў вартым Вялікага Княства.

«Мы яго ня ўстравалі»

«...Яму не было раўні», — успамінае Крыся Макаўчук. Яна адзіная, хто жыве ў Суботніках з былых аднаклясьнікаў лідэра Народнага Фронту. Усё жыццё адпрацавала настаўніцай біялёгіі ў школе. Жыве ў дабразным доме 1938 году пабудовы з вальмовым дахам. Дом цудам ацалеў у вайну, калі немцы спалілі мястэчка. Хаты, пакрытыя саломай, загараліся ў момант, а гэны застаўся, бо быў крыты драўляным.

Пра Зэна яна гаварыць ня хоча: «Не хачу ўспамінаць яго. Я не раздзяляю яго ўзглядаў». Дазнаўшыся, што гутарка не пра «ўзгляд», адтайвае. «Ён Цялец, а Цяльцам свойсьцвенна прыніжаць людзей», — кажа Крыся. У школе Пазьняк быў хуліганістым, непааслухмяным. «Яго дырэктар за рукаво цягнуў у настаўніцкую, а Пазьняк ўчапіўся за парту і разам з партай ехаў. Яго тады нават склучылі на два тыдні і адправілі ў Васілевічы хадзіць у школу за

кару. Вучыўся ён, вядома, вельмі добра. Чытаў і Маркса, усё чытаў. Але ня слухаўся».

Да настаўніцкага абурэння неслухам дадаецца і асабістае: «Ён здэкаваўся зь мяне. У мяне былі доўгія косы, дык ён мяне прывязаваў. Яшчэ быў у нас такі Урбан з Чэхаўцаў, у яго пшар быў на ўвесь твар. А мой здымак вісеў на дошцы гонару ў школе. Дык Пазьняк яго перазьняў, прыклаў здымак Урбана, напісаў «лобоў да гроба» і хадзіў усім паказваў. Мора сьлёзаў было». Свайго былога аднаклясьніка яна ня любіць, мусіць, ня толькі праз рахункі дзяцінства. «Грэба, каб у краіне была адна ўласць і адна палітыка. А ўся гэтая барацьба за беларускую мову бясмисленна!» — крычыць яна. І наказвае напасьледак: «Так што вы там напішыце, што я дрэнна адзывалася пра Зянона». «За дзеньгі яны сражаюцца!» — паддае Крысін муж. «Хто яны?» — «БНФ».

«Савецка ўласць» і «попамаць»

Што яшчэ абурала Крысю — адсутнасьць у Пазьняка «ўдзячнасьці да школы». Ён за ўвесь час

ніводнага разу не пераступіў яе парогі. Свае пачуцьці да савецкай сыстэмы адукацыі Зянон тлумачыць дастаткова ясна:

Галоўны сэнс — зламаць асобу, Зрабіць бязбожна да гробу Ды навучыць любіць саветаў. (Дзеля чаго — ніхто ня ведаў.)

Апошні жывы з школьных пэдагогаў Зянона — Сыцяпан Мураўёў — цэлы дзень быў у малінах. Нарэшце, у яго хаце загараецца сьвятло. Рушым туды.

«Муравьев, — бадзёра прадстаўляецца 82-гадовы гаспадар у камуфляжнай куртцы. — Ребята, садитесь». Чуючы нашу беларускую мову, пераходзіць на беларускую — добрую правільную мову настаўніка. Палачанін, вэтэран вайны, двойчы паранены, дэмабілізаваны ў 1947-м, ён быў сярод першых усходнікаў тутак. У той страшны час расколу. Заходнебеларускае грамадства супраціўлялася саветызацыі. Саветызацыя

Адкуль Суботнікі

Як сьведчыць легенда, аднойчы з Наваградку ў Гераньні везьлі абраз. І якраз на месцы Суботнікаў коні прысталі і ні захацелі далей ісьці. Людзі мусілі заначаваць і збудавалі ў гэтым месцы паселішча. Было тое ў суботу, і ад гэтага сталі Суботнікі.

была кривавая і супраціў ня менш зацяты. Арганізатару калгасу ў Суботніках прыбілі каламі да зямлі за Гаўяй — як канакрадаў. Апэратыўніка каля Нарбутаў навязалі да сабачай будкі, накіпіліся й забілі. Тады вінтоўку можна было купіць у савецкага салдата за жмут махоркі — амаль як цяпер у Чачэніі. А каля вёскі Баравікі, на радасьць мясцовай дзятве, абярнуліся дзьве машыны снарадаў. Дзеці вайны гулялі ў вайну з сапраўднай зброяй. Урэшце мужыкі, далей ад бяды, вывезьлі снарады вазамі і ўкінулі ў раку, там, дзе Лынтупка ўпадае ў Гаўю.

Мураўёў памятае тыя гады, калі «ўласць мянялася». Таму праз усе 90-я быў непрымірэнным праціўнікам пераменаў. Штогод пад манумэнтальным суботніцкім помнікам воіна-вызваліцеля чытае прамову. І чулі б вы, як чытае! — пасьміхаецца юнак. Дырэктар, ого-го! У яго мянушка была «Генералісмыс» праз тое, што вечно кіцель насіў.

Мы чакалі, што Мураўёў будзе ганіць свайго самага знакамітага вучня. Не, ён кажа або добрае, або нічога. Вучыўся вельмі добра, асабліва па гуманітарным цыкле. Граў многа роляў у драмгуртку. Дысцыпліна? Таксама ядрэнная.

А Мураўёва Пазьняк увекавечыў эпізодам з раньняга сталінскага дзяцінства, калі селяніна абдзіралі як ліпку. Нават сьвіную скуру трэ было аддаваць на падатак. Бяда была, калі хто з «начальства» заўважаў, што ясі сала з скуркаю. На перапынку «завуч Мурашоў» абрынуўся на перша-клясьніка:

«Ты гдзе такое сало взял? Чтб я те большэ не відал».

У адпаведным разьдзеле паэмы нашмат больш увагі, чым дзяржаўнай школе, Зянон прысьвячае свайму настаўніку жыцьця, дзеду Яўхіму:

Ня будзем жыць мы і ня печь, Адно, як вол сьляпы, мадзець Пакуль ні мы, ні нашы дзеці Сваёй зямлі ня станем меці. ...хто безь зямлі — не гаспадар І над краінай не ўладар.

Дзед Яўхім — нібы пастарэлы Міхал з «Новай зямлі», якога XX стагодзьдзе навучыла жадаць ня толькі сваёй зямлі, але й сваёй дзяржавы. Гэта адзін з самых выпісаных персанажаў найноўшае гісторыі «Вялікага Княства», якая ператвараецца ў гісторыю Пазьнякова роду. Зянон нібы паказвае сямейны фотаальбом: вось дзед Ян, вось бацька Стась. Але іх вобразы — гладкія, зь мінімумам супярэчнасьцяў і жывінак. Не Зянонава віна — з гэтымі людзьмі ён на зямлі разьмінуўся. Складаў іх зь сямейных успамінаў.

Гучэў мне дзедаўскі наказ: Для Беларусі кожны з нас Павінен краю пасьвяціцца.

Вобраз дзед Яўхіма выйшаў ясьнейшы, бо Зянон рос пры ім. Уступаючы пад ціскам у калгас, дзед піша ў заяве: «Я, беларус Яўхім Патрэба».

Патрэбам зваўся і шляхціц зь першае часткі паэмы, бацька Зянонавай каханай Любчы. У паэме старая эпоха, нібыта ў

перакрыўленым люстэрку, адбіваецца ў новай. Перакрыўленым — бо мы назіраем прадметы і зьявы ў разьвіцьці. Так, Пятрук, «мужык няшчасны», які бядуе аб спаленай маскалямі сям'і, але ў пагоню ісьці ня хоча, у XX-м стагодзьдзі ператвараецца ў Петрука з-за мосту, які хацеў вайной забіць Стася Пазьняка, бо той «Купалу чытае». Пятрук марнуе шанец стаць у лавы шляхты, «народу Божага», увасабленьня дзяржаўнасьці і сілы Вялікага Княства.

А вось гісторыя каханьня абрываецца ў XVII ст. З каго Зянон пісаў сваю Любчу? Адказ даюць землякі. «О, ён быў закаханы ў Ядзю Шчыкнаву. Такая гімнастачка была! Але мама не дазволіла яму ажаніцца. Мо праз тое, што Ядзя была за яго старэйшая. Ён толькі Ядзю кахаў. За дзеўкамі ня бегаў, сур'ёзны быў. Нават калі на танцы прыходзіў, ён актыўнага ўдзелу ня браў. А хаця мог бы... Ён на гітары граў, сьпяваў хораша», — з затаенай сымпатыяй успамінае іншая аднаклясьніца, Ядзя Кузьміцкая зь Іўя. Ядзя Шчыкна выйшла замуж у Воршу, там і жыве.

Круглатвара (й праўда — вішня)

І ўсьмешліва, і ўвішна, Зграбна ў рухах, станам пышна. І з бацькі позірк не спускае, І кожны сказ яго вітае. «Ну, пэўна ж — бацькава дачушка», — О, з гэтых бацькавых любімчых Як добры дзеўкі вырастаюць, Верай, цнотай вас вітаюць, І надзейнасьцю, і толкам. Ад такой ня ўзвеш воўкам.

Засьпяваная ж у XVII ст. песня аб прададзеным кані абярнулася гісторыяй пра Яўхімавага Коську — сымбаль гаспадаркі, самастойнасьці, апошняга нашчадка тых шляхецкіх «дрыгкантаў добрай язды». Каня ўпраглі ў загразлы калгасны трактар ХТЗ з малатарняй. Гаспадарскі конь надарваў сілы, але ня выцягнуў калгасную тэхніку з багны. Гатовая прыпавесць.

Біць будучь, мой кося, цябе батагамі, А я буду плакаць горкімі сьлязамі.

«Калгас ці жывы? А куды ён... — кажа суботнікавец няпэўнага веку ў зашмалёваным рудым пінжаку. — Слесарам там быў. Узяў карову за заробак. На чатыры месяцы наперад. Ну, пяцьсот тысяч. А пасья гэта, — прамовіста пстрыкае сябе па кадыку чорным ад мазуты пальцам, — на рабочым месцы. Дык во цяпер на трактары. Правы забралі — абласная міліцыя... Пазьняк? Знаю! Прыяжджаў, зьбраў дзяцей, раскопкі рабілі там...» — махае рукой у бок азярка Сіняе Вока. Пасья хітравата паглядае на прыезджых уласным хітраватым чорным вокам: «Хочаш, хату Пазьнякову пакажу?»

Падворак з крыжам

Пазьнякоў сусед Фелікс нам ня здзіўлены. «Учора во чатыры студэнты БДУ прыходзілі. А нядаўна Беленькі Ганну (маці Зянона) прывозіў зь Менску. Захацелася паглядзець хату». Феліксаў двор — як фільм Кустурцы — завалены рознакаляровымі кодабамі і запчасткамі ад старых «масквічоў», зь якіх гаспадар робіць адну машыну. Моцна кантрастуе з прасторай і спакоем Пазьняковага двара. Там нават трава выглядае як пастрыжана — у найлепшых традыцыйных

Рэпартаж зь Вялікага Княства

Працяг са старонкі I I.

суседзі пасьвяць авечкі. У двары, каля плоту, стаіць трохмэтровы жалезны крыж. Паставіць яго на-казала Ганна Яўхімаўна. Хата дагледжаная. Вокны не пазабіваныя, як часам бывае ў нежылых дамах, зацягнутыя шчыльнымі фіранкамі. У адным з пакояў у Зянона была фоталябараторыя. Там без электрычнасьці, з дапамогай сонца, ён праяўляў свае здымкі. Старыя яблыні й абляпіхі ў двары жывыя, але амаль ня родзяць. Каб іх абкопчаць пару разоў на год ды ўгноіваць, яны б лепш трымаліся. Хто даяжджае ўвесну, той хай бы браў рыдлёўку. І студню (вада — ля самых рук) каб пачысьціць... Парэчкі дажываюць, засыхае й вільня. Затое піглі вакол склепу буюць.

Гонар Пазыняковага двара — старая лістоўніца. Было дзьве, але другую скруціў буран. Ветры ў нашым Княстве веюць буйныя. Пасьля апошніх бур 9 жніўня Суботнікі два дні сядзелі безь сьвятла.

З ганку прыгажэнны від на чырвоную касцельную званіцу ў шахах старых дрэваў. У вайну, пасьля абстрэлу, расказвае Фэлікс, пахіліўся крыж. І вільенскія майстры не маглі даць рады. Дык мясцовы, суботніцкі чалавек паставіў рыштываньні, залез і паправіў.

I звон касцельны зноў зьвініць

На радзіме Пазыняка ў касцёле па-беларуску ня служаць. Айцец Францішак родам з Польшчы. Беларускаю мову ён вучыў па дзіцячых казках і, разважаю-

На пачатку суботніцкага Антаколю стаіць крыж. Леанард (справа) у трэцяй клясе хадзіў у Вільню пешкі празь лес.

чы на побытавыя тэмы, зьбіваецца на яе. Напрыклад, наракаючы, што людзі цяпер працуюць у нядзелю: «Раней жалі сярпамі, косамі, у нядзелю не працавалі і ўсё пасьпявалі. А цяпер камбайны ўсюды і крык стаіць: хлеб трэба сабраць! Нібыта Пан Бог, калі ўстанавіў шэсьць дзён да работы, а сёмы да адпачынку, ня

ведаў, што будзе жніво. А цяпер у калгасе праверкі нават у нядзелю — ці жнуць».

Айца ў Суботніках любяць. Ён ня мае ўлады, але мае веру. І грошы таксама. Ксёндз дапамог школе аргтэхнікай і дах адрамантаваў. На ім ня толькі касцёл з унікальным склепам графаў Умястоўскіх, але нават сацыяльная інфраструктура, як гэта цяпер прынята называць. «Калі б ня ксёндз, дык і краму гаспадарчую расьцягнулі б, як тую санаторыю. А ён загадаў дзьверы-вокны забіць і перарабіць яе пад шпіталь». Праўда, улада зь яго запатрабавала за гэтую непатрэбу 20 тысячаў даляраў. А такіх грошай і ў ксяндза няма.

На пытаньне, чаму ў касцёле няма беларускай службы, айцец Францішак ясна не адказвае. Маўляў, няма абсалютнай патрэбы: старэйшыя людзі разумеюць па-польску. А моладзь? Моладзь, нібыта, таксама. Дый кніжак адпаведных быццам бы няма...

Ксёндз, бывае, гаворыць трохі па-беларуску ў канцы службы, — расказвае парафіянка. Толькі некалі ксёндз з Лаздунаў, як падмяняў, служыў па-беларуску. Хоць моладзь мала што разумее ў польскай імшы. «Ранейшыя людзі ведалі польскі язык, бо была Польшча, — прызнаецца спада-рыня Яня. — А цяпер ужо многа

Школа, у якой пачынаў вучыцца Пазыняк.

гадоў Беларусія».

У касцёле, сярод абразоў, вісіць і партрэт фундатара, графа Ўмястоўскага. Хоць пры жыцця граф быў касцёлам незадаволены і нават кідаў фатэлем у адказнага за будоўлю ксяндза Жаброўскага. Калі б пляны Ўмястоўскага ажыццявіліся, Суботнікі сёньня маглі б пахваліцца копіяй рымскага сабору Сьвятога Пятра. Але ксёндз Жаброўскі, будуючы касцёл, узяў за аснову «праект тыповы, дазваляльны і практычны»... З гумарам Пазыняк пераказвае ў вершах бывальшчыну пра фанабэрыстага графа і рэалістычнага ксяндза.

Яму адразу шыбеніца

«Вялікае Княства» — ня першая кніга пра Суботнікі. З рук у рукі перадаюць тут людзі «Мае Суботнікі», аўтарства крывануца Казімера Нехвядовіча. Аднак Зянон уздымаецца над крывануцтвам. Па-постмодэрнісцку ён укладае ў вусны сваім героям цытаты з клясычных творцаў. У побытавых апісаньнях часьцяком бярэ Коласаву ноту, ва ўзьнёсла-паэтычным апяваньні радзімы — Міцкевічаву. Грае на струнах душы кожнага беларускага чытача.

Увогуле, народ тут не развучыўся чытаць. Нават пад плотам Зянонавай радавой сядзібы ва-

У Суботніках аж два сярпы і молаты.

Дзядзька Матыль

Суботніцкая славатасць нумар два пасьля Пазыняка. Дзядзька крыху старэйшы за Пазыняка, які ў часе вайскавай службы «пільнаваў Леніна» — быў у крамлёўскім палку. Стаяў у ганаровай варце каля маўзалею і на прыёмах у Крамлі. «Было найгорай стаяць у варце і слушаць анекдоты Будзённага. Такія салонныя расказваў, хоць ты вушы затыкай».

ляецца газета «Голас жыцця». Дзяцэзіяльная, па-беларуску. Ля яе — пляшкі ад піва «Князь Гедымін». Не застаецца без увагі і Зянонаў даробак. Нават нядобрычыліцы прызнаваліся, што перагортвалі яго «брашуркі пра мову», газетныя артыкулы. У аднавяскоўцах жыве разуменне, што Пазьняк — самы знакаміты чалавек, якога нарадзіла суботніцкая зямля, але жыве і страх. Страх разліты па аранжавых мястэчках Івейшчыны, як і па ўсёй Беларусі. Людзі зноў, як за саветамі, баяцца сказаць лішняга. На пачатку 90-х у адных Суботніках сорок чалавек было ў БНФ, а цяпер ва ўсёй Івейшчыне няма ніводнага асяродку незалежнага грамадства, каб арганізаваць раённы сход дэмакратычных сілаў.

Пазьняк усё казаў «імперыя», быў супраць камуністаў, — кажа іншая Зянонава зямлячка. — Каму такое спадабаецца? Камуністаў нібы ня стала. Хоць хто ў руля стаіць — тыя самыя камуністы. Думаеш, яны перарадзіліся? Пераназвалі гэтыя гаспадаркі, але ад гэтага нічога не залежыць, бо ўсё адно кіруе раіспалком».

«Дзе ж ён вернецца? Яму ж адразу шыбеніца», — разумее Пазьняка Фелікс. А мо рэвалюцыю зробіць? «Дзе там ён зробіць! Гады ня тыя». Феліксу баяцца няма чаго. Унукі падростаюць. Адзін у Іраку ваюе, у амэрыканскім войску. Шкада, мы з ім размынуліся. Якраз прыяжджаў да дзеда на пабыўку на два тыдні.

Дзе сад цвіцеў — мяжа адбілася

Адсюль да Вільні 86 кілямэтраў. Да нашай машыны адразу сьцякаецца дзятва. Адзін зь іх, Леанард, распавядае нам, як у трэцяй клясе ён зь сябрам Эдзікам уцёк з урокаў у Вільню да дзеда. Пайшлі лесам, памежнікі не злавілі. Да вечара дайшлі. Сёлета Леанард паступіў у Лідзкае вучылішча на опытку.

Леанард схадзіў у Вільню. Зянон ня можа дазволіць сабе адваротнага. «Ён папрасіў, каб я прывёз яго ў Дзвенішкі — гэта за пару кілямэтраў ад мяжы», — апавядае Юзаф Русакевіч, які вучыўся разам зь Зянонам, а цяпер настаўнічае ў падвіленскай Майшаголе. «А на радзіму яму няма ходу...»

Не паспелі мы разгледзецца каля Пазьняковага падворку, як да нас падлятаюць памежнікі на «Жыгулях», чамусьці з транспытным нумарам. Адзін у форме, другі ў спартовых штанах. Мусяць, рыбачылі на Гаўі. «Хто такія, што такое?»

Суботнікі — памежная зона, і ў свой час на мяжы добра нажываліся многія. Цяпер улада трохі навяла парадак. «Лепш Лукашэнка, чым безуладзьдзе» — пад гэтымі памятнымі Пазьняковымі словамі падпісаліся б многія ягоныя землякі.

І нам ізноў наш круг вярнуўся

А лепей запомнілася іншае яго выказваньне. «Помню, як ён казаў, у нас выступаючы: «Хоць і з лучынай, але будзем жыць самастойна!» — успамінае Стася Кошчыц, на тры гады старэйшая за Зянона. Яна працавала ў Суботніцкай школе бухгалтаркай, пасля мэдыястрой у тубэркулёзнай

У суботніцкім касцёле сярод абразоў вісіць і партрэт фундатора, графа Ўмястоўскага.

Крыся Макаўчук ня можа забыцца, як Пазьняк прывязаў яе за косы да крэсла.

санаторыі, што месцілася за вёскай, у бары на беразе Гаўі. Санаторыю зачынілі, а карпусы расьцягнулі, і гэта вялікі боль для мясцовых людзей. Той шпіталь быў пабудаваны на грошы Лігі Нацыяў у 1920-х.

«Божа мой, то быў найпекнейшы шпіталь на цалэй Гродзеншчызьне!» — з сумам распавядае кабетка з малітоўнікамі ў руках. «Лешшы за цяперашні івейскі?» «У саветув ня можа быць цось добраго! — адразае яна. — Бачылі б панове, як людзі ромбалі тэпліты! О такей грубосьці! Божа мой, Божа мой!» Яна вяртаецца з касцёлу і намагаецца гаварыць чыста па-польску. Ёй амаль удаецца.

Трапляў у «санаторыю» і Пазьняк. У дзвятай клясе нават не хадзіў колькі месяцаў у школу: заняўся спортам, выпіскаў драўляныя колы замест гантэляў так зацята, што сарваў сэрца, нажыў сабе раматыс. Але пасля перарос хваробу.

«Чего вы тут распрашываеце про этого Позняка? Неужели в нашей истории нет личности, более достойной изучения?» — з злосьцю крычыць нам Стасіна дзядзёлая ўнучка. Яна фарбуе хату нажоўта. Жоўты і аранжавы — лю-

бімыя колеры ў Суботніках. На падворку стаіць навіоткі «Гольф», вакол пасуцца сьвіньні. Стасі, вядома, сорамна за ўнуччына грубіянства. Але й сама яна баіцца.

Пазьняк у камсамоле ня быў. У адрозьненне ад многіх больш гнуткіх калег. «Як мяне мама біла палкай за тое, што я ў камсамол уступіла, — узгадвае Яня з Каравацкіх. — А што ты зробіш? Куды ты без камсамолу тады пайшла б?»

Загадка той Пазьняк. Людзі столькі пра яго думалі, што легенды зрасьліся з фактамі. Так ня толькі з фразай пра лучыну, але і з момантамі дзяцінства. Стася Кошчыц нам апавядала, што Зянон з малых гадоў быў за ўсё беларускае. Як стане хто з настаўнікаў парасейску выкладаць, ён упрочкі з клясы. Маўляў, ня буду слухаць на вашай расейскай мове. У нас усё

мусяць быць па-беларуску.

На суботніцкай плошчы, між касцёлам і прыватнай крамай Кабаковай, давалося пераканацца, што героі паэмы жывуць ня толькі ў Зянонавым уяўленьні. Давалося сутыкнуцца з лукашысцкай рэінкарнацыяй Яся Нупрэйкі, «белага» шавініста часоў вайны:

**Знаем вас, прапагандыстаў,
Балабонаў, антыхрыстаў!
Беларусь павыдумлялі!..**

«Гнаць вас атсюда нада! Гранатамі! — амаль даслоўна раве п'яны, пачуўшы, што мы цікавімся Пазьняком. — Шчас Суботнікі найму! Што з Польшчай зрабілі, паглядзіце-паслухайце. Мала вам — яшчэ прыехалі сюды. Агітатары, тваю маць», — і аддаляецца ў накірунку крамы Кабаковай. Добра, што ў руках палатняная торба, а не абрэз. «Гэта не тутэйшы», —

глумачыць нам пацанва. «Вы зь Менску? — здзіўляецца хлопчык. — дайце газэты пачытаць, што ў Менску робіцца». Хлопец на ровары, як аказваецца, сын настаўніцы беларускай мовы. Гэтыя жоўжыкі ўжо падрабляюць на зерняскладзе. І летась падпрацоўвалі — зарабілі па 70 тысяч. Праца без выхадных па 6 гадзінаў у дзень.

Дарослыя ж у Суботніках падрабляюць тым, чым і ўся памежная зона. Ганяюць машыны з Польшчы й Марыямпалю, асабліва пад замоў.

Пазьнякова купіна

Зянон быў складаны для многіх землякоў. З малых гадоў маляваў, фатаграфавалі, глытаў кнігу за кнігай. Многа з маці часу бавіў. Быў абасоблены ад аднагодкаў, занятых чыста дзіцячымі клопатамі. Ён рана стаў дарослым.

«Закладзена ў яго нешта было», — кажа Стася Кошчыц. «Іх род такі. Пазьнякова купіна, як у нас тут называлі. Яны ўсе такія, — пацьвярджае Яня. — Дзед ягоны Ян нейкую суполку арганізаваў. А маці Ганна? Я ехала зь ёй у аўтобусе, дык яна мне казалі: «Глядзіце, якія дамы. Хіба можна сумленна зарабіць грошай на такі палац? Гэта ўсё на крадзенья грошы пастаўлена, і ў іх усё «сканфіскуюць». А то расказвала, што ў Зянона дома нават кіліму няма — кляёначка. Што Зянон кожны дзень нейкую кнігу купляе і што тых кніг у яго столькі сабралася, што ўжо на сьценах месца бракуе, дык ён зрабіў палічкі, да столі падвешаныя. Нашто, кажу ж, столькі кніг, усё адно ён іх не перачытае. Перачытае, дарагая, запэўнівае яна, ён усё гэтыя кнігі ведае».

«Прыяжджаў да нас і выступаў чыста па-беларуску, — успамінае Яня. Нешта так мне панравіўся! Прапаведваў, што раньша наша гасударства было большае, Беларусь была ад мора да мора. А кажуць, недзе ў Лідзе сказаў, што «хоць з лучынай, а мусім жыць самастойна», дык нібыта абсьвіталі яго». «Хоць з лучынай, але самастойна! — успамінае і Стася. — Я сама гэта слышала!» — пераконвае яна.

Я вярнуся

Калі ж пачынаецца гаворка пра сёньняшнія палітычныя перспэктывы, большасьць крывіцца. «Шпэцьць мільёнаў тон, сем мільёнаў тон. Чаму ж тады ў яго ў краме хлеб усё даражэе, калі такія ўраджаі?» «Так доўга людзі правіць не павінны». «Вы думаеце, за яго нехта тут галасаваў? Усё пакрыта мракам». Або проста, ціхенька, у наш бок: «Пазьняк быў харошым чалавекам. Многія яго тут чакаюць».

— Думаеце, вернецца?

— Вернецца! — пэўная Марыся Гражынская.

У гэтай жанчыны такі сьветлы твар, што ёй ня можна не паверыць. Такія знаюць.

Пах флёксаў шльве над мястэчкам. А гэты смак белага наліву, што расьце на школьным двары! За яго аддаў бы ўсе смакоты сталіцы. У рачульцы Матруне дагэтуль вядзецца стронга. Зянон, мусяць, сьніць тую хвіліну, калі зможа зноў вярнуцца ў свае Суботнікі, у свой рай. У сваё Вялікае-Вялікае Княства.

Здымкі Андрэя Лянкевіча

Эўрапейскія бюракраты прынялі рашэнне, якое цалкам адпавядае палітыцы афіцыйнага Менску і разыходзіцца з эўрапейскімі каштоўнасцямі. Таму я лічу яго ганебным. Мае апанэнты павінны прадставіць альтэрнатыўны нацыянальны праект. Замест гэтага мы назіраем авантурныя праекты — «аднадзёнкі». **Віталь Сіліцкі** адказвае Аляксандру Фядуту, Рыгору Мінянкову, Аляксандру Адамянцу ў справе мовы «Нямецкай хвалі».

Калі я вырашыў распаўсюдзіць заяву з нагоды рашэння Эўракамсіі пра вяртанне «Нямецкай хвалі» выключна на расейскай мове, то ўяўляю, якую гэта можа выклікаць рэакцыю ў Беларусі, асабліва з боку... тых, хто, уласна, і прарэагаваў. Усё ж наважыўся пайсці на такі крок. Бо любая водпадвезд — гэта нагода для дыскусіі. Прызнаюся, аднак: не чакаў, што дыскусія пойдзе ў стылі сапсаванага тэлефона.

Такім чынам, некалькі цытат з адказаў на сайце «Наше мнение». «Мы ўсё роўна пльвём у адной лодцы і вяслюем у адзін бок, хоць часам і сутыкаемся з анэкдатыч-

рускай мэдычнай прасторы. Я толькі пратэстую супраць палітыкі выдалення мовы беларускай». Такім чынам, калі ласка, пакажыце, дзе я выступіў супраць расейскай мовы, заклікаў да байкоту «толькі таму», што перадачы «будуць на расейскай мове», абурася рашэннем «аб адкрыцці расейскамоўнага вяртаньня»? Калі ў вас узнікнуць пытанні з пошукам, магу пераслаць файнае павелічальнае шкло.

Тут можна проста злавіць Фядуту і Адамянца на круцільстве, якое мяжуе з маной, і спыніць дыскусію. Але няўжо вышэйназваныя паважаныя аўтары насам-

У духу прапаганды

Апраўдвацца вапamu пакорнаму слугу няма ў чым. Мае артыкулы ў расейскамоўных выданнях, такіх, як «Белорусские новости», я думаю, шмат хто чытаў. І, мабыць, ні Фядута, ні астатнія не прыгадоўць, каб я калі-небудзь станавіўся ў позу і прымушаў каго-небудзь размаўляць са мной па-беларуску, калі мой суразмоўнік расейскамоўны. Гэтак жа як і не збіраюся я абвінавачваць каго-небудзь з сваіх крытыкаў у варожым стаўленні да беларускай мовы. Што нас падзяляе, дык гэта стаўленне да яе зьнішчэння. Успывае куды больш сур'ёзная праблема, звязаная з станам, перспектывамі выжывання і роляй беларускай мовы ў далейшым палітычным развіцці краіны, уключаючы перспектывы яе дэмакратызацыі. Паспрабую пагаварыць пра гэтыя рэчы.

Пачнём з стану. У прынтцыпе, яго лепш за ўсё характарызуе той напрамак дыскусіі, якая разгарнулася пасля майго выступу. Такі

рымi эўрапейскімі чыноўнікамі, тама, уласна кажучы, так і зачэпіла.

Ці вось, напрыклад: абмяркоўваецца радыёстанцыя «Свабода» — і ні слова, што яе вяртанне цяпер ажыццяўляецца толькі на адной ці дзвюх частотах, ні пратое, што караткахвалевыя перадачы амаль цалкам выходзяць з ужытку, — праблема вядома загадзя: беларуская мова. Такім чынам, пад прыкрыццём сьцьверджання, якога я не аспрэчваю, што без расейскай мовы беларускай грамадзянскай супольнасці і палітычнай апазыцыі не абсьціся, амаль кожны раз, калі заяўляецца аб праве ўласна беларускай мовы на існаванне, у пэўных колах пачынаецца гістэрыка. Па наступных прычынах:

1) на беларускай мове амаль ніхто не гаворыць;

2) на беларускай мове ніхто (ці амаль ніхто) ня будзе слухаць навін, больш таго, выкарыстанне беларускай мовы пераводзіць апазыцыю ў стан «нацыяналістаў» і

чатку 1990-х прыводзілася маса прыкладаў, як гарманічна суіснуюць, скажам, у Фінляндыі фінская і швэдзкая мовы. Праз паўтара дзесяцігоддзя, аднак, спроба выцягнуць беларускую хаця б на ўзровень швэдзкай у Фінляндыі выклікае папрокі ў неталерантнасці. Сёння, калі паўстае пытанне пра абарону правоў беларускамоўных на карыстанне ўласнай мовай, пачынаецца «наезд» з упорам на нацыяналізм і ўсе астатнія грахі. Так, абарона беларускай мовы можа і спраўды пазбавіць вас палітычных дывідэндаў (што вельмі імаверна, маючы на ўвазе і афіцыйны дыскурс беларускіх улад, і яго перапеў часткай незалежнай прэсы). Што ж, хто ішоў супраць большасці і выступаў у абарону габрэяў у 1930-х у Эўропе, рызыкавалі жыццём. Але гэта ваша права выбару — заставацца з большасцю ці кіравацца прыкладам караля Даніі Крыстыяна X, які пасля таго, як фашысты захапілі яго краіну і пачалі рэпрэсіі супраць

Дзе выгадуецца

ным неразумнем сутнасці рэчаў, як у выпадку зь нядаўняй заявай Віталія Сіліцкага, які заклікае байкатаваць «беларускія» перадачы «Нямецкай хвалі» толькі таму, што яны будуць на расейскай мове», — Аляксандар Фядута.

«Сіліцкі называе рашэнне Эўразвязу пра адкрыццё расейскамоўнага вяртаньня на «Нямецкай хвалі» «ганебным». Ён абвінавачвае ЭЗ у тым, што той фактычна далучыўся да палітыкі «афіцыйнага Менску», які «штодня топча права» беларускіх грамадзян «слухаць навіны на сваёй мове». Захад тым самым, на думку аўтара, «спрыяе ўтрыманню дыктатуры ў Беларусі», — Аляксандар Адамянц.

Сацыялэгія талерантнасці

Менавіта так. Я выказваю пратэст супраць рашэння Эўракамсіі вяртаць выключна на расейскай мове — Фядута прыпісвае мне імкненне да байкоту «толькі таму», што перадачы «будуць на расейскай мове». Я прэчу супраць адсутнасці беларускамоўнага вяртаньня — Адамянц абвінавачвае мяне ў тым, што я абурася рашэннем «аб адкрыцці расейскамоўнага вяртаньня». Каб расставіць усё кропкі над «і», працтыую ўласную заяву: «Я не выступаю за выдаленне расейскай мовы зь бела-

рэч не разумеюць розніцы паміж «супраць расейскай мовы» і «за беларускую»? І калі б толькі аўтары — атрымліваю днімі па электроннай пошце пратэст ад уласных сяброў: «Заклікаць да байкоту перадачы толькі таму, што яна на расейскай, у сытуацыі Беларусі (дзій у цэлым, мабыць), мякка кажучы, непрадуктыўна!» Усё, справа зроблена: Сіліцкі стаў праціўнікам расейскай мовы, ні разу супраць яе ня выступіўшы.

Дарэчы, аб прапагандзе. Далей за ўсіх пайшоў камэнтар Ірыны Рыбальчанкі (наколькі разумею, простаі слухачкі) на ўсё той жа «Нямецкай хвалі»: «На жаль, нашы нацыяналісты на чале з Пазыняком падарвалі давер да апазыцыі. Адной з памылак палітыкі апазыцыі была (і ёсць) неталерантнасць. Сам па сабе беларускі народ талерантны. А апазыцыя ў свой час спрабавала сярод іншага сілай навізаць людзям, што пражываюць на тэрыторыі Беларусі, абавязковае веданне і ўжыванне беларускай мовы». Забаўна, у бой кінуты аргумент пра «талерантнасць» беларусаў, які, па іроніі, у свой час бліскуча разьнёс ушчэнт вельмі паважаны мною мой былы выкладчык Алег Манаеў. Талерантнасць, як заўсёды, падаецца аднабока, не пашыраюцца на беларускую мову, а зводзячыся выключна да прыманьня яе зьнішчэння. І зноў-такі, супраць расейскай мовы як ніхто не выступаў, так і не выступае — але вам усё роўна ў нагрукку Пазыняка дадуць. І яшчэ: БНФ нібыта «навізаў» «абавязковае веданне» беларускай мовы. Ды ў школе яе выкладаюць, урэшце! Хочаце крытыкаваць за беларускую мову — крытыкуйце, але нашто ўвесь час зводзіць крытыку да прапаганды ў стылі Мураўёва-вешальніка і Трашчанка?

фармаст стаўлення да моўнай праблемы на працягу дзесяцігоддзя задала афіцыйная прапаганда. Выступленне за беларускую мову ўспрымаецца як выступленне супраць расейскай мовы (афіцыйна яшчэ дадасць: прыйдуць да ўлады і пасадзяць расей-

Беларускамоўнага кантэнт у Байнэце больш, чым украінскамоўнага ва ўкраінскім. Гэта даказвае, што для развіцця мовы дастаткова палітычнай, інтэлектуальнай і эканамічнай свабоды.

цаў на чамаданы). Дык вось, незарок значная частка беларускай аналітычнай і інтэлектуальнай супольнасці, што называецца, села на кручок гэтай прапаганды. Вядома, ня ў тым сэнсе, што сайт «Наше мнение» ці «Белорусская газета» пачнуць клеймаваць фашыстам лубога, хто выступіць за беларускую мову. Але ярлык русафоба начэпяць абавязкова. Больш за тое, лёгкіка «або—або» пашыраецца на ўсё. У незалежных сацыялагічных апытаннях рэспандэнтам прапануюць выбар паміж «незалежнасцю» і «эканамічнай бясспекай», як быццам такая дылема сапраўды існуе. У аналізе моўных праблем выбар ставіцца такім жа чынам: ці за адну мову, ці за другую — але рэдка за прысутнасць абедзвюх. Агульнае стаўленне да праблемы і ўяўленне аб ёй фармуецца пры дапамозе дзвюх-трох дубовых схемат. У выніку ўтвараецца нейкі паталогічны страх перад беларускай мовай унутры і звонку Беларусі — сам назіраў яго ў размовах зь некато-

робіць яе безабароннай перад дзяржаўнай прапагандай;

3) выкарыстанне беларускай мовы абмяжоўвае «зону прыёму» інфармацыі і ідэй, якія транслююцца апазыцыяй і грамадзянскай супольнасцю, расейская ж мова, наадварот, спрыяе яе пашырэнню і, у выніку, развіццю грамадзянскай супольнасці;

4) нарэшце, «беларускі нацыяналізм гаворыць па-расейску», расейская мова не зьяўляецца перашкодай для ўмацавання незалежнасці і, як вынік, руху да дэмакратыі.

Па-мойму, аргументы пералічаны карэктна. Паспрабую спыніцца на іх па парадку.

Маральны выбар

Пытанне мовы — гэта пытанне чалавечых і грамадзянскіх правоў. Менавіта гэта служыла абгрунтаваннем для атак на беларусізацыю ў пачатку 1990-х (ня буду спыняцца на прычынах яе няўдачы — заўважце толькі, што за свой уласны аналіз я неаднаразова «атрымаў па галаве» ад сваіх беларускамоўных сяброў. Цытую паводле часопісу «Arche»: «БНФ мог бы сваёй ідэалагічнай арыентацыі і заангажаваць тую частку электарату, якая заставалася нацыянальна пасіўнай, але праявіла схільнасць да падтрымкі «грамадзянскай» вэрсіі нацыянальнай праграмы, г.зн. прымаючы палітычную ідэю незалежнасці, заставалася расейскамоўнай. ...Аднак бескампраміснасць БНФ і ў першую чаргу яго лідэра Зянона Пазыняка прывяла да таго, што рух адштурхнуў ад сябе гэтую частку грамадства і ўрэшце пачаў ператварацца ў маргінальную палітычную сілу»).

Апанэнтамі беларусізацыі ў па-

габрэяў, нашыў на вопратку зорку Давіда...

Дайце мове свабоду

На палітычных рызыках, уяўных і рэальных, спыняюцца падрабязней трохі ніжэй. Пакуль што прадоўжу з нагоды арэолу беларускай мовы і пытання правоў. Такім чынам, калі мы пагаджаемся з тым, што грамадзянам Беларусі, якія хочуць выкарыстоўваць сваю родную мову, павінна быць такое права забяспечана (спадзяюся, прырэчаньняў ня будзе), то неабходна згадзіцца і з тым, што адміністрацыйнае выдзяленне беларускай мовы з інфармацыйнай прасторы (зноў для тых, хто ня хоча слухаць, — менавіта выдзяленне беларускай мовы, а не прысутнасць расейскай) спрыяе гвалтоўнай русіфікацыі той невялікай часткі грамадства, якая жадае карыстацца роднай мовай. Каб не было ў гэтым сумненняў, напамню, што ў свой час менавіта прысутнасць беларускай мовы ў савецкі і «раньнебеларускі» час у СМІ спрыяла захаванню яе носьбітаў. Даруйце, але я не прыгадоў народных бунтаў супраць, скажам, футбольных рэпартажаў на беларускай мове ці супраць радыёстанцыі «Беларуская маладзёжная». Цяпер, пасля таго як беларуская мова выкінута з інфармацыйнай прасторы, кампанія, вобразна кажучы, за пятнаццаць хвілін беларускамоўнага вяртаньня на «Нямецкай хвалі» ўжо ўяўляецца нечым жахлівым.

Калі ўжо на мяне вешаюць ярлык праціўніка расейскамоўнага вяртаньня, дык чаму, можа спытаць чытач, я накінуўся на «Нямецкую хвалю», а не на сайт «Наше мнение», напрыклад? Ды таму, што калі б ва ўсіх (ну ці амаль ва ўсіх) сферах сытуацыя зь беларускай мовай была хоць

Віталь Сіліцкі — палітоляг, доктар філязофіі універсітэту Ратгерса (ЗША).

салідарнасьць

бы такой, якая яна на сёньня ў Інтэрнэце, я б і не хваляўся. Паводле дасьледаваньняў, беларускамоўнага кантэнт у Байнэце нават больш, чым украінскамоўнага ва ўкраінскім Інтэрнэце. З аднаго боку, гэта даказвае, што мова яшчэ далёка ня мёртвая. З другога — што для яе выжываньня і разьвіцьця дастаткова палітычнай, інтэлектуальнай і эканамічнай свабоды, якую Інтэрнэт дае. Апроч таго, ніякай кампаніі за беларусізацыю асобнага вэб-сайту весці ня трэба. Дастаткова з заўтрашняга дня выкладваць па адным-два тэксты на беларускай мове. Дарэчы, вось так, паціху-памалу, беларускамоўны кантэнт зьяўляецца і на сайце «Третий путь», і (нават калі ў выглядзе спасылкі) на «Нашем мнении». І нармальна — працэс, як той казаў, ідзе. Інтэрнэт — гэта той сродак масавай інфармацыі, дзе моўная праблема ня зводзіцца да «гульні з нулявой сумай» (г.зн. ці адна мова, ці другая). Я, у адрозьненьне ад сваіх крытыкаў, лічу,

больш чым міт. Праблема беларускай мовы ў тым, што калі яна ёсьць, то яна як бы нікому не перашкаджае. Калі яе няма і спрабуеш выказацца за яе вяртаньне — дык адразу падымаецца хваля гневу...

Тры месяцы і тры хвіліны

Цяпер пра палітычную немэтазгоднасьць выкарыстаньня беларускай мовы. Пытаньне трохі паза тэмай, таму што мэдыявясччаныя і палітычная кампанія — гэта дзьве розныя рэчы. Так, для пэўнай часткі грамадства беларуская мова — гэта адразу БНФ. Для другой — гэта найлепшы спосаб ідэнтыфікаваць апазыцыю, тых, хто «супраць». Раю пагутарыць з тым жа Вінцуком Вячоркам, Алесем Лагвінцом, Алесем Міхалевічам і даведацца, ці перашкаджала ім беларуская мова ў зносінах з выбаршчыкамі. Цытую Алеся Міхалевіча, які ў 2003 годзе вёў агітацыю ў сельскай акрузе і набраў 75% галасоў: «Для народу пытаньня, якою моваю да

тэрыторыям. Так што, паверце мне, калі спатрэбіцца, то ў нацыяналісты запішучы і вас (спадарыня Абрамава ў свой час прысвоіла гэты тытул у адной з перадач на расейскім тэлебачаньні ў 1999 годзе нават вельмі расейскамоўнай АГПІ, сябром якой, дарэчы, зьяўляецца і ваш пакорны слуга). Адзінае процідзьдзе ад такой прапаганды — гэта пошук супрацьдзейнага забабонам на конт усяго беларускамоўнага, а ня ўцёкі ад яго.

Страта касьцяка вядзе да бесхрыбетнасьці

Трэцяе. Зноў ня буду спрачацца зь відавочным. Так, выкарыстаньне палітычнай апазыцыяй, грамадзянскай супольнасьцю і незалежнымі СМІ выключна беларускай мовы вядзе да самаабмежаваньня і культурнай рэзэрвацыі першых. Аднак ці слухна адваротнае — тое, што выкарыстаньне выключна расейскай мовы проста-такі прывядзе да росквіту беларускай дэмакратыі? Давайце

змаю?» Скажу проста — у тым, што такая зьява прысутнічае (грамадзяне Беларусі, што размаўляюць парасейску, але выступаюць за незалежнасьць) — наш, улічваючы сёньняшняю сытуацыю, паратунак. Я палкам згодны зь Фядутам, што гэтыя дзьве катэгорыі (сьвядомыя і расейскамоўныя) — саюзнікі, і нам нават ня трэба заключаць ніякіх фармальных саюзаў: проста мы жывём у адной краіне і працуем разам — вось і ўся формула аб'яднаньня. (Дарэчы, падобны падзел дастаткова ўмоўны: я сябе да апошняга часу адносіў да абедзьвюх катэгорый...)

Падтрымка незалежнасьці — яшчэ не нацыяналізм

Вядома, падтрымку незалежнасьці нельга аўтаматычна прыраўноўваць да нацыяналізму (падобную памылку ў апісаньні Лукашэнкаўскага «нацыяналізму» ў свой час дапускалі і спадар Булгакаў, і пан Фядута, дый я сам пару разоў, запісваючы ў «нацыяналісты» Лукашэнку), а ўжо тым

Хадановіч, якія прадставілі нашу краіну, нашу гісторыю і нашу культуру ў абсалютна іншым сьвятле?

Справа тут ня толькі ў правах першародзтва. Пытаньне ў тым, ці будзе расейскамоўны нацыяналізм мець працяг сам па сабе? Ну зьнікне беларуская мова поўнасьцю — дзе вы знойдзеце, дзе выгадуеце новых Быкавых, Арловых, Хаменкаў і Хадановічаў? Калі ня выгадуеце, чым вы іх заменіце? Ці вы думаеце, што дэмакратычную самасьвядомасьць беларусаў умяне псеўдакультурная бурда, якой сёньня актыўна закормліваюць наша грамадства? У гэтых пытаньнях — мой адказ майму былому выкладчыку расейскай сацыялёгіі, вельмі паважанаму мной Рыгору Мінянкову, які папракнуў мяне ў негрунтоўнасьці і нават небясьпецы зьвязкі мовы і дэмакратыі, асабліва ў кантэксьце Беларусі. Зноў даводзіцца папраўляць — дзякуй богу, ня так, як Фядуту, — я ўв'язваю нацыянальную самасьвядомасьць і дэмакратыю, а ўжо

НОВЫХ БЫКАВЫХ?

што праблема нулявой сумы не павінна быць і ў электронным вясччаны. Але пытаньні (у тым ліку і моўныя) электронных СМІ — гэта пытаньні палітычныя, бюракратычныя, фінансавыя. Інакш кажучы, рашэньне прынята — і яго ня зьменіш. Вось праз гэта і наехаў ваш пакорны слуга на эўрапейскіх бюракратаў, таму што яны прынялі менавіта палітычнае рашэньне, якое палкам адпавядае палітыцы афіцыйнага Менску і якое, з прычыны відавочнага разыходжаньня з эўрапейскімі каштоўнасьцямі і эўрапейскай практыкай, у тым ліку ў галіне абароны моў і культур, я лічу ганебным.

Калі яе няма

Наконт неспрымальнасьці беларускай мовы для беларускага грамадства. Калі гаворка ідзе пра яе дубовае насаджэньне — пагаджуся. Але вось ізноў — лобое выступеньне ў абарону беларускай мовы інтэрпрэтуецца як афіцыйнай, так часткова і неафіцыйнай прапагандай як яе дубовае насаджэньне. Успамінаецца перадача «Выбар» на АНТ двухгадовай даўнасьці — калі яе вёў Уладзімер Мацкевіч. Было пастаўлена простае пытаньне: ці павінен беларус валодаць беларускай мовай? Дзьве трэці тэлеглядачоў адказалі: так, павінен. Праз два тыдні Мацкевіч зьнік з тэлеэкрану. Калі ў канцы 2003 г. беларуская мова амаль цалкам зьнікла з БТ, па недаглядзе пэнзараў на адной з перадач «5х5» моладзь пра гэта толькі і гаварыла. Заўважце, расейскамоўная моладзь, якая ўсё-такі адчувала патрэбу ў беларускім слове! Прыклады можна доўжыць і далей, але ў цэлым сьцьверджаньне, што таа большасьць, якая размаўляе па-расейску, ня будзе ўспрымаць перадачу на беларускай мове, — гэта ня

яго гавораць, не існуе. Гэтае пытаньне прыдумала сабе эліта. Народу важна, хто гаворыць, што гаворыць і як гаворыць. А якою моваю — няважна». Вось так, мена-

Калі яна ёсьць, яна нікому не перашкаджае. Калі яе няма і спрабуеш выказацца за яе вяртаньне — дык адразу падымаецца хваля гневу.

.....

віта «няважна». Зноў-такі, да адмаўленьня ад расейскай мовы ніхто не заклікае.

Дарэчы, пра кампанію Ганчарыка, у штабе якой ваш пакорны слуга прабыў паўгоду (кампанія была сьмехатворнай, і спадар Фядута вельмі дакладна абрысаваў яе ў сваёй біяграфіі Лукашэнка). Памятаеце, як праціскалі яго як адзінага кандыдата па масавых рэкамэндацыях усіх аналітычных цэнтраў, якія сьцьвярджалі, што народ не прагаласуе за нацыяналіста Домаша? Ну вось, вылучылі Ганчарыка адзіным. На наступны дзень афіцыйнае радыё перадае, што ў БНФ тры галавы — першая Пазыняк, другая Домаш, трэцяя Ганчарык. Тры месяцы аргумэнтаў на карысьць «памяркоўнага» кандыдата аказаліся разбураны трыма хвілінамі прапаганды! Ва ўмовах інфармацыйнай вайны прапаганда можа ахрысьціць любога хоць нацыяналістам, хоць палпотаўцам. Такім чынам у 2004-м «фашыстамі» сталі Фралоў і Скрабец, а БНФ, партыя, якая ў свой час прыцягнула ўвагу, не пабаюскасазваць, усяго сьвету да чарнобыльскай праблемы, стала раптам выступаць за згортваньне праграмы дапамогі заражаным

прыгадаем некалькі гістарычных фактаў. Так, БНФ папярпеў у свой час сакрушальнае паражэньне. Але нічога больш моцнага, чым БНФ у свае найлепшыя гады, на апазыцыйнай палітычнай сцэне так і ня ўзьнікла. Так, беларускамоўнае асяродзьдзе вельмі абмежаванае. Але менавіта яно — і амаль што толькі яно — дало штуршок разьвіцьцю грамадзянскай супольнасьці ў Беларусі і дагэтуль складае яе касьцяк. Так, апазыцыя нельга зачыняцца ў рэзэрвацыі. Але, страціўшы касьцяк, яна зрабілася нейкай бесхрыбетнай.

Ні для кога не сакрэт, што з апазыцыйнага асяродзьдзя ідзе пастаянны адток людзей — таму што выступаць супраць улад сёньня страшна і балюча. Застаюцца ў асноўным старажылы, тыя, хто яшчэ помніць энтузіязм і ідэалізм пачатку 1990-х. У сухой астачы маем толькі тое, што было напаведна густам выбаршчыка, — а менавіта пэўнай маральнай стойкасьці, якую надае ў тым ліку, і я б сказаў, у першую чаргу, нацыянальная самасьвядомасьць. Менавіта гэта адрозьнівае простага выбаршчыка, гатовага галасаваць за апазыцыю, ад грамадзяніна, гатовага выходзіць на вуліцу, тыднямі сядзець у сумэтах, дамагаючыся адмены сфальсыфікаваных выбараў, ісьці пад міліцэйскія дубінкі, рызыкаваць свабодай, здароўем і нават большым.

Ну а як жа, спытаеце вы, з расейскамоўным беларускім нацыяналі-

больш да дэмакратычнай нацыянальнай самасьвядомасьці (гэта, дарэчы, тэма для асобнай дыскусіі — ці здольна сёньняшня падтрымка ідэі незалежнасьці скласьці падмурак захаваньня беларускай дзяржавы і яе дэмакратызацыі ў будучыні — абяцаю калі-небудзь пра гэта напісаць). Але нават з агаворкамі, і ў вас, і ў мяне пмат знаёмых, якія любяць гісторыю ВКЛ і групу «Палац», хочучы ў Эўропу, а не ў Расею, але размаўляюць толькі па-расейску. Для мяне яны — такія самыя суграмадзяне, як, скажам, Валерка Булгакаў. Аднак вось пытаньне: колькі вы бачылі расейскамоўных беларускіх нацыяналістаў, скажам, у 1990 годзе? Я думаю, са мной згодзіцца нават крытыкі: беларускамоўны нацыяналізм разбудзіў усё-такі нацыя-

Сацыялягі ставяць пытаньне рубам: ці за адну мову, ці за другую — але рэдка за прысутнасьць абедзьвюх.

.....

налізм расейскамоўны. Менавіта ён першы зьвязваў ідэю Беларусі і беларускай нацыянальнай ідэнтычнасьці з такімі паняццямі, як «свабода», «дэмакратыя», «Эўропа», менавіта ён пераарыентаваў нашу гістарычнае мысьленьне з Расеі на ВКЛ, менавіта ён пазбавіў (тых, каго пазбавіў) ад комплексаў нацыянальнай і гістарычнай непаўнаважнасьці, якія ўдзёўваліся ў нашу сьвядомасьць ледзьве не з дзіцячага садка... Хіба ня праўда, што наша стаўленьне да Беларусі зьмянілася дзякуючы такім падзьвіжнікам, як Васіль Быкаў, Уладзімер Арлоў, Мікола Ермаловіч, Алег Хаменка, Лявон Вольскі, нарэшце, Валерка Булгакаў, Андрэй

потым нацыянальную самасьвядомасьць і мову.

Крэмль скалупне

Паўтаруся яшчэ раз: па-першае, разьвіцьцё нацыянальнай самасьвядомасьці (і ў больш шырокім сэнсе, схем ідэнтычнасьці, якія легітымизуюць ідэі і прынцыпы дэмакратыі) — ключавое пытаньне дэмакратыі і дэмакратызацыі ў любым соцыюме. Наконт гэтага, дарэчы, існуе найбагацейшая літаратура, якую з радасьцю магу парэкамэндаваць. Гаворка, вядома, не ідзе выключна пра этнічны, моўны нацыяналізм. Аднак без прысутнасьці беларускай мовы і беларускага кантэксту (у каторы раз паўтараю для тых, хто спрабуе мяне перакруціць: без прысутнасьці — не без «засільля», «манаполіі» ці што мне там яшчэ спрабуюць прышыць) разьвіцьцё дэмакратычнай, эўрапейскай нацыянальнай самасьвядомасьці немагчыма. Гэтае сьцьверджаньне для маіх крытыкаў сама меней спрэчнае.

Але ў такім разе яны павінны прадставіць альтэрнатыўны нацыянальны праект. Замест гэтага мы, як правіла, назіраем усё больш сумнеўнае палітычнае праекты-«аднадзёнкі», што актыўна спараджаюцца дастаткова авантурнымі асобамі. Ды яшчэ запэўніваньнямі ў тым, што Крэмль вось-вось скалупне Лукашэнку, якія ўжо можна прызнаць клясыкай беларускага палітычнага гумару.

У цэлым і не адказ выйшаў, а запрашэньне да дыскусіі. Калі яна працягнецца, будзе нават здорава. У кожнага можа быць свая думка, і чым больш іх будзе выказана, тым лепш — толькі давайце для пачатку навучымся хоць бы не прышываць адзін аднаму таго, чаго не было сказана.

Падзагалюкі і скароты Рэдакцыі.

АПЫТАНЬНЕ «НН»

Палітыка пасольства пацвярджае...

Працяг са старонкі 3.

Нямецчыне. Адказ нямецкай амбасады — поўха нашым германфілам, у тым ліку і мне.

2. Трэба ведаць упартасць, якая ім уласцівая. Нямецкіх палітыкаў падводзіць «райнэ фэрнунфт» — чыстае мысленне: яны спачатку прыдумваюць тэзіс, а потым упарта яго адстойваюць. І толькі ў выніку фіяска пачынаюць разумець, што зрабілі памылку. Дзьева сусветныя вайны і дзьева трагедыі Нямецчыны — наглядны доказ гэтага тэзісу.

Адам Глэбус, літаратар і выдавец:

1. Тады застаецца спадзявацца, што ў хуткім

часе ангельская мова будзе асноўнай у Германіі і Эўразьвязе.

2. Яна павінна вяшчаць на асноўнай нашай мове — беларускай. І калі будзе ня так, мы зробім усё, каб гэта змяніць. А тое, што амбасада здзіўляецца, — не падлягае абмеркаваньню. Амбасада павінна не здзіўляцца, а глядзець у пэрспектыву.

У нас шмат палітыкаў, якія спадзяюцца на немцаў. Быў такі Мікіта Зносаў, які таксама спадзяваўся: немцы едуць, нашы йдуць, немцы нашых падвязучь...

Яраслаў Раманчук, эканаміст, намеснік старшыні АГП:

1. ЭЗ, выдзелішы грошы толькі на паўгадзінную

радыёперадачу, не разумее інфармацыйных патрэбаў нашай краіны ў працэсе дэмакратызацыі. Пытаньне мовы ў гэтым выпадку — ня першай важнасці. Калі б «Нямецкая хваля» рабіла перадачы хаця б дзесьці гадзін у суткі, быў бы сэнс весці такое абмеркаваньне. А так гэтыя перадачы будуць слухаць толькі долі адсотку ў краіне — хіба што дыпляматы, людзі, блізкія да Адміністрацыі прэзідэнта. Да звычайных людзей інфармацыя ня дойдзе.

2. Па-расейску. Ведаючы, колькі трэба прайсці бюракратычных працэдур, каб усё ўзгадніць, можна сказаць, што ніхто ня стане наоў праходзіць гэтыя

працэдур.

Валер Булгакаў, кандыдат філзафскіх навук, рэдактар часопісу «ARCHE»:

1. Сярод амэрыканскіх палітолагаў бытуе думка, што Нямецчына зьяўляецца адначасова эканамічным гігантам і палітычным карлікам. Палітыка функцыянараў «Нямецкай хвалі» ў Бэрліне і нямецкай амбасады ў Менску як нішто іншае пацвярджае гэтую сумную канстатацыю.

2. Пакуль менскім карэспандэнтам «Нямецкай хвалі» будзе Ўладзімер Дорахаў ці ягоныя аднадумцы, зразумела, на расейскай.

Апытваў Аркадзь Шанскі

СЯРГЕЙ ХАРЭЎСКИ

Там, дзе няма гэтага пакаяньня, дзе ўсё сьпісваецца на «аб'ектыўнасць» працэсаў, застаецца правапераемнасць старых русіфікатарскіх традыцый.

На жаль, абсалютная бальшыня дыскутантаў ня слухае перадачу «Нямецкае хвалі», а таму ад пачатку абралі скажоны дыкурс (ці мусяць беларусы дзякаваць немцам і г.д.). Перадачы гэтае радыёстанцыі маюць мізэрны адсотак слухачоў у Беларусі. Нават сярод тых, хто прызвычайна атрымлівае інфармацыю з замежнага вяшчання. Прынамсі, сярод вялікага кола сваіх знаёмых я знайшоў-такі аднаго сталага слухача «Нямецкае хвалі». Але ён слухае яе на... мове дары. Ён усходазнаўца, а на гэтай мове ня мае іншых крыніцаў інфармацыі. Таму, зважаючы рэалістычна, для беларускае сытуацыі эфэкт ад вяшчання гэтае радыёстанцыі роўны амаль нулю. Што па-расейску, што па-беларуску. Хоць, улічваючы куды большую заангажаванасць беларускамоўнае публікі, мабыць, рэйтінг «Нямецкае хвалі» па-беларуску ў нашай краіне ўзрос бы шматкроць.

Але паколькі ў палемічным запале прыхільнікі беларушчыны і іхнія супернікі ўсё ж завялі гаворку пра куды большыя праблемы, то ёсьць сэнс яе працягнуць.

Выглядае, нібы мы і нашы апанэнты знаходзімся ў роўных умовах. Прынамсі, з гэтага зыходзяць прынцыпова расейскамоўныя ўдзельнікі дыскусіі. Вось, маўляў, у Беларусі хто як хоча, той так і гавора, ніхто нікога за мову ня нігібіць. Пішы, гавары, слухай што хочаш. Але гэта зусім ня так! На баку расейскамоўных аб'ектывістаў Лукашэнка з сваёй адміністрацыяй, усе галіны ўлады, што прынялі афіцыйную рыторыку свайго патрона, сілавая структура, дзе па-беларуску ня пікну, праваслаўная царква, што адкінула апошнія фігавыя лісткі і праводзіць брутальную вялікадзяржаўную расейскую прапаганду. Я наўмысна не спыняюся на інфармацыйнай прасторы, дзе ва ўсіх галінах расейшчына займае пад 90% часу й месца. На баку тых, хто іранізуе зь беларушчыны — двухвекавая традыцыя заплёўваньня ўсяго жывога беларускага, якая часам пераходзіла да фізычнага вынішчэння нацыянальных дзеячаў. За тэя гады, што прамінулі пасля страты камуністычным рэжымам манаполіі на інфармацыю й культуру, я ні ад кога не пачуў словаў раскаяння. Раскаяньня за тую самую злосную іронію зь беларускасці, за ўціск і абразы, за забароны й зьздекі. Раскаяньня за тое, што ў маіх бацькоў не было выбару, калі яны аддавалі мяне ў расейскамоўную школу; за тое, што ў мяне не было ніякага моўнага выбару, калі я атрымліваў спецыяльную, а затым і вышэйшую адукацыю. Раскаяньня за тое, што яны задаволены маўчалі, калі Лукашэўсты выдзіралі жывалупам тэя кволыя парасткі найноўшае беларушчыны, што былі зарунелі ад пачатку 1990-х гадоў. Нікае роўнасці паміж тымі няроўнымі часткамі беларускага грамадства, што паўсталі ў выніку брутальнае русіфікатарскае палітыкі й лютэнтнае русафільскае казуістыкі, быць ня можа.

Тэя, хто прынцыпова не прызнае за беларушчынай натуральнага права выправіць несправядлівасць, сьведома ці не, але ствараюць тое моўнае, культурнае й мэнтальнае поле, на якім пануе Лукашэнка. Трэба альбо адкрыта прызнаць сябе правапераемнікамі ўсіх тых русіфікатарскіх традыцый, як сённяшняя Расея стала правапераемніцай СССР, альбо публічна адчурацца іх і пакаяцца. Бо колькі ні ўнікай гэтага пакаяньня, колькі ні абыходзь гэтае праблема пад маркаю «аб'ектывісцкі» працэсаў, факт застанецца фактам: пакуль ня будзе пакаяньня, ня будзе згоды між беларусафіламі і маскафіламі, а вугольле недаверу будзе гарэць пад прыскам нашае будзённасці.

Мэмарандум Прэзідыюму Рады Беларускай Народнай Рэспублікі

Прэзідыюм Рады Беларускай Народнай Рэспублікі, разгледзеўшы вынік тэндэру Эўрапейскай камісіі, паводле якога кантракт на радыёвяшчальныя для Беларусі быў перададзены расейскай службе радыёстанцыі «Нямецкая хваля»:

- прызнае патрэбу міжнароднай дапамогі дзеля стварэння альтэрнатыўных крыніцаў інфармацыі для жыхароў Беларусі, якія на працягу дзесяцігоддзя застануцца ізаляванымі ад аб'ектыўнай інфармацыі і знаходзяцца пад уздзеяннем хлусьлівай прапаганды рэжыму А.Лукашэўкі;

- вітае гатовасць эўрапейскіх інстытуцыяў дапамагчы беларускаму народу ў гэтай справе;

- сьцьвярджае, што пашырэнне дэмакратычнай палітычнай культуры на падставах эўрапейскіх стандартаў і вартасцяў, а таксама ўмацаваньне сьведомасці адзінства беларускай нацыі зь сям'ёй дэмакратычных нацыяў Эўропы і дэсць падставовым прынцыпам ды задачай дасягнення свабоды і дэмакратыі ў Беларусі.

Адначасова Прэзідыюм Рады Беларускай Народнай Рэспублікі:

- зазначае, што пытаньне беларускай мовы ёсьць неабходнай умовай дэмакратызацыі краіны. У сувязі з гэтым пашырэнне ў Беларусі дэмакратычнай палітычнай культуры на грунце эўрапейскіх стандартаў вымагае заахвочваньня ў грамадзкай сьведомасці ўсіх тых аспектаў нацыянальнай спадчыны, што лучаць Беларусь з Эўропай. Гэта кантрастуе са спадчынай савецкай русіфікацыі ў грамадзкім жыцці Беларусі ды з палітыкай сучаснага рэжыму, які, пасля прыходу да

ўлады ў 1994 г., дзеля сваіх палітычных мэтаў заахвочвае ды гвалтоўна накідае кантракт на русіфікацыю;

- назірае, што заахвочваньне разуменьня адзінства Беларусі з Эўропай было пасляговым выключна на грунце нацыянальнай сьведомасці і грамадзкай культуры, якія гістарычна паўсталі ва ўмовах эўрапейскага кантэксту ды захавалі сьведомую прыналежнасць да яго. У супрацьлегласць гэтаму, нішто з тэа грамадзкае спадчыны, якую Беларусь дзеліць з Савецкім Саюзам або Расейскай імперыяй, не ўзгадоўвае сьведомасці роднасці з Эўропай. З гэтай прычыны пануючы сёння ў Беларусі рэжым насаджае ўсе аспекты савецкай/расейскай спадчыны;

- сьцьвярджае, што да выбару мовы радыёперадачу, што факт шырокага ўжывання расейскай мовы ў Беларусі пад чужынскім панаваннем ды пад рэжымам Лукашэўкі яшчэ ня робіць гэтую мову найбольш адпаведнай для названых вышэй задачаў. Беларуская мова таксама агульна зразумелая (аб чым сьведчаць звесткі афіцыйных перапісаў) і захоўвае статус афіцыйнай мовы ў краіне. Паколькі мовам у Беларусі ўласціва гістарычна-палітычная матывацыя, выбар мовы ня можа быць палітычна нейтральным;

- дадаткова зазначае адносна ўжывання расейскай мовы ў фінансаваных Эўрапейскай камісіяй радыёперадачах для Беларусі, што гэты падвойны стандарт адносна роднай мовы нацыі — у параўнанні з падыходамі, ужыванымі да суседніх краінаў, — неапраўданы і непрамыслены. Напрыклад, «Нямец-

кая хваля» мае асобную ўкраінскамоўную службу, нягледзячы на параўнальны зь беларускім узровень русіфікацыі ва Украіне. Вышэйзгаданае таксама плярачыць усяму досьведу пасляговай дэмакратызацыі ў суседніх посткамуністычных краінах, якая нязменна ўключала адахвочаньне савецкай спадчыны ва ўсіх праявах грамадзкага і палітычнага жыцця ды замацаваньне новай нацыянальнай эўрапейскай тоеснасці на грунце гістарычных нацыянальных культурнаў;

- заўважае, што названае рашэнне выклікала ў Беларусі рэакцыю пратэсту, асабліва сярод палітычна-актыўнай часткі грамадства; гэтае рашэнне шырока разглядаецца як фактар захавання спадчыны савецкай русіфікацыі ў Беларусі і, як вынік, працягу цяперашняй палітычнай стагнацыі.

З увагі на зазначанае вышэй, Прэзідыюм Рады Беларускай Народнай Рэспублікі:

• робіць выснову, што ў цяперашніх умовах праект **вяшчання на Беларусь не па-беларуску** ня будзе эфэктывым ў дасягненні сваіх мэтаў, паколькі канкрэтнае палітычнае значэнне, уласцівае ў рэаліях Беларусі расейскай мове, востра супярэчыць сутнасці яе прызначэння.

Прэзідыюм Рады Беларускай Народнай Рэспублікі выказвае шкадаваньне аб рашэнні Эўрапейскай камісіі ўхваліць радыёвяшчальны для Беларусі ў яго сучасных моўных параметрах ды настойліва заклікае да тэрміновага перагляду гэтага рашэння, каб фармат радыёвяшчання адпавядаў мэтам дасягнення дэмакратыі і свабоды ў Беларусі.

Заява ЦК БСДП «Аб беларускамоўных трансляцыях радыёстанцыі «Нямецкая хваля»

Цэнтральны камітэт БСДП (Грамада) адзначае, што пэрспектыва трансляцыі нямецкай радыёстанцыі «Нямецкая хваля» на Беларусь адпавядае намаганьням дэмакратычных сіл нашай краіны па стварэнні свабоднай інфармацыйнай прасторы.

Разам з тым, выклікае пытаньні той факт, што ажыццяўляць гэтыя трансляцыі плянуецца толькі на расейскай мове. Гэта парушае патрабаванне дзеючага заканадаўства Рэспублікі Беларусь аб існаваньні на яе тэрыторыі дзвюх дзяржаўных моў, а таксама правы беларускамоўных грамадзян нашай дзяржавы.

Мы звяртаемся да кіраўніцтва радыёстанцыі з прапановай знайсці ўхваліць арганізацыю вяшчання беларускай рэдакцыі з улікам вынікаў перапісу на абодвух дзяржаўных мовах без дыскрымінацыі большай часткі насельніцтва Рэспублікі Беларусь.

Аляксандар Казулін, Мечыслаў Грыб, Алег Багуцкі ды інш.

Заява пасольства Фэдэратыўнай Рэспублікі Нямецчыны ў Менску

У сувязі з паступаючымі на імя Пасла Германіі лістамі, у якіх выказваецца пратэст супраць арганізацыі перадач радыёстанцыі «Нямецкая хваля» па беларускай тэматыцы на расейскай мове, Пасольства займае наступную пазыцыю:

1. Для «Нямецкай хвалі» пытаньне заключанае ў тым, **ці трансляваць абмежаваны па часе інфармацыйны блёк на расейскай мове, матэрыялы якога мелі б асаблівую цікавасць для слухачоў у Рэспубліцы Беларусь, або захаваць усё ў ранейшым выглядзе**, г.зн. без спецыяльных перадач па беларускай тэматыцы.

Такім чынам, **аб стварэнні на радыёстанцыі «Нямецкая хваля» праграмы на беларускай мове гаворка не ідзе**.

На думку Пасольства, імкненне «Нямецкай хвалі» **садзейнічаць устараненню інфармацыйнага дэфіцыту ў Беларусі** заслугувае прызнання.

2. Беларускія грамадзяне патрабуюць у сваіх лістах на імя Пасла Германіі стварэння

праграмы «Нямецкай хвалі» на беларускай мове. Пры гэтым складваецца ўражаньне, што яны **аддалі б перавагу таму, каб існуючая зараз сытуацыя**, пры якой на «Нямецкай хвалі» ня будзе асобнага праграмавага элементу для Беларусі, **захавалася б і надалей**.

Пасольства спадзяецца, што гэтыя лісты з выказаным пратэстам ня стануць для «Нямецкай хвалі» падставой для адмовы ад плянуемага радыёстанцыяй беларускага праграмавага элементу.

3. **Радыёстанцыя «Нямецкая хваля» ажыццяўляе сваё вяшчанне на мовах, колькасць якіх абмежавана**. Яна імкнецца заўсёды арыентавацца на актуальныя тэмы. Пры гэтым яна мае фінансавых сродкаў для стварэння праграмы на беларускай мове.

Апытанні грамадзкай думкі, якія праводзяцца незалежнымі інстытутамі, пацвярджаюць важную ролю расейскай мовы як адной зь дзвюх афіцыйных моў, асабліва ў палітычнай сфэры.

Далучылі свае подпісы да закліку аб байкоце «Нямецкай хвалі» да зьмянення яе моўнай палітыкі

Віцук Вячорка, старшыня Партыі БНФ, Алег Трусаў, старшыня Таварыства беларускай мовы, Станіслаў Шумкевіч, першы кіраўнік незалежнай Беларусі, Алесь Аркуш, рэдактар альманаху «Калосьсе», Алёна Вальнец-Чарняева, кіраўніца Выканаўчага бюро Асамблеі НДА, Аляксей Чарняеў, праграміст, Сяргей Ёрш, рэдактар часопісу «Асамблея», Алёна Андрэва, інфармацыйны каардынатар Асамблеі НДА, Генадзь Шпелеў, Ворша.

Зварот да часовага паверанага ў справах Нямеччыны ў Беларусі Яна Канторчыка з прапановай, каб беларуская праграма «Нямецкай хвалі» выходзіла не па-расейску, а па-беларуску, падпісалі

Аляксандар Мілінкевіч, грамадзкі дзяяч, Павал Мажэйка, журналіст, былы палітвязьнік, Валер Мазынскі, тэатральны рэжысэр, Міхась Тычына, літаратуразнаўца, Ігар Лялькоў, гісторык, Іван Роман, прафсаюзны актывіст, Аляксандар Лагвінец, палітоляг, Уладзімер Някляеў, паэт, Ірына Чарняўка, журналістка, Зьміцер Гаўрусік, студэнцкі актывіст, Франц Аўдзей, актывіст руху «Воля народу», Уладзімер Бярбераў, музыка, Павал Знавец, экс-дэпутат, Вольга Іпатава, пісьменьніца, Валянціна Сьвяцкая, грамадзкая дзяячка, Уладзімер Лабковіч, юрыст, Ірына Тоўсыцік, актывістка «Зубра», Аляксей Кароль, гісторык, Алег Багунці, публіцыст, Алесь Гуркоў, бізнэсовец, Багдан Арлоў, капірайтэр, Вольга Дзязюля, выкладчыца Беларускага ліцэю, Валянціна Сіўковіч, выкладчыца Беларускага ліцэю, Франц Сіўко, кіраўнік Віцебскай абласной філіі Саюзу пісьменьнікаў, Уладзімер Пашковіч, перакладчык з нямецкай, Алег Воўчак, праваабаронца, Леанід Дзейка, дэпутат ВС XII скліканьня, Анатоль Вярцінскі, паэт, дэпутат ВС XII скліканьня, Валянціна Трыгубовіч, грамадзкая дзяячка, Вольга Цярэшчанка, сьпявачка, Антаніна Хатэнка, пісьменьніца, Міхась Інькоў, скульптар, Міхась Скобла, намесьнік старшыні Саюзу пісьменьнікаў, Марына Азаронак, намесьніца старшыні БСДП (Г), лідэр моладзі Грамады, Аляксей Янукевіч, намесьнік

старшыні ПБНФ, Людміла Дзірэвіч, педагог, Тамара Мацкевіч, педагог, Тацяна Магучава, выкладчыца Беларускага ліцэю, Язэп Палубятка, грамадзкі актывіст з Мастоў, Міхась Варанец, грамадзкі актывіст з Слоніму, Уладзімер Нісьцюк, першы намесьнік старшыні БСДП(Г), Анатоль Ляўковіч, намесьнік старшыні БСДП(Г), Берасьце, Зьміцер Саўка, мовазнаўца, Уладзімер Кішкурна, бацька арыштаванага Антона Кішкурны, Станіслаў Суднік, выдавец газэты «Наша слова», Дзяніс Тушынскі, выкладчык БДПУ, Хрысьціна Сіўчыкава, студэнтка, Уладзімер Пучынскі, журналіст, Алесь Кльшшка, дзіцячы пісьменьнік, Аляксей Дзяржынскі, Інаквенці Марцінес-Сакалоўскі, Аляксандар Місьцюкевіч, Амелішка Міхал, Наталья Русіна, выкладчыца Беларускага ліцэю, Надзея Хачыноўская, Алесь Дзэрэнчэўская, Алена Аюхіна, Віктар Дзэрэнчэўскі, Галіна Парфёненка, Марыя Жуківіч, Зінаіда Місьцюкевіч, Тацяна Канопкіна, Аляксандар Хілімон, Юлія Коцкая, Аляксандар Дварэцкаў, Андрэй Курсьчук, Дзьмітры Кірчук, Іван Марозаў, Сяргук Коўган, Сяргук Гуркоў, Дзяніс Нарпянка, Аляксей Чысьцякоў, Зьміцер Гайдукевіч, Кірыла Рэўтовіч, Эдуард Мамчыц, Раман Мамчыц, Іван Таўшыга, Міхась Цяста, Наталья Цярэнцева, Роза Пушкарэва, Уладзімер Стагначоў, Пётар Сарапеня, Мікола Плавінскі, Ігар Мацьвееў, Надзея Маса-

ловіч, Васіль Кухто, Вольга Кухто, Сяргей Салодкін, Раіса Афанасьева, Леанід Аляхновіч, Тамаш Вярэніч, Сьцяпан Вярэніч, Аляксандар Корбут, Ян Дзяржаўцаў, Алег Емельянаў, Віктар Жаўняроўскі, Сьвятлана Пчолкіна, Яўген Грыневіч, Антон Рудак, Агнія Гарон, Настасья Кажаненка, Настасья Гусева, Юлія Сагановіч, Яўгенія Чайкіна, Юры Грынюк, Ілья Навуменка, Васіль Касаткін, Кацярына Раковіч, Міхал Рэўцік, Алена Андрасік, Тацяна Лапінская, Вольга Глазко, Сяргей Занкевіч, Яраслаў Ліс, Вольга Данішэвіч, Ала Гардзіенка, Яна Сагановіч, Вольга Крыжановіч, Ганна Паўлоўская, Кацярына Матавілава, Зьміцер Занкевіч, Ганна Зімніцкая, Вера Праконіна, Марыя Козел, Максім Русьць, Яўген Воўк, Ілья Куцікаў, Наталья Чашчына, Тацяна Андрасовіч, Лізавета Нулашкіна, Кацярына Саламевіч, Настасья Кручынкіна, Яўгенія Мальчэўская, А.Міхайлаў, Тацяна Чабатарова, Ігар Мацьвееў, Людміла Амбразевіч, Яраслаў Клімуць, Вячаслаў Караткевіч, Ірына Ячмянёва, Дзіна Лаўшук, Сьвятлана Шакура, Алена Шарапава, Кацярына Сазонава, Ігар Пушкін, Лада Клімуць, Мікола Лавіцкі, Яніна Лавіцкая, Аляксей Лавіцкі, Мікалай Лавіцкі, Вольга Лавіцкая, Міхал Савіцкі, Глафіра Савіцкая, Вольга Савіцкая, Віктар Ярашук, Раман Лагуноўскі, Алесь Сердзюкоў, Анатоль

Гнеўка, Віктар Міхасёў, Іван Лабачоў, Алесь Стральцоў, Сяргей Касцюковіч, Т.Кабанчук, Ю.Новікаў, Уладзімер Севярын, Алена Мандрукевіч, Нэлі Счасная, Міхась Ганчароў, Мікалай Усьціменка, Павал Гормаш, Аляксей Сігаеў, Лявон Лойка, Анатоль Сідарэвіч, Вольга Тумідай, Іна Гурьна, Ірына Балуненка, Ігар Рынкевіч, Дзьмітры Казлоўскі, Алена Талапіла, Вадзім Быліна, Аляксей Янушэўскі, Юрась Меляшкевіч, Генадзь Быкаў, Міхась Лебедзь, Валеры Васільеў, Уладзімер Дубавец, Алесь Кахновіч, Алесь Вент, Іосіф Дулеба, Аляксандар Нячай, Павал Шэйн, Алесь Смыкоўскі, Вольга Шпакоўская, Валянціна Сарапеня, Тамара Мамчыц, Валеры Пашэвіч, Анатоль Шнэр, Марыя Карпава, Сяргей Карпаў, Васіль Агафончык, Аляксандар Бугаёў, Стэфан Грыневіч, Эдуард Галустаў, Аляксандар Дзівакоў, Антон Варонка, Аляксей Варонка, Сьвятлана Варонка, Ала Чарнова, Уладзімер Кубаркін, Міхал Іваноў, Ніна Іванова, Сьвятлана Ляўковіч, Ніна Ляўковіч, Мікола Ласякіна, Іван Каліноўскі, Зоя Картунова, Людміла Мужалёва, Мікалай Палонскі, Канстанцін Савуневіч, Валянціна Слабіна, Канстанцін Слабін, Людміла Пятровіч, Сьвятлана Пятровіч, Аляксандар Хахлоў, Надзея Фурс, Мікола Чукаў, Міхал Шпакоўскі, Ірына Селіванава, Алег Селіванаў, Кацярына Нікіценка, Уладзіме-

лаў Нікіценка, Яўгенія Курукіна, Алена Сьвяткова, Анатоль Гаспадарак, Анатоль Карчэўскі, Алесь Шпунтоў, Канстанцін Жалудкевіч, Іван Лашук, Эльвіра Лашук, Сяргей Герман, Сяргей Кушняроў, Ігар Чарных, Анатоль Крыварот, Ян Грыб, Тацяна Мартыненка, Зьміцер Касцяровіч, Галіна Сіўчык, Язэп Янушкевіч, А.Валахановіч, Настасья Ільіна, Лявон Анічка, Надзея Дзяружынская, Вераніка Дзяружынская, Бярнарда Іванова, Іосіф Навумчык, Міхась Ляўковіч, Ірына Фёдарова, Тамара Ганчарова, Роза Навумчык, Наля Клемята, Іван Клемята, Анатоль Родзік, Аляксандра Драздова.

Лісты адкрытыя да падпісаньня. Сьпісы падпісантаў будзь надрукаваныя.

«НН» з радасцю друкуе ў газэце і на сайце www.nn.by чытацкія лісты, водгукі і меркаваньні. З прычыны вялікага аб'ёму пошты мы ня можам пацьвярджаць атрыманьне Вашых лістоў, ня можам і вяртаць неапублікаваныя матэрыялы. Рэдакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць допісы. Лісты мусяць быць падпісаныя, з пазнакай адрасу. Вы можаце дасылаць іх поштай, электроннай поштай ці факсам. Наш адрас: а/с 537, 220050, Менск. E-mail: nn@promedia.by. Факс: (017) 284-73-29.

Ня ўсё ў жыцьці апошні раз

Найтаньнейшая падпіска на «НН» — у шапіках «Менгарсаюздруку». Каштуе такая падпіска на месяц усяго 3440 рублёў. Забіраць сваю газэту можна ў любой зручнай для вас гандлёвай кропцы «Белсаюздруку» ўжо ў чацьвер па абедае. Дык падпісвайся! Друкуем адрасы пунктаў, дзе можна аформіць падпіску «Да запатрабаваньня».

Участак падпіскі «Белсаюздруку»:
вул.Валадарскага, 16, пак.200 227-88-41
Пункты прыёму падпіскі:
вул.Жукоўскага, 5, корп.1 224-32-03
вул.Раманаўскага Слабада, 9 200-83-04
вул.Кашаваго, 8 230-29-20

Крамы:
№1 вул.Жукоўскага, 5 224-03-76
№2 пр.Скарыны, 44 284-83-59
№3 пр.Скарыны, 76 232-46-23
№4 вул.Леніна, 15 227-11-92
№5 вул.Енісейская, 6 243-16-30
№6 вул.Філімонава, 1 235-63-11
№7 вул.Коласа, 69 288-30-20
№8 вул.Сурганава, 40 232-45-10
№9 пр.Ракасоўскага, 140 247-30-15
№10 бульвар Шаўчэнкі, 7 233-74-88
№11 пр.Пушкіна, 77 255-80-71
№12 вул.Кіжаватава, 80 278-77-61
№13 вул.Каліноўскага, 82/2 264-06-42
№14 вул.Валадарскага, 22 227-75-55
№15 вул.Танка, 16 203-82-39
№16 вул.Харужай, 24 234-27-25
№17 вул.Някрасава, 35 231-03-28
№18 ст.м. «Плошча Перамогі» 284-31-06
№19 пр.Машэрава, 5/1 223-81-66
№20 вул.Ясеніна, 16 271-87-21

№21 ст.м. «Пушкінская» 255-57-20
№22 вул.Ілінская, 10, корп.2 243-16-83
№23 вул.Славінскага, 39 264-36-33
№24 вул.Жылуновіча, 31 295-05-74
№25 вул.Маркса, 21 227-08-52
№26 пр.Скарыны, 113 264-22-91

Шапікі:
№18 БДТУ, вул.Сьвярдлова, 13/4
№18 Пэдуніверсітэт, вул.Савецкая, 18
№78 Гатэль «Юбілейны», пр.Машэрава, 19
№95 Міністэрства архітэктуры і будаўніцтва, вул. Мяснікова, 39
№136 ст.м. «Плошча Якуба Коласа», выхад да Акадэміі фізвыхаваньня
№187 Гатэль «Беларусь», вул.Старажоўская, 15
№189 Аўтавакзал «Маскоўскі»
№198 БДЭУ, пр.Партызанскі, 26
№209 Прахадная МАЗу, вул.Сацыялістычная, 2
№228 Унівэрсітэт культуры, вул.Рабкораўская, 17
№232 Менскі з-д халадзільнікаў, пр.Машэрава, 61
№245 Бальніца хуткай дапамогі, вул.Кіжаватава, 56
№259 Менскі гандлёвы каледж, вул.Усходняя, 183
№260 пр.Скарыны, 169
№262 Гатэль «Плянэта», пр.Машэрава, 31
№298 пр.Машэрава, 75/1
№302 9-я бальніца, вул.Сямашкі, 8
№313 Слабадзкі праезд, 24

Агульнапольскі літаратурны кварталнік «Zeszyty Poetyckie» ў Гнезьне

Беларускі культурна-асьветніцкі цэнтар у Познані

аб'яўляюць конкурс для беларускіх паэтаў і перакладчыкаў сучаснай беларускай паэзіі

Конкурс мае на мэце прэзэнтацыю выдатных паэтаў і выяўленьне самых цікавых зьяў, якія адбываюцца цяпер у Беларусі. Створаны арганізатарамі Капітул з прысланага матэрыялу плянуе стварыць дзьвюхмоўную анталёгію. У анталёгію вырашана ўключыць творчасць такіх паэтаў, як Барадулін, Бураўкін, Караткевіч, Стральцоў, Купрэў, Разанаў, Мінкін, Галубовіч, Хадановіч, Аркуш, Сыс, Дранько-Майсюк, Адамовіч, Някляеў, Гумянюк, Скобла, Жыбуль, Пацюпа, Акулін, Морт, Юхнавец, Артымовіч, Гапеева. Рашэньнем Капітулу спліс можа яшчэ папаўняцца. Усіх зацікаўленых просім даслаць нізку ад дзесяці да пятнаццаці выбраных перакладчыкам або самім аўтарам вершаў у тэрмін да канца лістапада на адрас рэдакцыі:

«Zeszyty Poetyckie»,
ul. 22 Lipca 77,
62-200 Gniezno

Падрабязнасьці па электроннай пошце: vital.voranau@gmail.com альбо па тэлефоне: +48-600-460-130 (Віталь Воранаў)

Выданьні Ліцэю

Як выдаць кнігу? Гэтым пытаньнем заклапочаны любы малады аўтар, калі няма грошай, адсутнічаюць сувязі, а часам і проста варожа ставяцца калегі. Выйсьце — некамерэцыйны самвыдат для пачаткоўцаў, яўна апраўдае сябе. І гэты вопыт ёсьць у Нацыянальнага гуманітарнага ліцэю.

Усё пачалося чатыры гады таму з выданьня ліцэйскай газеты «Трохкутнік». Час ішоў, і нашы юныя журналісты ды пісьменьнікі даспелі і да іншых прасектаў. Чаго толькі ні рабілі — і спэктаклі ставілі, і дыскі запісвалі, і кіно здымалі, і выставы арганізавалі, вось цяпер і да кніг уласных дараслі, выдадзеных «Незарэгістраваным выданьнем «Трохкутнік» НГЛ імя Я.Коласа». Вось якія пазыцыі ўжо зьявіліся.

«Беларускі Гальфстрым». Усё зьмястоўна і канкрэтна. Выданьне граматычна падзелена на разьдзелы: «Мы», у якім прадстаўлена творчасць саміх ліцэйстаў, «Майстар-кляса» — творчасць выкладчыкаў Ліцэю; разьдзел «Каб памяталі» прысьвечаны жыцьцю і творчасці вядомага гісторыка і выкладчыка ліцэю Ўладзімера Емялянчыка.

Рэдактарская кампанія складаецца з вядомых прозьвішчаў: галоўны рэдактар — Франак Вячорка, куратары — Хрысьціна Сіўчыкава, Максім Русьць. Яны — лідэры творчай і грамадзкай работы ў ліцэйскім жыцьці апошняга часу. А ліцэйскія аўтары таксама не падкачалі, што ў паэзіі (А.Кажапенка, З.Сьвярдзёлкін, А.Паўлоўская, А.Гусева), так і ў прозе (З.Занкевіч паводле патэнцыялу — будучы Быкаў!). Матэрыял вартасны і густоўны. Уся гэтая «страда» паддзена пад «соўсам» дасьціпных прадмоў Франка Вячоркі і мэтра крытычнага жанру краіны Міхася Тычыны. Адзіны недахоп выданьня — нізкакасны друк.

Ліцэйскі збор твораў юнага талента **Ванькі Булвы «Мая праўда»** выдадзены як сапраўдны фірмовы фаліант — з эксклюзіўнымі фота, камэнтарамі да кожнага разьдзелу. Зборнік — сапраўдны хроніка НГЛ апошняга часу, дзе, паводле слоў М.Тычыны, «ключавым словам ёсьць «Ліцэй». І ў гэтым — існае праўда паэты В.Булвы, які мае ярка выяўленьня здольнасьці ня толькі тонкага лірыка, але й арыгінальнага сатырыка «эзопа-

Камфорт ня робіць чалавека геніем. Займаючыся на кватэрах, ліцэйцы пішуць кнігі і дэбютуюць у музыцы.

вай школы».

Уладзімер Дзіско, «Імгненьні смутку». Пра кнігу вядомага выкладчыка й аўтара падручнікаў па роднай мове У.Дзіска хочацца сказаць асобна. Зборнік «Імгненьні смутку» — першая яго кніга, хоць сп.Дзіско піша вершы ўсё

жыцьцё. У кнізе ён асабіста для мяне адкрыўся як цудоўны любоўны лірык. Гама пачуцьцяў і перажываньняў, зьвязаных з найлепшымі хвілінамі нашага жыцьця, перапаўняе старонкі згаданага выданьня.

Калі табе ніхто не дапамагае,

дапамажы сабе сам — зрабі сваю справу і дакажы, што ты ёсьць! І зробленае ліцэйстамі — абсалютны прыклад для маладых людзей, якія пачуваюць сябе сапраўднымі беларусамі і свабоднымі эўрапейцамі.

Ігнат Маланка

ДЫСКАГРАФІЯ

Задусьёны рок-н-рол

Уладзімер Угольнік. (р) 2005, «Ковчег».

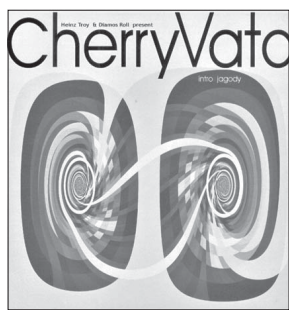
нумароў, парадак якіх мог быць такі ці іншы. Але ж гэты момант, нават у дачыненьні да звычайнага «грэйтэст гітс», можна было прадумаць дакладней. Тым больш што матэрыялу хапае.

Тым ня менш, тым, хто раней ня чуў Уладзімера Угольніка і хоча атрымаць уяўленьне аб ягоных магчымасьцях як аўтара, так і выканаўцы, гэта альбом можна сьмела параіць. Тут ёсьць што паслухаць. Старыя коні і гітары не сапсуюць.

Задусьёны Слухач

Intro Jagody

Група «Cherry Vato». (р) 2004, «Gizmo Lab Records».

Я невялікі знаўца й аматар сучасных кампютарных «дабаў», «міксаў» і падобных «дрын-н-пэйсаў». Наколькі ўдалося даведацца, група гэтая складаецца з трох чалавек, якія хаваюцца пад гучнымі юнацка-фірмовымі псеўданімамі — Хайнц Трой, Дзіямас Рол і Вера Фэйт. Ролі разьмеркаваныя гэтак: Вера сьпявае, а далей адзін музыка (хіба Трой) выступае як гітарыст, другі ж у патрэбны момант націскае на тую ці іншую «гарачую» кнопку кампютара, у якім знаходзяцца раней запісаныя падложкі ўсіх трэкаў з тымі самымі «дабамі», «міксамі» і ўсім іншым, што яны называюць музыкай. Вядома, што дыск гэты музыкі лічаць нечым накіштальт дэма, папярэднікам нечага куды больш манумэнтальнага й глябальнага, што яны плянуюць запісаць і выдаць яшчэ сёлета.

Я ўсё ж люблю музыку жывую. Бо кампютар — гэткае стварэньне, якое, як і жанчыну, разгадаць адразу немагчыма. Таму, слухаючы гэтыя запісы, цяжка здагадаць-

ца, што зроблена рукамі і мазгамі чалавека, а што зьялілі кампютарныя праграмы ды розныя «Intel»ектуальныя чыпы. Інакш кажучы, дзе тут уласна творчасць, а дзе — тэхналягія. І чым «чреваты» прагрэс для стварэньня музыкі.

Што да гэтага ўзору прагрэсу, дык ён, прынамсі, не выклікае жаданьня скінуць з апошняга паверху дарагі як памяць кампютар 486-DX і назаўсёды разьвітацца зь мінулым рок-н-ролу. Тут ёсьць нават прыемныя моманты, галоўны зь якіх — голас Веры. Голас зь вельмі цікавымі і рэдкімі тэмбрамі, выразны і глыбокі. Хіба што ня надта трэніраваны. Але ён запамінаецца. Каманда гэтая ўжо паказвалася пару разоў у менскіх клубах на спэцыфічных электронных сэйшэнах, хоць, на маю думку, яна ня надта ўпісваецца менавіта ў электронную тусюку. Гэта, хутчэй, адна з разнавіднасьцяў (пакуль?) андэрграўнднага, амаль хатняга музыкаваньня, якое можа выйсьці на новы якасны ўзровень, а можа аказацца ўсяго толькі часовым экспэрэмантам. Там, ведаецца, можа здарыцца замужжа, войска, сям'я, пошук, чым накарміць нашчадкаў. Тут ужо не да міксаў з дабамі.

Так што пачакаем абяцанага на восень.

Шчэры Слухач

Не для FM

Юры Міхайлаў. (р) 2005, аўтарскае выданьне.

Радуе ўжо вось што: гэтыя песні з аўтарскага, сольнага альбому лідэра групы «Мадэра гард-блюз», дзякаваць богу, на хвалях айчынных FM-станцыяў наўрад ці пачуеш. Надта ўжо яны нефарматныя як па музыцы, так і па зьмесьце. Такое ўра-

жаньне, што Міхайлаў, наведаўшы нека Андрэя Плясанава, добра пачаставаўся славетымі «плянавым» напоямі. Аж да таго, што, калі Плясанаў прапанаваў запісвацца, ён быў ужо ня ў стане падыграць Міхайлаву на гітары, адно нэрвова трос рукамі з заціснутымі ў пальцах пэркусійнымі бразгалкамі.

Дый рэпэртуар атрымаўся адпаведны. Вось назвы некаторых песень: «Запой», «0,7 віна», «Я вып'ю гарэлкі» і на заканчэньне, адпаведна, — «Туга». У аснове музыкі — рок-н-рол ды блюз, усе гітарныя партыі Міхайлаў нека здохлеў запісаць самастойна. Прычым выйшла гэта даволі ўдала. У кожным разе, не чуваць, каб ён разьбіў якую з гітар аб сьценку.

Але ў цэлым альбом, на маю думку, вельмі выразна адлюстроўвае час. Бо па сутнасьці гэта — ня што іншае, як своеасаблівы амаль забыты «кватэрнік», запіс таго, што цяпер амаль не выконваецца з сцэны (хіба што на клубных вечарынах), а адрасавана найперш бліжнім сябрам ды самым загартаваным аматарам творчасці Міхайлава. Ён нібыта вяртае слухачоў у часы Саветаў, калі падобная творчасць ня надта ўхвалялася ўладамі і таксама была нефарматная для этэру. А па духу — гэта ўсё ж клясычны блюз. Толькі што створаны ў сучаснай Беларусі ды на той мове, на якой Міхайлава замбіравалі на палітынфармацыях падчас ягонай вучобы ў тэатральна-мастацкім.

Безумоўна, альбом не разьлічаны на шырокую папулярнасьць, на разгорнутую музычную прэзэнтацыю. Ён цікавы найперш як дакумэнт эпохі забаронаў канцэртаў, пазбаўленьня музыкаў канстытуцыйнага права на працу ды канчатковай страты сумленьня адказнымі за культуру чыноўнікамі. Не, не FM'у адрасаваў гэтыя свае ня вельмі жыцьцярадасныя песні Міхайлаў, а, магчыма, гэтым вась кабінэтным вужакам, каб паказаць, што жыцьцё ў «Панараме навін» і жыцьцё ў блюзе — рэчы зусім розныя...

Нефарматны Слухач

Падарунак для Адэлі

апавяданьне

СЕВЯРЫН КВЯТКОЎСКИ

Я спазняюся, я без машыны, я заблукаў. Што мне рабіць? Цяпер я практычна ня п'ю, але сёння вырашыў адарвацца напоўніцу, як у найлепшыя гады. Вядома, за руль магла б сесці жонка, але менавіта сёння я мушу быць сам. Я сам-адзін пасярод зарослага ядлоўцам бору. Вырашыў скараціць дарогу ад чыгункі, ды вось — углядаюся ў цемрадзь, якая навалілася па-трапічнаму раптоўна. Цёпла, нават крыху задушна.

У мяне добрая візуальная памяць, якая дае плён, калі ёсць хоць якая візія. Я запаліў і ўбачыў валун. Што ж, прысядзем ды вып'ем са срэбнай антыкварнай пляшкі, падаранай сябрамі на мой нядаўні юбілей. У Адэлі сёння таксама юбілей. У левай кішэні я трымаю срэбную пляшку, а ў правай срэбны... Падарунак для Адэлі ляжыць у маёй правай кішэні.

Ці ж мог хтосьці з нас падумаць, што Адэля перабярэцца са сталіцы ў лясную глушэчу? Не, ад гораду ня надта далёка. Але ж Адэля ня водзіць аўто і ня любіць забітага дачнікамі грамадзкага транспарту. Цяпер Адэля любіць іграць на раялі, гуляць сярод дрэваў, гушкацца на арэлях з кніжкай, піць каву на тэрасе і глядзець на аблогі.

У думках я ўжо там — ля арэляў, тэрасы і раяля. Трэба шукаць дарогу. Мабільная сувязь тут у лесе чамусьці не працуе, а

Северын Квяткоўскі — журналіст, працуе на радыё «Свабода».

павінна. Што ж, каўтанём з пляшкі ды рушым як-небудзь.

Да знаёмства з Адэляй я ня мог уявіць сабе, што палюблю раманы. Зрэшты, я і цяпер іх успрымаю толькі ў Адэльчыным выкананні. Пра нашае знаёмства яна нічога ня ведае. Адночы ў гасьцях я пачуў выпадкова запіс і закахаўся ў голас. Ня ў тэмбр, а... Я пачаў хадзіць на ім-прэзы, каб хоць раз перахапіць ейны позірк, і аднойчы мне пашанцавала. Дзесьці недалёка ад мясцін, дзе я цяпер караскаюся праз ядловец, на беразе возера ладзілася Купалье. Я блукаў сярод людзей, нікому не вядомы і нікім не заўважаны. Пасьля выступу Адэлю атачаў натоўп, які насіў яе на руках, лашчыў, цалаваў ручкі... вусны... шыю... гр...

Плясь — партызанскія акопы! Я ляснуўся ў яміну, поўную плястыковак ды ржавы жалезьзя. Са сьпіны гукнуў далёкі цягнік. Значыць, трэба ўзяць крыху прайвей. Дзіўна: ані сьцяжыны, ані супрацьпаярнай траншэі. Як сюды забраліся спадары турысты выходнага дня, што пакінулі сярод сьмецьця пустыя бляшанкі? Запальнічкай асьвятліў каленку — праз падраную нагавіцу праступіла кроў.

Тады, ля возера, я таксама падрапаў нагу, але нават не заўважыў болю. «Мур-рр, а вы што сумуеце?» Я ня верыў свайму шчасьцю. Яна звярнулася да мяне! Чаму? А вы ня верыце ў цуды? Хаця б калядныя? А купальскія? Мы разам купаліся, мы выпілі на брудэршафт, і целую ноч...

Хрумсь. Ледзь пасьпеў адскочыць! Яшчэ імгненьне, і старая велічэзная сасна ляснула б па маёй хрыбціне. Я скокнуў і разьдзёр шчаку аб сук суседняга дрэва.

Вып'ем.

...Пасьля той Купальскай ночы я працнуўся самым шчаслівым чалавечкам. Ля вогнішча гатавалі каву, налівалі гарэлкі, мазалі бутэрброды. Мне падавалася, што я стаўся вышэйшы ростам і шырэйшы ў плячах. Я жвава памахаў рукой Адэлі. Яна ледзь прыкметна кінула і адварнула да нейкага ці то паэта, ці то бізнэсоў-

ца... Не, да саліста сталічнай опэры.

Гэта цяпер паспаліты чалавек адно праз тэлевізар можа ўбачыць вяршкі бамонду. А тады... тады вяршкі толькі ўзьбіваліся. Саліст накінуў на Адэлю плед і так і пакінуў руку на ейным плячы. Адэля гучна засьмяялася. Як яна сьмяялася! Наступная наша сустрэча адбылася праз шмат гадоў — часу маіх узгадак і трызьненяў пра яе.

На свой сённяшні юбілей Адэля нікога не запрашала. Я ня ведаў, як быць, але зранку патэлефанаваў колішні опэрны саліст: «Пойдзеш?» І я вырашыў. І вырушыў. І вось я тут. А тут цяперака балота. Дзіўна, ніколі ня думаў, што ў гэтых ваколіцах ёсць балоты... Стоп. А куды далей? Хмара на хвіліну адкрыла чырвона-аранжавую велічэзную поўню, і я ўбачыў, што стаю акурат пасярод багны. Я патрос пляшку — хопіць на паўгадзіны нясьпешнай гутаркі з самім сабою. Напрыклад, пра наступную сустрэчу пасья Купалье.

«А што вы не тэлефануеце?» — «А...» — «Які на вас сымпатычны касьцюмчык. Ну, хадземце, хадземце, раскажаце». Вялікая кватэра зь відам на Стары горад, камін, бутэлка каньяку і кветкі на сталі. «Гэты рамас я напісала сёння, вы будзеце першы, хто яго пачуе». — «Я?!» — «У бары ёсць яшчэ пляшка». Я верыў і ня верыў рэальнасьці. Я... дык я, канечне... вядома, я імгненна... «Ну што ж вы?» Яна паклала руку на маю, і мы...

Бульк! Корч пад нагамі пачаў нясьпешна і няўмольна асядаць. Страшна. Я намацаў пляшку і падрыхтаваны падарунак, які назуўжды застанецца пры мне.

— Э, ачкарык, закурыць не найдзёцца? Мэтраў за дзесьць ад мяне намалывалася фігура. Хмара зноў вылабаніла поўню, якая асьвятліла чалавечка неакрэсьленага ўзросту ў кірзачах, пінжаку, бэйсболцы на галаве і вудай у руках. Я па калена засеў у багну:

— Ты ня бачыш?

— Высунь левую нагу ў бок тага цьвятка. Так. Другую траха ўпруд, тока бліжэй.

Гэна, ціпер трохі павярніся. Ня ў ту сторону. Ага, сюдой. Ціпер прыгай да куста. Дзяржы вудачку... Ну во, ачкарык, а ты баяўся.

Чалавечак ашчэрыўся гнілаватымі зубамі.

— Што курыш? «Парламент»? Ніфіга сабе! Гарадзкі, што лі?

— Слухай, дзядзьку, як мне выйсьці на дарогу да...

— Ты дурны? Якія тут дарогі? — адказаў чалавечак і разам з вудай нырцануў у хмызьняк.

Я пагробся праз зарасьнік у адваротны бок. У бок поўні.

Адэльчын дом стаіць на самым высокім пагорку наваколяля. Да дому вядзе наезджаная дарога: Адэля ня любіць быць на самоце і заўжды чакае гасьцей. Я цудоўна памятаю дарогу, бо апошняя наша сустрэча адбылася на Высокім Пагорку. Дакладней, не сустрэча. Яна ўласнаруч патэлефанавала і запрасіла. Я не хацеў ехаць. Я ж ведаў... Але яна ўмее прасіць: «Мурр, мне сумна, мне самотна». І я скокнуў у машыну. На гадзінніку была першая гадзіна. Як я імчаў па начным горадзе, як сьвідраваў слой атмасфэры, як лічыў марудныя імгненьні! Гэтак я ненавідзеў мёртвага ўжо кіроўцу, які акурат на скрыжаванні акружнай дарогі і шашы ўпіліўся ў фуру і заблякаваў рух.

Я спазніўся. Я гэта зразумеў адразу і нават ня выключыў рухавіка. З выключаным сьвятлом ужо стаяла іншая машына. Я зайшоў у прыадчыненыя дзьверы і пачуў, як у залі рыпела канапа, і стогн...

Бац! Калі траціш прытомнасьць, ня ведаеш, колькі часу ляжаў бяз руху. Выглядае, што я ляжу адно некалькі сэкондаў, бо лось (лось?) зусім побач прабівае сабе дарогу напасткі праз гушчар. Ці ён спужаўся мяне, ці папросту сьпяшаўся па тэрміновых справах? Уздымаюся, падаю, станнаўлюся на карачкі. Пагнутыя акулеры не разьбіліся, ляжаць побач з рукой, падарунак у кішэні рэжа бок. Перабіраю ногі і рукі па дарозе, якую праклала жывёліна. Баліць. Дарога ўвесь час дагары. Ужо блізка. Блізка, Адэля...

На вялікім лужку перад домам стаяць сталы, на якіх бутэлькі, закускі і кветкі. Усё вакол асьветлена адмыслова прывезенымі пражэктарамі. А таму я ўжо здалёк бачу правым вокам (левае заплыло) гасьцей. Саліста опэрнага тэатру ледзь пазнаць: твар чорны ад запечанай крыві. Смокінг — нібы зьняты з пудзіла, якое памачалі ў сіласную яму. Адна рука ў саліста ненатуральна боўтаецца, другой ён трымае плот, бо ногі падгінаюцца. Астатнія прысутныя нібы двайнікі саліста — такія ж пакоцаныя, пакамячаныя: іх дваццаць, трыццаць, сто? Большасць я ведаю, калі не па імені, дык у твар. Вунь руды тхарападобны мэн — вядомы ў краіне бізнэсовец. А вунь цыбаты хлюст з моднай фрызурай — дырэктар камэрцыйнага тэлеканалу. І таўстуна-барадача ў чорных (ноччу!) акулерах ведаю — паэт... Я ўжо ўзьняўся з карачак і кульгаю да замерлай грамады. Усе маўчаць. Глядзяць на дзьверы дому. А можа, у сябе. Я сьціснуў у кішэні падарунак. Сьцяў пальцы ацалелай рукі да хрумсту. Колькі цягнулася маўчаньне? А колькі цягнецца жьцьцё? А імгненьне?

Моўчкі праляцеў кажан. Моўчкі прапоўз вужака. Моўчкі з-за плоту міргнулі ваўчыныя вочы. Рыпнула падлога ў доме, павярнулася клямка...

Я ня вытрымаў і выхапіў з кішэні вялікі срэбны рэвальвер, *набіты вялікімі срэбнымі кулямі*. І тады астатнія імгненна павыхоплівалі свае пісталеты.

Дзьверы расчыніліся, і на ганку паўстала юбілярка з гітарай у руках:

— Мурр, хлопчыкі... Гэты рамас я прыдумала проста цяпер. Вы будзеце першыя, хто яго пачуе.

І ўсьміхнулася.

ЮРАСЬ ПАЦЮПА

Краіна зэлак

Фрагменты бясконцае паэмы

Памяці Зоські Верас

Прадмова

Словы у кнізе схаваліся, крыльцы, як зёлкі, стуліўшы, лета даўнейшага сьпеў, шэпты тутэйшых людзей льюцца, напоўніўшы дзеямі формы, дзе іхнія думы сэрца прымусяць заўжды біцца, чырвонячы кроў.

*

Сьпевамі птушак і сонцам настоена моцна паветра, іх галасы вада перадражнівае з ручаін. Бэзавымі валасамі зусім маладзенькіх бярозак хочацца твар астудзіць, вецер стаіўшы ў грудзях.

*

Сеньня — хмары ад ранку нізюткае неба замглілі, сьплецца дробны рунец. Толькі — травы акіяна слаба ўздыхае пад ветрам. Аднак жа заслонаю з марлі крые абшары туман, хілячы травы да сну. Перш — багаткі паснулі; і я сярод іх засынаю — сеньня, напэўна, Марфэй дружбу з Зэфірам завёў.

*

Гучна пад вечар вароны гарлаюць, спаць кладучыся, жабы вакол завялі гімн на гамэраўскі лад. Чую фальцэт камарыны; і зрэдку сабака забрэша. Сьціхла машына ў палёх, скончыла гной развазіць. Хораша моўчкі залегчы ў траве халадкавай, што пахне смачна зялёным шчаўём, сенам яшчэ маладым. Вочы ўздыхаю угору: а месяц ужо, як гадзіннік, сьцелюць аблокі пасьцель, з ветру п'ю сырадой.

*

Дождж пакідае пісьмёны вась тут на стале лубаваным; зранку выходжу у сад, слухаю цені травы. Недзе пад ветрам рыпучым ямень асьцюкі свае вострыць з вытарапкаю злой ходзіць на пару асот, шчыльна бярозка зь бярозай спляліся. Ля дроў нерубаных кот пазяхае ў цішы — цэлюю ноч паляваў. Доўга шукае аса ў аксамітнай сьцяне сваю норку і пераможна нясе збройную песьню у свет. Сотні вісомых мастоў, вераўчаных драбінаў у неба сплёў для мяне вінаград, нават прыступкі памыў. Зёлкі, букеты і сьлёзы — спляліся і радасьць вянчуюць, кветкі ж рабыя, аднак, кажуць, што восень ідзе.

*

Твары заплаканых яблыкаў сьлёзы сьціраюць лістамі. Бульбы пад небам рады... Статак пярэстых кароў... Колькі разоў ты ўглядаўся ў блакітную вільгаць прастораў, колькі ты словы шукаў, каб расказаць на ўвесь сьвет казку пра замак ружовы зь сялянскіх ільняных аблокаў, праўду пра скошаны луг, песьню пра кроплі расы! Толькі заўжды заставаўся сам-насам з маўчаньнем прастораў, зь яблыкамі, што зь лістоў хітра ўсьміхаюцца ў свет.

1976—2001 г.

Краіна зэлак

АНДРЭЙ ЛЯНКІН

Банальныя праўды

*

Розум наш — кволая сьвечка, што цемру быцьця асьвятляе, толькі запаліш агонь — цемра гусьцее вакол.

*

Чорныя вочы смалю кіпучай мне сэрца спалілі, пэўна, што ў гэтай смале буду і ў пекле кіпець.

*

Польмя полымем тушаць пры моцных лясных пажарах, і на маю, пэўна, жарсьць рада адна толькі — ты.

Празаічныя ўсьмешкі

Ларысе

Помніш, мы неяк купілі шціблеты, віна і закускі — доўга на беразе Кронану сьвята бадзгяі спраўлялі. Тыя шціблеты даўно ўжо валяюцца, просячы кашы, толькі віно мы, здаецца, пілі не даўней як учора.

Аб гуманізьме

Насьледаваньне Ксэнафану

Здаўна дабро гуманізм людзі завуць між сабою, зьмеі ж, напэўна, зьмяізмам празвалі б, каб ведалі словы, а пацукі — пацучызмам, як павукі — павучызмам. Лепей, каб спрэчак пазбыцца, назвалі б яго сябелюбствам.

Аб настаўніках д'ябла

З Сымона Буднага

Многа ня трэба пісачці, якіх мы настаўнікаў маем, — ведае сьвет, як яны на ступені свае заступаюць, ведаем мы, як стаяць і справуюцца пастыры тыя. Плакаці лепей, нуж норавы тут іх выпісваць. Яно ж бо пэўна рэч, што дарэмна ад іх папраўленьня чакаці. Лепей, хто згінучь ня хоча, хай іншыя лекі шукае.

АДАМ
ГЛЁБУС

Сучасьнікі

2005. Брыль і самакрытыка

Тэксты Янкі Брыля раздражняюць празь ягоную паўсюдную аптэмістычную самазадаваленасьць. Нават самакрытыка ў Івана Антонавіча самазыхлівая, такая лагодная, што выглядае не на ўшчуваньне, а на кепска прыхаваную пахвальбу. Крытыкуючы сябе, Брыль ставіць сваю асобу ў шэраг адмоўных пэрсанажаў. Ён крытыкуе ўжо не сябе, а гэты адмоўны шэраг, у якім ён ня самы адмоўны. Вось і прыклад выбудованья Брылём адмоўнага сьмецьцэаблічнага шэрагу: «Успамінаючы ў Ахматавай, можа, і не зусім дакладна: «Из какого сора растут стихи». І хочацца дадаць: «А самі паэты?» Калі падумаць пра сябе. Асабліва ў начной адзіноце». Тут яшчэ адзін прыклад: «А можа, яно яшчэ лепш было б — за кожным разам даваць у дужках (лаянка), (лаянка), (лаянка)?.. І гэтак далей, пакуль зусім не агоркне. Прапаную — і крыху няёмка: і ў самога часам таксама «намёкі» бывалі, няшмат, аднак усё ж...» (3 кнігі «Блакітны зьніч». 2004.)

Р.С. Пішучы пра Янку Брыля, я губляю маштаб, страчаю сталічную стылістыку, раблюся правінцыйны. Правінцыя — таўстадушная баба, што стаіць у дзвярках супермаркету і замінае іншым рухацца. Правінцыя і вызначаецца заповаленасьцю ў дзеяннях, у думках, у прыняцці рашэньняў. Толькі вась сягонья бяз гэтай правінцыйнасьці Янкі Брыля ўся беларуская літаратура проста нікчэмная.

1995. Клімковіч і рана

«Бахціка пасадзілі!» — «Ведаю!» — «У камэры ён сам сябе пазногцямі разарваў, і так тую рану раскалупаў, што яго ў бальніцу перавялі... Сьмешна!» Мне ад такога аповеду Максіма пра Бахціяра Бахціярава стала ня сьмешна, а млосна. Ня я, а Клімковіч з тым Бахцікам разам працаваў, не на маёй працы, а на ягонай людзей кідаюць у турму за хабар. Фармальна — за хабар, а на праўду — за палітнекарэктнасьць, за палітнедальнабачнасьць, за палітыку. А ён — мой таварыш і паплечнік Максім — млее ад злараднасьці. Тут паміж намі і прабегла чорная котка надыверу з раскалупанай пазногцямі ранаю.

Знакі прыпынку

УЛАДЗІМЕР
НЯКЛЯЕУ

«Самы моцны той, хто стаіць адзінока», — паўтарае Колас словы Ібсэна, запісваючы іх у альбом Аляксандры Зотавай. Словы гэтыя ня могуць быць выпадковымі, бо адрасаванья жанчыне не староньняй: ёй падараваў Колас свой фатаздымак, над-

пісаўшы: «Уладальніцы адзінай душы».

Пры пыльнай дарозе шумяць палыны, Вясёлыя плачуць наводдаль каліны... Наўрад ці хто ўгадае, чыя гэтыя вершы. Бо гэтыя вершы Кузьмы Чорнага. Апошні

сказ апавяданьня «На пыльнай дарозе». Бліскучая проза.

А вось ягоная ж проза з паказаньняў у ГПУ (28.10.1938).

«Я ўпаў бы да ног маёй дачушкі зь лямантам чалавека, які з пагардай да свайго мінулага вырваў усю нечысьць са сваёй душы: «Дочухна мая, Іруська, радасьць мая да самага апошняга майго дня, даруй мне дзеля таго, што ты з самага дня свайго нараджэньня ўжо савецкі чалавек... Як я ў гэтыя дні пералому ўсяго свайго жыцьця ненавіджу і праклінаю ўсіх гэтых Янак Купал, Якубаў Коласаў, Бядуль, Дубовак і ўсіх іншых, якія, як чэрці душу, сустрэлі мяне калісьці ў час маёй маладосці і накіравалі мяне на пагібельную дарогу...»

Крый божа, канечне, апынуцца ў тым часе на ягоным месцы... І ўсё ж не падобна, што гэтыя напісаны толькі для сьледча-

га. Зрэшты, як бы там ні было — выключны гэты тэкст. Стыльова — гэта Гоголь пад фінал «Мёртвых душ». Маналёг Чычкава зь ягонымі праклёнамі ўсяму і ўсім.

Пісьменьнік ва ўсім і ўсюды — пісьменьнік.

Па натуре Чорны аніякі не змагар — і ня дзіва, што за кратамі яго зламалі. Выдатна ведаючы, дарэчы, каго ламаюць. «Раманоўскі, — піша галоўны тагачасны гэбіст Л.Цанава, — як беларускі пісьменьнік вельмі буйны і ўяўляе вялікую каштоўнасьць».

Добра, і што?.. «Лічу, — піша далей «літаратуразнавец» Л.Цанава, — што вызваленьне Раманоўскага з-пад арышту і выкарыстаньне яго па ўскрывацьні і выкрыцьці... не пацягне ніякага падазрэньня».

Гэбіст ва ўсім і ўсюды — гэбіст.

Глеб і да Глеба

13 жніўня стартваў чэмпіят ангельскае прэм'ер-лігі. Сёлета ўвага да яго ў беларусаў асабліва. У зорным і магутным «Арсэнале» дэбютаваў паўабаронца нацыянальнай футбольнай зборнай Аляксандар Глеб. А тэлеканал «Лад» дамовіўся пра трансляцыі матчаў прэм'ер-лігі. Прыярытэт «Арсэналу». Зь Лёндану піша **Алег Раявец**.

Футбольныя рамантыкі

Чэмпіят Англіі — найстарэйшае ў сьвеце першынство, што вядзе сваю гісторыю ад 1889 г. Клюб ж пачалі стварацца куды раней. Большасьць камандаў вышэйшага дывізіёну, што сёлета ўзялі старт ў чэмпіянаце, былі заснаваныя ў 1870—1880-я гады — час, калі айцы беларускай дзяржаўнасьці граліся ў паўстанцаў у парках пры шляхецкіх сядзібах.

За сто зь лішкам год на брытанскіх выспах шмат чаго змянілася. Так, чэмпіён Англіі ў 1979 і 1980 г., колісь слаўны «Нотынгэм Форэст» целяпаецца цяпер у трэцім дывізіёне. Звалілася ў другі дывізіён і найстарэйшая каманда Англіі — «Шэфілд Юнайтэд» (заснаваная ў 1848).

Ва ўсім сьвеце ангельскі футбол любяць перадусім за тое, што тут гульня ідзе да самай апошняй хвіліны. Каманда можа за пяццацца хвілін да канца сустрэчы саступаць тры мячы, потым хуценька мабілізавацца, за дзесяць хвілін зраўняць лік, але потым прапусьціць яшчэ пару мячоў. Пра глухую абарону, якой так славіцца каманды поўначы Італіі, і гаворкі няма.

Мы і яны

Шкадую, што ня трапіў на першы матч у чэмпіянаце «Арсэналу» — на Глеба паглядзець. «Кананіры» (так завуць «Арсэнал») 14 жніўня на родным «Хайбэры» прымалі «Ньюкасл Юнайтэд». Але раніцай таго дня я ўжо адлятаў з постстрайкавага Хітроў. Звольненыя супрацоўнікі былі адноўленыя

на працы, і самалёткі разляцеліся з найбуйнейшага лётнішча кантынэнта ва ўсе бакі. Пасьпеў нават на трансляцыю матчу на «Ладзе».

Таму давялося задаволіцца праглядам аднаго з суботніх матчаў у лёнданскім бары. Дылемы перада мной не стаяла. Адзін са шматлікіх ірляндзкіх пабаў на поўначы Лёндану прапаноўваў гульні майго ўлюбёнага «Манчэстэру Юнайтэд» зь лівэрпульскім «Эвэртанам».

Толькі па дарозе ў паб непакоіла адно пытаньне: ці не здзяржыць ірляндцы грошы за ўваход?

Месяцы тры таму мне закарцела паглядзець у адным зь менскіх бараў-клубаў нейкі футбольны матч. Я патэлефанаваў у гэты клуб і запытаў: колькі каштуе ўваход? «Бяссплатна, — бадзёра адрапартавалі мне на тым канцы дроту. Толькі вы мусіце замовіць сабе піва і ежы на... 14 тыс. рублёў». Амаль паводле Гілевіча: «Ой, як далёка нам яшчэ да Эўропы!»

Ірляндцы грошай за ўваход не ўзялі. А хто ж сам адмовіцца ад пары пінтаў добрага «Гінэсу»?

Покуль не пачалася гульня, я разглядаў інтэр'ер памяшканьня: партрэты прэзыдэнтаў Ірляндзіі, фатаздымкі краявідаў, мапа ўсёй краіны, а паасобныя, стылізаваныя пад Сярэднявечча, — гістарычных абласцей. Я б не здзівіўся, каб тут зьбіраліся ахвяраваньні на дзейнасьць «Шын фэйн». Ахвяраваў бы адзін-два фунты.

Міні-Лёндан

Сталіца Англіі пры канцы XX стагодзьдзя стала сапраўдным

поліэтнічным горадам. Складваецца ўражаньне, што на вуліцах Лёндану беласкурых лёнданцаў і выхадцаў зь Індыі, Бангладэш, Кітаю ды Афрыкі стала прыкладна пароўну. Такая самая прапорцыя заўважная і ў пабе.

Бар належыць ірляндцам, матч глядзелі дзесьці пяцёра брытанцаў, двое беларусаў і кітайская грамада з чатырох чалавек. Пры канцы першага тайму падцягнулася купка маладзёнаў — індусы, мулаты, італьянец. Але ўсіх яднала любоў да футболу і «Манчэстэр Юнайтэд», які колькі месяцаў таму набыў амэрыканскі мільярдэр Малькальм Глэйзэр.

Выдзяляўся на агульным тле хіба карэнны брытанец, які гучна хварэў за «цукерачак» — такая мянушка ў «Эвэртану». Гэтым матчам на «Гудысан-парку» і адкрываўся ўвесь чэмпіят. Кінулі манэтку — гульня пачалася.

Найбольш даставалася 20-гадоваму вундэркінду Ёэйну Руні. Уэйн пакінуў «Эвэртан» год таму, перайшоўшы якраз у «МЮ». І кожны ягоны дотык да мяча стадыён сустракаў сьвістам. А калі «бычок» атрымліваў на нагах ці добрага кухталю ад былых таварышаў па камандзе, стадыён даходзіў да экстазу. Шчыра радаваўся кожнаму падзеньню гульца нацыянальнай зборнай Англіі і калега-заўзятар за маёй сьпінай.

Брат супраць брата

Матч быў цікавы па некалькіх параметрах. Летась «МЮ» фінішаваў трэцім, «Эвэртан» — чацьвёртым, ды і абодва гарады знаходзяцца побач, таму нават выпадае казаць пра дэрбі паўночна-заходняй Англіі.

Раней візытоўкай «МЮ» былі браты Гары і Філ Нэвіл. Яны хоць і не блізныя, але здаваліся адным цэлым. Але ўлетку манкунянцы ўзялі і прадалі Філа за 3,5 мільёна фунтаў у «Эвэртан». І ў мінулую суботу Ф.Нэвіл быў самы заўважны ў шэрагах «цукерачак». То зь левага флянгу падыдзе, то з правага прарывецца, а то і з цэнтру падкрадзецца. І тушыў такія пажары ў варот навічка «МЮ» Эдвіна ван дэр Сара акурат абаронца Гары Нэвіл. Праўда, да непасрэдных сутычак паміж братамі не даходзіла.

У «Манчэстэры» вылучаўся Руні, а таксама два замежнікі — галляндзец ван Ністэльрой і адкрыцьцё чэмпіянату сьвету-2002 карэец Джый-Сунь Пак.

Тут напрошваецца яшчэ адно параўнаньне зь Беларуссю. Што робяць нашы футбалісты ў нацыянальным першынстве за пяць хвілін да сьвістка на перапынак? Правільна! Апшаджаюць сілы, каб іх хапіла на марш-кідок да распранальні.

У Англіі ўсё па-іншаму. Каманды пры канцы першага тайму рэзка дадалі ў хуткасьцях, і ван Ністэльрой на 43-й хвіліне забіў першы гол чэмпіянату 2005/06. А ў пачатку другога тайму другі раз вароты «Эвэртану» паразіў Руні. Але, да гонару лівэрпульскага

клубу, ён працягваў упарта змагацца да апошняй сэкунды. Трэнер Дэвід Моес рабіў замены, нават выпусьціў аднафамільца «коўча» «МЮ» сэра Алекса Фэргюсана — гульца зборнай Шатлянды Дункана Фэргюсана. Не дамагло. Абарона «Манчэстэру» была непрыступнай.

Клуб беларусаў

У наступных туры 21 жніўня (нядзеля) усіх чакае лёнданскае супэрдэрбі. Жывы этэр на «Ладзе». «Арсэнал» наведзецца ў госьці да чэмпіёна краіны «Чэлсі» і паспрабуе ўзяць рэванш за паразу 7 жніўня ў матчы за супэркубак Англіі.

Цікавыя наступныя паралелі. «Арсэнал» — клуб поўначы Лёндану. Шпацыруючы вуліцамі паўночнага Лёндану, пастаянна сустракаў маладзёнаў у саколках «Арсэналу», аўтамабілі з сымболікай «кананіраў», нават сыяглі клубу ў вокнах хатаў-кагэджаў.

Менавіта на поўначы брытанскай сталіцы знаходзіцца найбуйнейшы асяродак прысутнасьці беларусаў на Туманым Альбіёне — у раёне Фінчлі месціцца комплекс беларускіх будынкаў — Беларуская бібліятэка-музэй імя Ф.Скарыны, беларускі інтэрнат ды «Мар'ян-Хаўз». А «Беларускі дом» Згуртаваньня беларусаў Вялікай Брытаніі наагул знаходзіцца за некалькі сотняў мэтраў ад стадыёну «Хайбэры». І цяпер Аляксандар Глеб з пасьці лёнданскіх клубаў спыніў выбар на «кананірах». Вось такія новыя формы беларускай прысутнасьці ў Лёндане.

Футбалісты МТЗ-РІПА абдымаюць трэнэра Юр'я Пунтуса пасьля гола, забітага чэскаму «Цепліцэ». Аднак гол не гарантуе выхаду ў наступнае кола Кубка УЭФА. Матч скончыўся ўнічыю — 1:1. Матч на выездзе — 25 жніўня.

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

СЬЦІСЛА

3 Хэльсынкі зь перамогамі

З чэмпіянату сьвету па лёгкай атлетыцы, што прайшоў у сталіцы Фінляндыі 6—14 жніўня, беларусы прывезлі пяць мэдалёў — два залатыя, два сярэбраныя і адзін бронзавы. «Золата» на рахунку Надзеі Астапчук (штурханьне ядра) і Івана Ціхана (кіданьне молату), «срэбра» — Рыты Туравай (хадзьба на 20 км) і Вадзіма Дзевятоўскага (кіданьне молата), бронза — у жаночай эстафэце 4 па 100 мэтраў — Юліі Несьцярэнькі, Натальлі Салагуб, Алены Неўмяржыцкай і Аксаны Драгун.

У агульным мэдальным заліку (па залатых узнагародах) беларуская каманда заняла пятае месца. Першая — зборная ЗША (14, 8, 3), затым

Расея (7, 8, 5), Этыёпія (3, 4, 2), Куба (2, 4, 0).

Страсьці па Грабоўскім

Працягваецца справа форварда нацыянальнай хакейнай зборнай Міхаіла Грабоўскага. Падчас травеньскага чэмпіянату сьвету па хакеі было заяўлена, што ён пераходзіць зь ніжнякамскага «Нафтахіміка» ў склад чэмпіёнаў Расеі — маскоўскага «Дынама». Але тут прад'явіў прэтэнзіі казанскі «Ак Барс», які давёў, што Грабоўскі колькі месяцаў таму заключыў кантракт менавіта з татарскім клубам.

І «Ак Барс», і «Дынама» апэлявалі да кантрактаў. Справу перадалі дысцыплінарнаму камітэту, які, карыстаючыся літарай рэглямэнту, мусіў дыскваліфікаваць беларуса на два гады.

У панядзелак, 15 жніўня, камітэт пайшоў на беспрэцэдэнтны крок — перадаў справу на вырашэньне калегіі расейскай супэрлігі. Зроблена гэта было пад уплывам трэнэра маскоўскага «Дынама» і зборнай Расеі Ўладзімера Крыкунова. Былы настаўнік зборнай Беларусі кажа, што беларуса падвяла вера ў джэнтэльмэнскае пагадненьне. Грабоўскі заключыў папярэдні кантракт з «Ак Барсам», але з умовай, што, калі захоча перайсьці ў «Дынама», кантракт з татарамі анулюецца. Ні «Нафтахімік», ні «Ак Барс» слова не стрымалі. Зрэшты, нават калі беларуса ўсё ж дыскваліфікуюць, неба не абваліцца. Хлопец зьдзе ў «Манрэаль Канадыенз».

AP; belapan.com, sport-express.ru

КАНЦЭРТЫ

Белдзяржфілармонія
18 (чц) — шэдэўры габрэйскай вакальнай музыкі XV—XX ст.
20 (сб) — вечар музыкі для ўдарных.
ДК Прафсаюзаў
25 (чц) — Дайва Старынскайтэ і джаз-квартэт з прэм'ерай «Джаз-атмасфера».

ВЫСТАВЫ

Займеньнікі
 У Музеі фота (вул.Прытыцкага, 10) да **7 верасня** працуе фотавыстава Ганны Громавай і Дзьмітрыя Лельчука «Займеньнікі». Гэта спроба сынтэзу традыцыйнай чорна-белай фатаграфіі з сучаснымі тэхналогіямі апрацоўкі і друку, прычым акцэнт робіцца менавіта на традыцыю. Асобная частка экспазыцыі прысьвечана традыцыйнаму ручному друку, а таксама экспэрымэнту ў сучаснай чорна-белай фатаграфіі.

Прывітаньне, школа
3 26 да 27 жніўня ў выстаўным павільёне на Я.Купалы, 27 працуе выстаўка-кірмаш «Прывітаньне, школа».

Залаты жнівень
 У Мастацкім музеі да **14 верасня** — выстава «Залаты жнівень», на якой можна паглядзець жывапіс Канстанціна Качана, кераміку ўдзельнікаў пленэру «Арт-жыжаль», а таксама работы ў тэхніцы батык навучнікаў Менскага дзяржаўнага каледжу-ліцэю мастацтваў №26.

Navinki-2005
27—28 жніўня ў Палацы мастацтва будзе працаваць VII Міжнародны фэстываль мастацкага пэрформансу «Navinki-2005». У фэстывалі бяруць удзел мастакі зь дзевяці краін — Беларусі, Канады, Японіі,

Францыі, Швэцыі, Чэхіі, Румыніі, Баўгарыі, Польшчы, Ірляндыі, Англіі. Квіток на фэстываль сапраўдны на працягу ўсяго дня. Квіткі: 800, 1000, 1500.

Віталі Бутырын
Да 27 жніўня ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва (пр.Скарыны, 47) працуе фотавыстава Віталія Бутырына (Літва). Квіткі: 2000.

СПОРТ

Кубак УЭФА
25 жніўня (чацьвер). БАТЭ (Барысаў) — «Крылы Саветаў» (Самара). Барысаў. Гарадзкі стадыён. Матч 2-га кваліфікацыйнага раўнду Кубка УЭФА. Пачатак а 21-й. У першым матчы барысаўцы прайгралі 0:2.

Чэмпіянат Беларусі. 17-ты тур **20 жніўня** (субота)
 «Нафтан» (Наваполацак) — БАТЭ (Барысаў).
 «Дарыда» (Ждановічы) — «Зорка-ВА-БДУ» (Менск).
 «Дынама» (Берасьце) — «Тарпэда» (Жодзіна).
 «Славія» (Мазыр) — «Шахтар» (Салігорск).

21 жніўня (нядзеля)
 МТЗ-РІПА — «Дняпро-Трансмаш» (Магілёў).
 «Нёман» (Горадня) — «Дынама» (Менск).
 «Лякаматыў» (Менск) — ФК «Гомель».

Хакей. Кубак Беларусі.
 Фінал
 Месца правядзеньня першага матчу і першы фіналіст («Дынама» Менск) ужо вызначаны. **22 жніўня** (панядзелак) каманды згуляюць у Палацы спорту. Пачатак а 18.30.

Месца правядзеньня другога матчу (Наваполацак, Магілёў ці Гомель) стане вядома пры канцы тыдня. Другі матч — 24 жніўня.

ТЭАТРЫ

3 Кенігсбэргу
 У Горкаўскім драматычным тэатры з **23 да 28 жніўня** пройдзе спектаклі Калінінградзкага абласнога драматычнага тэатру.
23 (аўт), **24** (ср) — «Салаўіная ноч».
25 (чц), **26** (пт) — «Граўда — добра, але шчасьце лепей».
27 (сб), **28** (ндз) — «№13».

КЛЮБНАЕ ЖЫЦЦЦЬ

Рэактар (665-51-04, 751-61-78)
26 (пт) — II Міжнародны фэстываль музыкі «Адкрытае акно-2005».

Белая вежа (284-69-22, 239-16-00)
18 (чц), 23.00 — «Altanka». Квіткі: 15 000, 25 000, 30 000.
19 (пт), 23.00 — «Altanka».
20 (сб), 1.00 — dj Dee.
21 (ндз), 23.00 — «Acoustic Band».

Стары Менск (289-14-00)
20 (сб), 20.00 — «Папарыс».
21 (ндз), 20.00 — «Папарыс».

Ізюм (206-66-18)
18 (чц), 22.00 — «Royalty R'n'B».

19 (пт), 22.00 — «Love party».
20 (сб), 22.00 — «Fusion party».
Madison (219-00-10)
18 (чц), 22.00 — dj Nice.
19 (пт), 23.00 — dj Nice.
20 (сб), 22.00 — dj Nice.
Бліндаж (219-00-10)
18 (чц), 23.00 — dj Egor.
19 (пт), 23.00 — dj Макс Лайтаў.
20 (сб), 23.00 — dj Макс Лайтаў, dj Egor.
X-Ray (223-93-55)
19 (пт), 22.00 — dj Bergamo.
20 (сб), 22.00 — dj Grey.

КІНО Ў МЕНСКУ

«**Аўрора**» (253-33-60)
 «Мама, не бядай-2»*** (прэм'ера):

19-21 (пт—ндз) 15.00 (іл), 17.00.

«Прыгоды Шаркбоя і Лавы-3D» (прэм'ера): **19—21** (пт—ндз) 10.30 (іл), 12.30, 14.30, 16.30, 18.30, 20.30.

«Забіць Фройда»*** («Кінафармат 4x4»): **19** (пт) 19.00, 21.00. «Эрас»*** («Кінафармат 4x4»): **20** (сб) 19.00, 21.00.

«Пінжак»*** («Кінафармат 4x4»): **21** (ндз) 19.00, 21.00.

«**Берасьце**» (272-87-91)
 «Усе ці нічога»***: **19** (пт) 14.00, 16.30 (іл), 18.50, 21.00; **20, 21** (сб, ндз) 14.00 (іл), 16.30, 18.50, 21.00.

«**Дружба**» (240-90-13)
 «Імпэрыя ваўкоў»***: **19—21** (пт—ндз) 16.00 (іл), 18.30, 21.00.

«**Кастрычнік**» (232-93-25)
 «Мама, не бядай-2»*** (прэм'ера): **19** (пт) 14.20, 16.30, 18.40, 21.00; **20, 21** (сб, ндз) 14.20 (іл), 16.30, 18.40, 21.00.

«**Масква**» (203-14-48)
 «Мама, не бядай-2»*** (прэм'ера): **19** (пт) 16.50, 19.00, 21.10; **20, 21** (сб, ндз) 14.30 (іл), 16.50, 19.00, 21.10.

«**Мір**» (288-22-33)
 «Прыгоды Шаркбоя і Лавы-3D» (прэм'ера): **19—21** (пт—ндз) 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00.

«Усе ці нічога»***: **19—21** (пт—ндз) 19.10, 21.20.

«Пінжак»*** («Кінафармат 4x4»): **19** (пт) 18.30, 20.50.

«Кроў і косьці»*** («Кінафармат 4x4»): **20** (сб) 18.30, 21.00.

«Забіць Фройда»*** («Кінафармат 4x4»): **21** (ндз) 18.30, 20.50.

«**Перамога**» (203-77-66)
 «Кроў і косьці»*** («Кінафармат 4x4»): **19** (пт) 15.50, 18.40, 21.10.

«Забіць Фройда»*** («Кінафармат 4x4»): **20** (сб) 14.40 (іл), 17.00, 19.00, 21.00.

«Эрас»*** («Кінафармат 4x4»): **21** (ндз) 14.40 (іл), 17.00, 19.00, 21.00.

«**Піянэр**» (227-64-87)
 «Джынсы-талісман»: **19—21** (пт—ндз) 16.40, 21.10.

«Эфэкт матылька»***: **19—21** (пт—ндз) 19.00.

«**Цэнтральны**» (200-34-16)
 «Імпэрыя ваўкоў»***: **19** (пт) 11.00, 13.30, 15.50; **20** (сб) 11.00 (іл), 13.30, 15.50; **21** (ндз) 12.00 (іл), 15.00.

«Эрас»*** («Кінафармат 4x4»): **19** (пт) 19.00, 21.00.

«Пінжак»*** («Кінафармат 4x4»): **20** (сб) 19.00, 21.00.

«Кроў і косьці»*** («Кінафармат 4x4»): **21** (ндз) 18.00, 20.40.

Ворша-2005

Адзначэньне ўгодкаў Аршанскае бітвы адбудзецца 3 верасня, а 19-й. Да месца можна даехаць з чыгуначнага вакзалу Воршы на аўтобусе №11 да аўтавакзалу (канец маршруту), далей аўтобусам «Ворша—Дуброўна» да прыпынку «Гачыкаўшчына». Гуртам можна наняць маршрутку з чыгуначнага вакзалу проста да Гачыкаўшчыны.

Ад прыпынку «Гачыкаўшчына» да месца каля 1 км. Спадарожныя цікавосткі: абапал Цэнтральнай плошчы знаходзяцца **музей Уладзімера Караткевіча** і Прыдняпроўскі парк з **помнікам** пісьменьніку на месцы хаты, дзе прайшло ягонае дзяцінства.

У касцёле Сьв. Язэпа захоўваецца **копія вядомай карціны «Аршанскае бітва»**, да касцёлу можна даехаць маршрутам №1 да прыпынку «Швейная фабрыка».

Даведкі: mihalca@tut.by

(2с) — кінафільм падоўжанай працягласці (іл) — ільготны сэанс (звычайна 50% для ўсіх глядачоў) Рэйтынгавыя абмежаваньні: *** — дзеці да 16 год не дапускаюцца; **** — дарослым з 18 год.

ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Тэатар
Сучасны мастацкі тэатар
21 (ндз), 12.00 — «Малыш і Карлсан». Квіткі: 7 000—25 000.

Кіно
«Аўрора»
 «Чалавек-папук»: **19—21** (пт—ндз) 12.30.

«**Берасьце**»
 «Алёша Паповіч і Тугарын Зьмей»: **19** (пт) 11.00; **20, 21** (сб, ндз) 12.00.

«**Дружба**»
 «Шалёныя скачкі»: **19** (пт) 10.30; **20** (сб) 13.00; **21** (ндз) 11.00.

«Легенда пра рыцара»: **19** (пт)

КІНО НА DVD

Master Records
 «Дзень бяз слугаў»
 Камэдыйная драма, фантастыка. ЗША—Мэксыка—Гішпанія, 2004, рэж. Сэрджыё Араў.

У ролях: Ярэлі Арызмэндзі, Джон Гетц, Маўрын Флянган.

Аднойчы ў Каліфорніі знікаюць усе лацінаамерыканцы. А паколікі былі яны пераважна слугамі, то ў дамы багаццяў прыходзіць кашмар.

Менск, Кісялёва, 12, 643-21-08

КІНО Ў ВЫХОДНЫЯ

Эрас, косьці і пінжак

Кінафармат «4x4»

«**Эрас**» («Eros») ЗША—Італія, 2004, каляровы і ч/б, 104 хв.

Жанр: эратычная драма.
Адзнака: 7 (з 10).

Стыльны, вытанчаны, хаця й крыху акадэмічны фільм ад трох знакамітых кінарэжысэраў (кожны зьняў па навэле), прысьвечаны каханьню й эрасу.

У навэле Мікелянджэле Антаніні «Небясьпечная нітка здарэньняў» адчужаныя саракагадовыя муж і жонка сустракаюць прыгожую жанчыну, якая купаецца ў вадападзе.

У гісторыі «Рука» ад Вонг Кар-Вая малады кравец закаханы ў элітную прастытутку. Стыўэн Содэрбэрг прапануе іранічны погляд на псыхааналітыка, пацыента — і прыгажуню са сноў.

Італьянскі патрыярх твораць свой фільм холадна й эратычна; папучыцьёвае павуцінне адультэру не такое простае, як здаецца на першы погляд, але жарыцы сплеценыя целаў хаваюць самоту, пра якую заўжды Антаніні сьпяваў.

Стыль «Рукі» — пранізлівая мэлядрама зь мінулых часоў, спа-

койная й ціхая.

Содэрбэргава гісторыя стыльва адрозьніваецца ад папярэдніх навэл Антаніні й Кар-Вая, нават гуляецца з чорна-белым колерам, але арганічна ўлучаная ў карціну.

«**Кроў і косьці**» («Chi to hone») Японія, 2004, каляровы, 144 хв.

Жанр: псыхалогічная драма.

Такешы Кітана ўвасабляе ў фільме жорсткага й небясьпечнага Гаспадара, мужа, бацьку,

шэфа, фінансавага бізнэсоўца зь нізоў — які ідзе да ўлады па галолах і растаптаных папучыцях. Карціна Саі Ёчы дэманстравалася на Маскоўскім кінафэсьце ў праграме «Азіяцкі экстрэм».

«**Пінжак**» («The Jacket») ЗША, 2005, каляровы, 102 хв.

Жанр: містычны трылер.

Герой карціны — вэтэран вайны — трапляе ў клініку і пасля экспэрымэнтаў, якія лекарамі праводзіць над ім, набывае здольнасьць бачыць і мяняць сваю будучыню.

Андрэй Расінскі

РОК ПАСЬЛЯ ВАКАЦЫЯЎ

29 жніўня 18:00 «Рэактар»

пераможцы фэсту **БАСОВІШЧА:**

PARTYZONE
INDIGA
POSTSCRIPTUM
ТАРПАЧ
 (прэзэнтацыя альбому "Усе будзе...")
З.Б.М.Я.Я.
ТАВАРЫШ МАЎЗЭР
 (Magilëy)
СЬЦЯНА і іншыя.

Даведкі па тэл. 6490888, 7662425 w1979@tut.by www.BMA.home.by

ИЗРУК В РУКИ
 ПЛАТФОРМА
ВОКА
Наша Ніва
ПРОСПЕКТ
МИКСЕР

Бервяном по тазіку

Упершыню ў Беларусі прааўтарытарныя палітычныя сілы выкарысталі жанр пэрформансу ў якасці палітычнай зброі, а мы іх яшчэ крытыкуем. Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Як вядома, некалькі дзён перад польскім пасольствам сябры БРСМ пілавалі бервяно. Лесапілка патрыэтаў мела свой канцэптуальны наратыў. Дрэва, на якім было напісана «Дружба», сымбалізавала шматгадовую беларуска-польскую «пшызнь», а нажоўка са стылізаваным польскім флягам — антыбеларускія забабоны польскай дыпляматыі.

Акцыя БРСМ не набыла ў грамадзкасці належнага рэзанансу. Па-першае, адразу было відавочна, што на Анжэліку Борыс перапіленая дзеравяка не зрабіла ніякага эфекту. Анжэліка не пабегла ў

Мін'юст кленчыць: «Прабачце. Я пабачыла, як сябры БРСМ пілююць бервяно, і мяня проста пераклінавала. Якой я была дурніцай! Натуральна, я не павінна руліць Саюзам палякаў».

Па-другое, паглядзеўшы на паводзіны ўдзельнікаў акцыі, прэса дружна зараўла: «Ня веру!» Пільшчыкі, на яе думку, проста выконвалі разнарадку. Ні драйву, ні экспрэсіі, ні глыбокай абуранасці дзеяннямі польскага боку ў іхных «жык-жык» не назіралася.

Аднак паглядзім на справу зь іншага погляду. А ці не праспалі мы падзею гістарычнага маштабу: упершыню ў Беларусі прааўтарытарныя палітычныя сілы выкарысталі жанр пэрформансу ў якасці палітычнай зброі, а мы іх яшчэ крытыкуем.

Пэрформанс, нагадаем, — жанр канцэптуальнага мастацтва постмадэрнізму. Яго сутнасць — дэманстрацыя сацыяльна-псыхалогічных феноменаў і стану свядо-

масці праз нейкія дзеянні актораў-пэрформэраў. Нядзіўна, што першымі апосталамі пэрформансу былі аздобленыя рызэмай андэрграўндшчыкі 1960—1970-х. Таксама нядзіўна, што ў Беларусі доўгі час адзінымі папулярызатарамі пэрформансу былі Алесь Пушкін плюс інтравэрты з «Бум-бам-літу». Але цяпер іх манополіі капец. У пэрформэры падаліся бээрэсмаўцы.

Натуральна, іх першы экспромт аказаўся комам («першы блін сабаку», як казалі даўней), аднак БРСМ ня варта ўпадаць у дэпрэсію. Трэба проста зразумець, што соль пэрформансу — перажываньне сацыяльнага як фізіялягічнага. Па сутнасці, пэрформанс — гэта спроба ўцячы з-пад рацыянальнага, выклікаць на паверхню магму глыбінных пластоў падсвядомасці. Таму калі БРСМ жадае, каб яго будучыя пэрформансы сапраўды не былі мерапрыемствам «для птушачкі», трэба мэтадычна вызваляць «Яно».

Напрыклад, досвед вядомага на ўвесь сьвет пэрформэра Алега Куліка. Вось як ён рыхтаваўся да сваёй слаўтай акцыі «Чалавек-сабака», калі пакусаў наведвальнікаў фэшнэбэльнага вэрнісажу ў Амстэрдаме: «Зьняў усё адзеньне. Сеў. Трэба ўвайсці ў вобраз — самы цяжкі момант. Таму што пакуль ты ведаеш, што ты яшчэ чалавек. Сацыяльны сорам. І я пачынаю проста выць: у-у-у-у-у-у-у-у».

Вось як трэба было рыхтавацца да пікетаў польскага пасольства, Паўлікі Карчагіны з Маркса, 40. Тады піяр-эфэкт ад акцыі БРСМ быў бы куды большы. Ну хіба польскія дыпляматы не афігелі б, калі б нейкая шышка з лукамолу лягла перад пасольствам у труну (як гэта любіць Вішнёў) або пачала бляваць на іх «Армани» (каронны трук Сіна). Гэта і ёсьць пэрформанс!

Ліцэнзія №02310100189 ад 24 траўня 2001 году

АЛТУС ПЛЮС

ПАДАРОЖЖА Ў БУДСЛАЎ

У Будславе вы наведаеце касцёл XVI—XVII стагодзьдзяў, дзе пабачыце вобраз Будслаўскай Божай маці. У мястэчку Удзела вы зможаце паглядзець беларускую батлейку. У Глыбокім — наведаць мясцовыя царкву і касцёл. Але самым цікавым пунктам вандроўкі будзе Мосар. У летні час гэта месца асабліва прыгожае, нездарма яго называюць беларускай Швайцарыяй. Яшчэ гэтае мястэчка вядомае дзякуючы мясцоваму ксяндзу Ёзасу Бульку. Ад'езд у вандроўку 27 жніўня ад аўтастанцыі «Дружная». Колькасць месцаў абмежаваная! Больш падрабязную інфармацыю можна атрымаць па тэлефоне: **222-46-51**.

ЗАПРАШАЕМ У ПАДАРОЖЖА 4 верасня (нядзеля) па маршруце: Ішкалдзь — Вольнае — Паланэчка — Завосье — Сталовічы — Новая Мыш — Крошын — Стайкі — Менск.

24 — 25 верасня: Вільня — Трокі — Меднікі.
Т.: **232-54-58, 622-57-20** (Зьміцер)
264-12-38, 776-24-35 (Павал)

ЗАПРАШАЕМ У ПАДАРОЖЖА у Понань з заездам у Варшаву 2—5 верасня. У Понані — канцэрт гурту «N.R.M.».
Т.: **232-54-58, 622-57-20** (Зьміцер)
578-97-08 (Віталь)

Дваццаць чалавек, у тым ліку нямецкія турысты, прасядзелі чатыры гадзіны на коле агляду ў парку Горкага 17 жніўня. Яно спынілася ў выніку аварыі. Нешчасліўцаў эвакуавалі пажарнікі.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВІТАНЬНІ

Цудоўную дзяўчынку Ўладу Малашчанку родныя віншуюць з 14-годзьдзем і жадаюць заўсёды заставацца здарова, разумнаю, прыгожаю
Усіх аматараў садоўніцтва вітаю зь Яблычным Спасам. Шчэ ня ссохлі нашы штрыфлі, пакуль мы жывыя!

КАНТАКТЫ

Хлопец 30 год шукае сабе жонку. Т.: 766-12-79
Мячуч, 44 гады (кажуць, выглядаю маладым), рост 170, ня схільны да паўнаты, пазнаёміцца зь беларускай. Магчыма стварэнне сям'і. А/с 6, 220012, Менск
Набуду «Аўдзі-100-авант», не старэйшую за 1987 год. Дызэль. Т.: 319-65-74.

Арганізацыя паездка на канцэрт, прысьвечаны 25-годзьдзю «Салідарнасці». З верасня ў Познань (Польшча). У праграме: вялікі канцэрт гурту «N.R.M.», украінскія рэпэры «Green Joly» («Разам нас багата!»), легенды польскага року «Maanam», «Strachy на Lashy» і іншыя. Завершыць праграму агнявое шоу і фэервэрк. Даведкі: 622-57-20, 578-97-08, 232-54-58. w1979@tut.by
Моладзевая ініцыятыва ТБК запрашае наведаць курсы па гісторыі і міталогіі Беларусі. Сьляшайцеся! Колькасць месцаў абмежаваная. Т.: 707-40-01, 556-48-61

Шукаем беларускамоўнага тамаду (пажадана з баянам ці акардэонам) на вяселье. Т.: 680-71-52. Уладзімер

Шукаем беларускамоўнага аператара для вяселья. Т.: 680-71-52
Паважанае спадарства! У найбліжэйшы час плянуецца адкрыць беларускамоўнага сайту. Кожны з вас мае магчымасць даслаць на адрас 08.09.1514@tut.by любую інфармацыю (вершы, артыкулы, уласныя меркаванні па пытаннях, якія вас турбуюць,

прапановы і г.д.). Уся гэтая інфармацыя будзе размешчана на сайце. Спадзяюся на плённае супрацоўніцтва з кожным беларусам! Будзьма разам, жыве Беларусь!

Дзье студэнткі здымуць пакой альбо кватэру ў Менску. Т.: 503-56-22, 785-87-39

КНИГІ, МУЗЫКА

Навінкі беларускай музыкі: кніга «Іх Мроя, іх «N.R.M.», новыя альбомы: «Тарпач» («Усё будзе...»), «Partzone» («Сьмерці няма»), Станіслаў Манюшка, «Яр», «Пасадазі DEAD RAP/RAP not Dead» і шмат іншай музыкі. Зьвяртацца па тэл. 649-08-88. А/с 5, 220085, Менск. w1979@tut.by

Кнігаабмен. Аўдыё: прапаную касэты, CD, фанатэку, у т.л. «Я нарадзіўся тут», «Народны альбом», «Стары Ольса», «Крамбамбуля», «Q-48», «Ладзьдзя распачы», рэдкія запісы аўтэнтычнага фальклёру. Т.: 753-91-96

Прадам кнігі: «Тэўтонскі ордэн», «Беларуска-расейскі слоўнік» Байкова, Некрашэвіча (Менск, 1926, факс. выд.), А.Разанаў (3 кнігі), «Споведзь», «Ад родны ніў» Л.Геніюш (Прага, 1942), «Белы сон», «Кароткая гісторыя Беларусі» В.Ластоўскага (1910, факс. выд.), «Армія Краёва на Беларусі» ды інш. Багаты выбар. Т.: 753-70-05

Прадам кнігі: «Беларускі арнамент» Кацара, «Пан Тадэвуш», «Этымалогічны слоўнік», I—8 т., «Так казаў Заратустра», «Да гісторыі беларускай эміграцыі ў Нямецчыне 1939—1951 гг.» А.Вініцкага, «Беларуска-польскі слоўнік» Клышкі ды шмат іншага. Гісторыя, паэзія, проза, архітэктура. Т.: 753-70-05

«Быкаў на «Свабодзе». «Вострая Брама» Сяргея Дубаўца, новыя фільмы на CD, іншыя кнігі, CD (музыка), майкі, значкі, календары. Т.: 707-40-01

Куплю «Габрэйскі нумар» «Arche». Т.: 206-71-61. Спытацца Сяргея.

Маеш фота з «Басовішча 2005»? Пішы на support@knihi.net і заходзь на <http://knihi.net/forum/>!

Кнігі — поштай. Замаўляеце каталёг: поштай — а/с 333, 220050, Менск; электроннай поштай — exlibris@tut.by; ўэб-сайт — <http://knihi.net>. Т.: 643-57-33

Кнігі — поштай. Новыя CD: «Саша і Сірожа» («Ска-ты!»), «Partzone» («Сьмерці няма»), «Стары Ольса» («Дыскатэка сярэднявечная»), Іван Кірчук («Століншчына»), «Тарпач» («Усё будзе»). Т.: 643-57-33, электронны адрас: exlibris@tut.by

ПРАЦА

Якна выкаюна пісьмовыя працы па беларускай гісторыі, літаратуры і мове. Зьвяртацца загадзя пасля 17.00. Т.: 235-18-72. Юры

Падпіска на «ARCHE»
Працягваецца падпіска на штодвухмесячнік «ARCHE». Падпісны індэкс 00345.

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галoўны рэдактары «Нашай Нівы»:
З. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А. Луцкевіч,
У. Зямляроўскі (1920), С. Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Наста Бакшанская
галoўны рэдактар Андрэй Дынько
фотарэдактар Арцём Лява
нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко
мастацкі рэдактар Сяргей Харэўскі
выдавец і заснавальнік Фонд выдання газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ПОПІСАЎ:
220050, Менск, а/с 537
Тел/факс: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,
8-029-707-73-29.

E-mail: nn@promedia.by
On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фарматам А2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф. Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасці за зьмест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасьведчаньне аб рэспубліканскай прырадычнага выдання №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а. Р/р 3015212000012 у МГД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 3327 Газэта выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны ў друк 20.00 18.08.2005.

Занова № 4717

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а